

Stadsbeleid 2021-2025 - diagnose

Gemeente Schaarbeek

COÖRDINATIECEL STADSBELEID

LAATSTE UPDATE: 10/2020

INHOUD

A.	INLEIDING	3
B.	SITUATIE IN SCHAARBEEK.....	4
C.	BEVOLKING	7
C.1.	Totale bevolking en dichtheid van de wijken.....	7
C.2.	Structuur van de bevolking volgens leeftijd en geslacht.....	9
C.3.	Gezinssamenstelling	12
C.4.	Buitenlandse bevolking.....	13
D.	INKOMEN EN LEEFOMGEVING.....	16
D.1.	Inkomen.....	16
D.2.	Bijstandstrekkers en kansarm publiek	19
D.3.	Voedselhulp	24
D.4.	Gezondheidskwesties	25
E.	ARBEIDSMARKT EN WERKLOOSHEID	28
E.1.	Werkloosheid	28
E.2.	Beroepen van de toekomst	35
F.	HUISVESTING	37
F.1.	Sociale woningen.....	38
F.2.	Leegstaande woningen	40
G.	OPENBARE RUIMTE – WEGEN EN GROENE RUIMTES.....	41
G.1.	Groene ruimtes	41
G.2.	Mobiliteit in Schaarbeek	44
G.3.	Metro 3.....	47
G.4.	Zwakke weggebruikers – fietsers en voetgangers.....	48
H.	CULTUUR EN SPORT	52
H.1.	Cultuur.....	52
H.2.	Speel- en sportruimten	55
I.	DE IMPACT VAN COVID-19	58
J.	CONCLUSIES EN UITDAGINGEN.....	60

A. INLEIDING

Deze diagnose werd uitgevoerd door de Coördinatie Stadsbeleid van de gemeente Schaarbeek in het kader van de voorbereiding van de programmering van de gewestelijke financiering voor 2021-2025.

Dit schetst geen volledig gemeentelijk beeld. Er is gekozen om de analyse toe te spitsen op thema's die verband houden met de prioritaire doelstellingen van het stadsbeleid en de ordonnantie houdende stedelijke herwaardering¹. Deze diagnose moet worden beschouwd als een instrument om de problemen te identificeren en de keuze van de prioriteiten van de projecten waarvoor financiering wordt gevraagd te sturen.

Het opstellen van deze diagnose werd tweemaal verstoord, in maart door het begin van de coronavirusepidemie en in oktober door de tweede besmettingsgolf. De conclusies van deze diagnose zijn dus geldig in 2020, maar laten ons nog niet toe om de omvang van de gevolgen van de epidemie voor de bevolking en de economie van Schaarbeek in te schatten. In oktober waren twee voormiddagen gepland om rond dit thema te werken. Doel was om deskundigen bijeen te brengen die actief zijn op het gebied van onder meer schoolverzuim, het thema vrouwen en eenoudergezinnen, werken met kwetsbare personen, enz. Die momenten van uitwisseling en reflectie moesten worden geannuleerd wegens de geldende gezondheidsmaatregelen.

Ondanks de gezondheidscrisis werden de volgende indicatoren geïdentificeerd als geschikte basis voor analyse:

- bevolking (dichtheid en totale bevolking, structuur van de bevolking, buitenlandse bevolking, samenstelling van de huishoudens)
- inkomen en leefomgeving (bijstandstrekkers, voedselhulp en gezondheidsproblemen)
- arbeidsmarkt en werkloosheid
- huisvesting (gebouwenbestand, sociale woningen en leegstaande woningen)
- openbare ruimte en mobiliteit
- cultuur en sport

Wat de gebruikte gegevens betreft, zijn de indicatoren, telkens wanneer dit mogelijk was, weergegeven voor de Schaarbeekse zone voor stedelijke herwaardering. Een groot deel ervan is afkomstig van de diensten van de gemeente Schaarbeek – eigen diagnoses of het meerjarenplan – maar ook van gewestelijke bronnen. Voor complexe thema's zoals werkloosheid, dakloosheid, gezondheid, mobiliteit enz. blijkt duidelijk dat de elementen die voor Schaarbeek naar voren zijn gekomen, moeten worden bekeken in het licht van de gewestelijke dynamiek. De gemeentelijke en gewestelijke grenzen zijn poreus, en heel wat aspecten oefenen een invloed uit op onze burgers. Er wordt dus verwezen naar de situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wanneer dit nodig is om inzicht te krijgen in de gegevens over Schaarbeek, of wanneer er geen specifieke gegevens over Schaarbeek beschikbaar zijn.

¹ 6 OKTOBER 2016. - Ordonnantie houdende organisatie van de stedelijke herwaardering.

Beschikbaar op http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2016100604&table_name=wet. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

B. SITUATIE IN SCHAARBEEK

Schaarbeek

8,1 km², 5 % van het gewestelijk grondgebied
Gemeente gelegen in het noordoosten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De gemeente strekt zich uit van het noordstation tot aan het begin van de autosnelweg naar Luik aan de Reyerslaan.

In het noorden vormen de spoorweg en de installaties van het vormingsstation de grens met Stad Brussel (Laken en Neder-over-Heembeek).

In het oosten grenst de gemeente aan Evere en in het zuiden aan Sint-Lambrechts-Woluwe, Etterbeek, Stad Brussel (rond de Wetstraat) en Sint-Joost-ten-Node.

2

Bij deze hele diagnose stellen we vast dat op het grondgebied van de gemeente Schaarbeek in verschillende wijken uiteenlopende situaties voorkomen wat uitrusting, staat van het gebouw, inkomen en bevolkingsdichtheid enz. betreft.

Die verschillen worden geanalyseerd op lange termijn door perspective.brussels en het BISA, en maken het mogelijk om aan te geven in welke wijken regelingen voor stedelijke herwaardering in werking moeten worden gesteld, zoals de duurzame wijkcontracten, de stadsvernieuwingscontracten of de projecten van het stadsbeleid.

De zones worden vastgelegd "op basis van relevante sociaal-economische criteria, die representatief zijn voor de mate van kwetsbaarheid [en] berekend op het niveau van de statistische sector". De drie statistische indicatoren zijn:

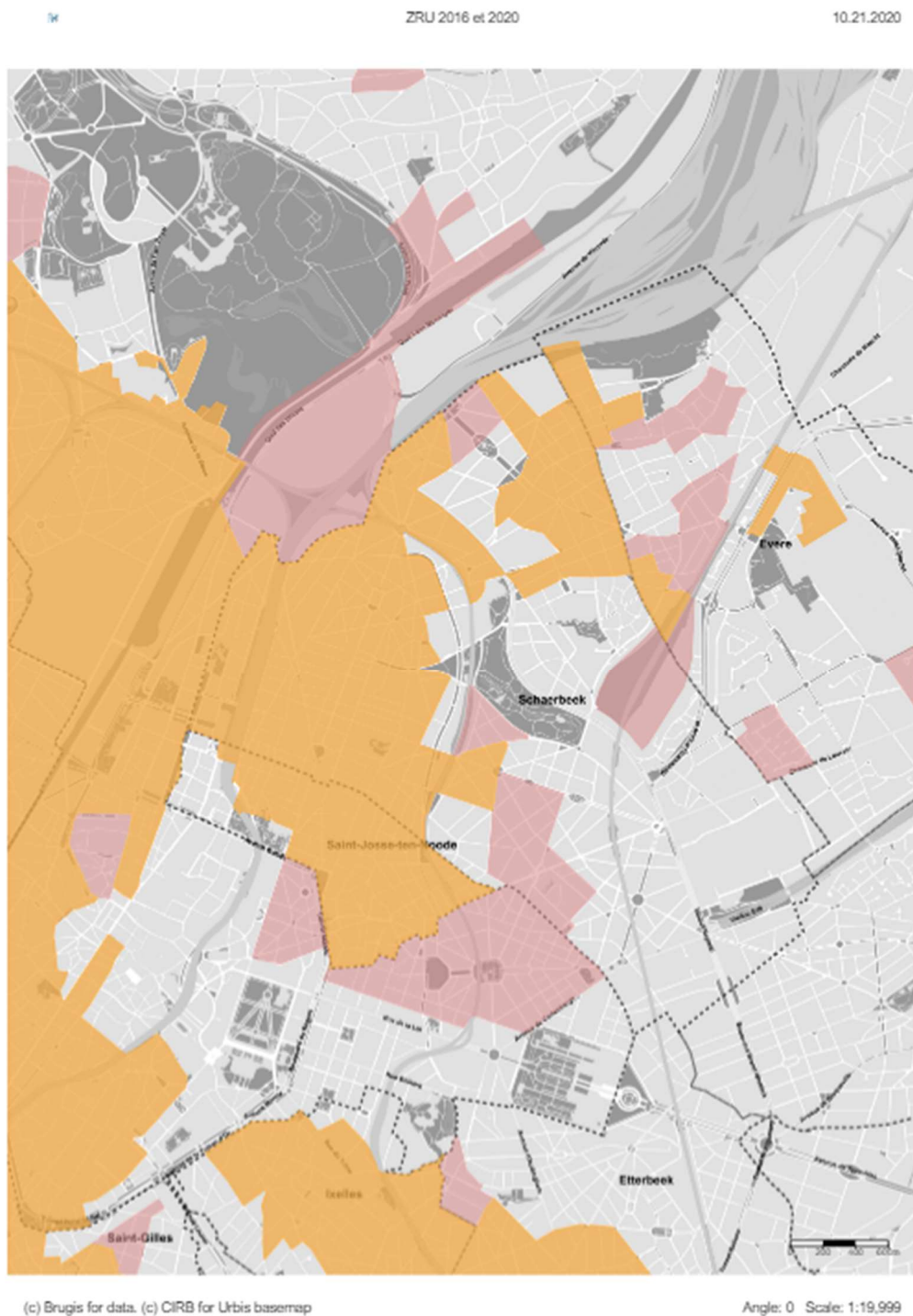
- de werkloosheidsgraad ligt hoger dan het gewestelijke gemiddelde,
- het mediaan inkomen ligt lager dan het gewestelijke gemiddelde,
- de bevolkingsdichtheid is groter dan het gewestelijke gemiddelde.³

De ingekleurde wijken op de onderstaande kaart stemmen dus overeen met de wijken die aan de genoemde criteria beantwoorden. In 2020 zijn vier statistische sectoren (in rood) toegevoegd ten opzichte van de eerste raming die door BISA in 2016 is uitgevoerd (in oranje).

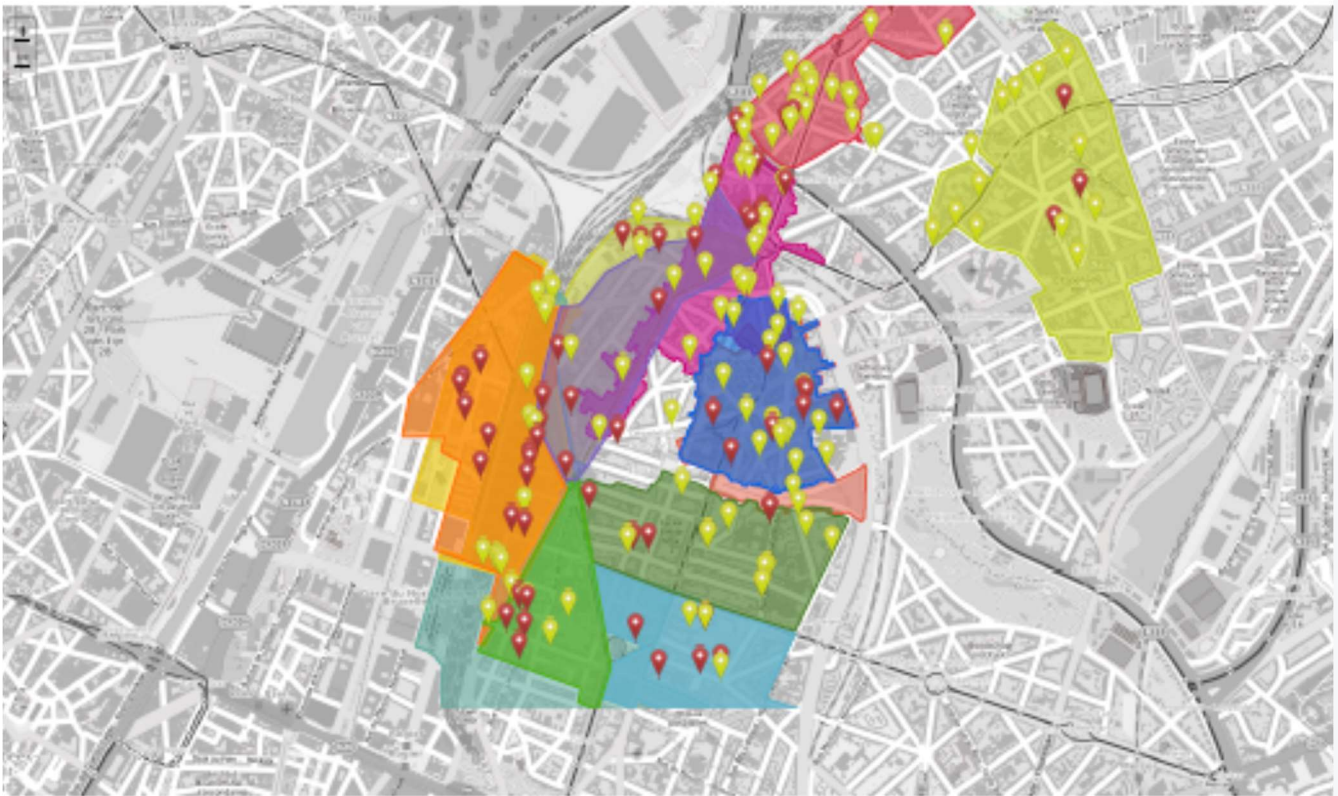
² Schaarbeek | BISA. <https://bisa.brussels/cijfers/kerncijfers-per-gemeente/schaarbeek> Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

³ Zone voor stedelijke herwaardering (ZSH) | perspective.brussels. perspective.brussels/nl/stadsprojecten/interventieperimeters/zone-voor-stedelijke-herwaardering-zsh Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

Zone voor stedelijke herwaardering - ZSH

Indien het feit dat een wijk is opgenomen in de ZSH betekent dat deze voor verbetering vatbaar is, biedt dit de facto de kans om er projecten uit te voeren die tot doel hebben het leven van de inwoners aangenamer te maken. Voorbeelden hiervan zijn de wijkcontracten en de contracten voor stadsvernieuwing, die op de volgende kaart zijn aangeduid.

Sinds 1997 heeft de gemeente Schaarbeek, volgens verschillende methoden die doorheen de tijd zijn geëvolueerd, namelijk een stadsvernieuwingscontract ingevoerd (Brabant-Noord-Sint-Lazarus 2018-2022) en 13 wijkcontracten:

- Kleine Heuvel 2020-2024
- Stephenson 2019-2023
- Pogge 2017-2020
- Koningin-Vooruitgang 2013-2016
- Wijnheuvelen-Josafat 2012-2015
- Helmet 2011-2014
- Navez-Portaels 2009-2012
- Lehon-Kessels 2006-2009
- Prinses Elisabeth 2005-2008
- Jeruzalem 2003-2006
- Aarschot-Vooruitgang 2001-2005
- Brabant-Groen 2000-2004
- Paviljoen 1997-2001

⁴ Interactieve kaart van Schaarbeek - RenovaS.
<https://www.renovas.be/nl/home-page/interactieve-kaart-van-schaarbeek/> Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

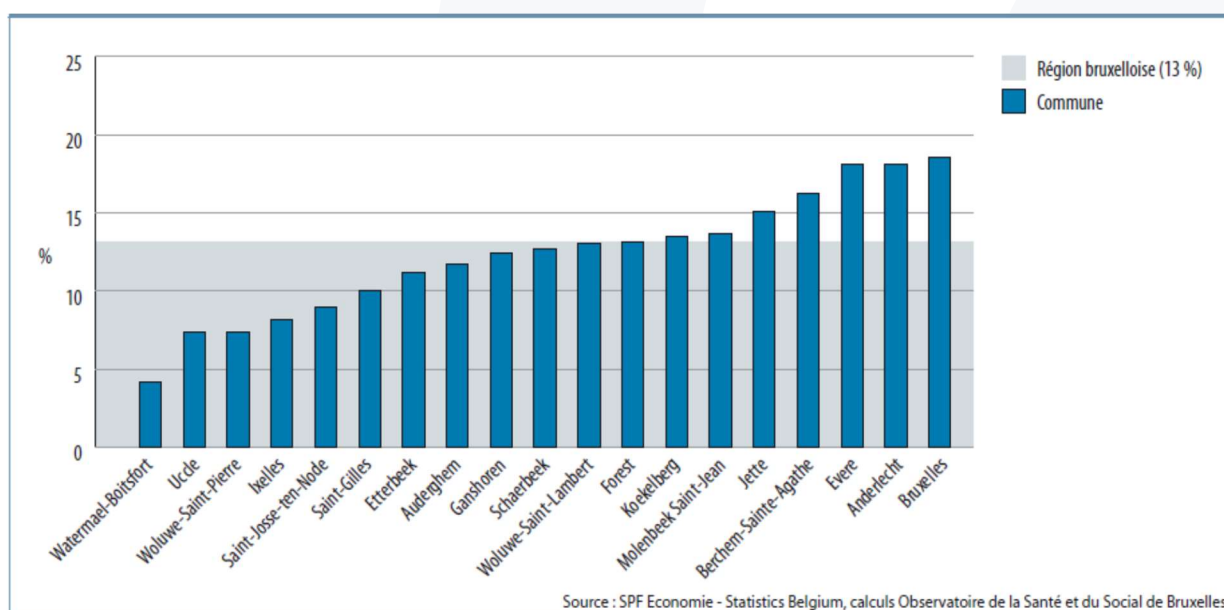
C. BEVOLKING

C.1. Totale bevolking en dichtheid van de wijken

Schaarbeek is na Brussel-Stad de tweede gemeente van het Brussels Gewest wat bevolking betreft. Op 1 januari 2019 telt de gemeente 133.309 inwoners, wat 11,5% van de hele Brusselse bevolking vertegenwoordigt⁵.

De gemeente Schaarbeek is als 4^e gerangschikt wat bevolkingsdichtheid betreft vergeleken met de andere Brusselse gemeenten, en telde in 2014 gemiddeld 16.168 inwoners/km² (ten opzichte van een gemiddelde van 7.441 inw./km² in het Brussels Gewest in 2019⁶), voor een totale oppervlakte van 8,1 km².

Bevolkingsgroei per Brusselse gemeente, 2009-2019

7

Hoewel de bevolkingsgroei de voorbije tien jaar stabiel is gebleven en vergelijkbaar met het gewestelijke gemiddelde van +13%, stellen we niettemin vast dat de bevolking van Schaarbeek niet gelijkmatig over het gehele grondgebied is verdeeld. In het westelijke deel van Schaarbeek zijn er dichtbevolkte wijken zijn, terwijl het oostelijke deel wordt gekenmerkt door meer “open” wijken⁸.

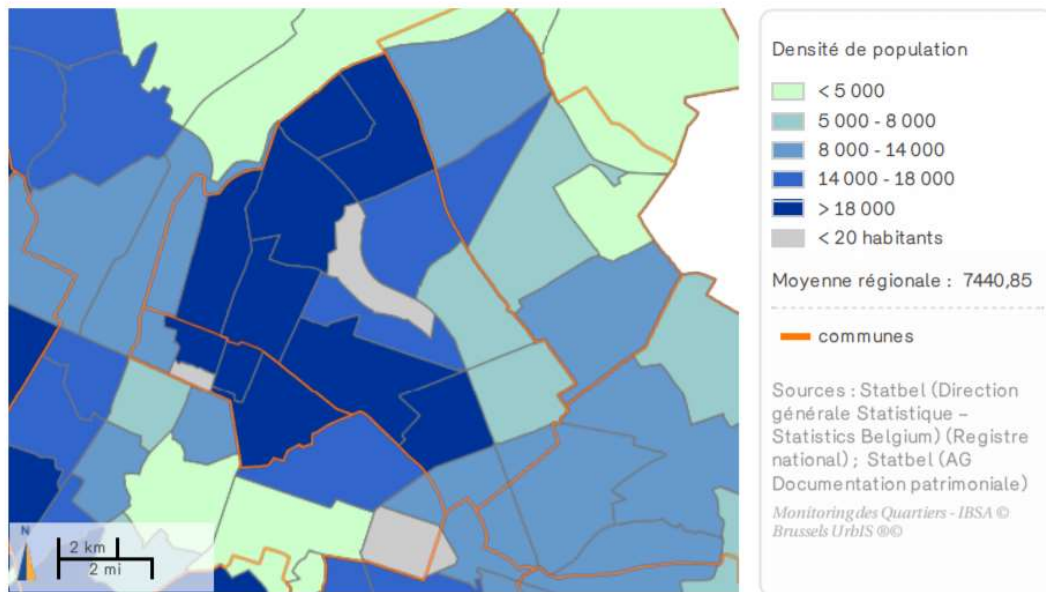
⁵ Bron: BISA <http://www.bisa.irisnet.be/>. We merken op dat bij de evolutie van de bevolking geen rekening wordt gehouden met de "niet-officiële" bevolking, zoals studenten, asielzoekers enz.

⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad et al., Welzijnsbarometer. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019.

⁷ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad et al., Welzijnsbarometer. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019, p. 11.

⁸ Focus van het BISA, p.2, https://ibsadm.irisnet.be/nl/bestanden/publicaties/focus-van-het-bisa/focus_07_februari_2015

Bevolkingsdichtheid 2019 (inw./km²)

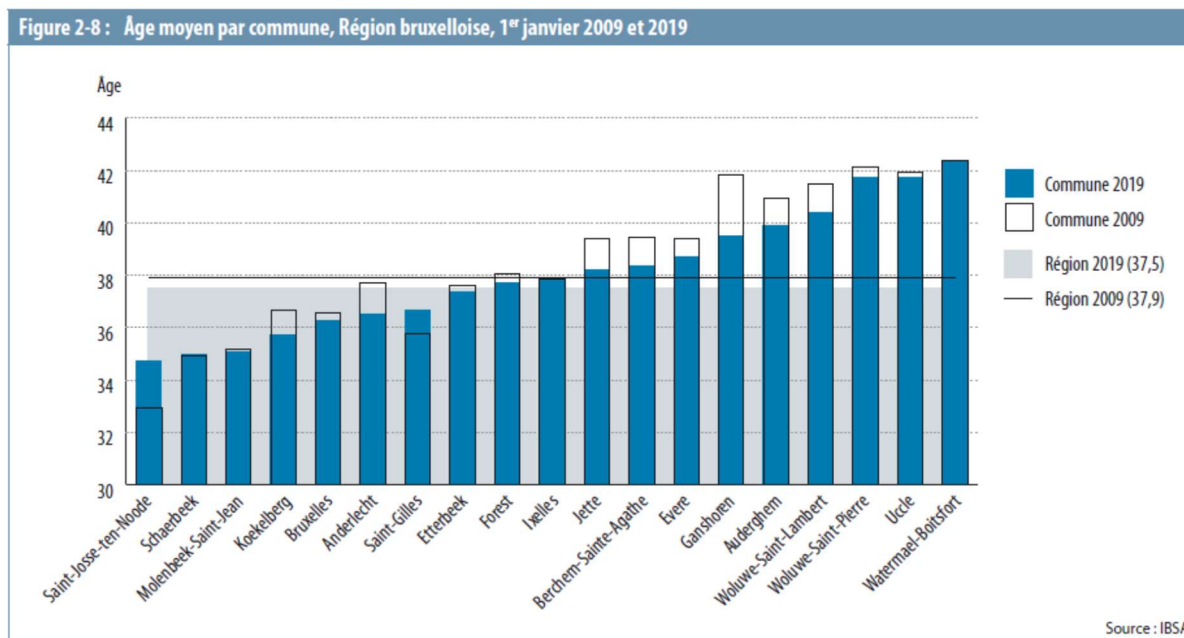
De ZSH-wijken worden geconfronteerd met grotere uitdagingen dan de rest van de gemeente. Dit is duidelijk gebleken bij de uitvoering van de diagnoses voor de wijkcontracten. Voor het wijkcontract Stephenson is bijvoorbeeld gebleken dat "de bevolking voornamelijk uit gezinnen bestaat waarbinnen de jongeren een belangrijk aandeel vormen. Leefomstandigheden zijn verre van ideaal: hoge werkloosheid, laag basiscomfort, luchtvervuiling, wateroverlast, afvalproblematiek enz., maar toch identificeren bewoners zich met enige trots met hun buurt"⁹.

⁹ PTArchitects. *CONTRAT DE QUARTIER DURABLE STEPHENSON - DUURZAAM WIJKCONTRACT, DIAGNOSTIC ANALYSE*. 28 augustus 2018, p.122. Beschikbaar via https://issuu.com/1030be/docs/20180910_pta_-_diagnostic_fr-nl?e=23589250/64424653.

C.2. Structuur van de bevolking volgens leeftijd en geslacht

De bevolking van de gemeente Schaarbeek is bijzonder jong, met een gemiddelde leeftijd van 35 jaar. Interessant detail, onze gemeente bekleedt de derde plaats van de Belgische gemeenten met de jongste bevolking¹⁰.

*Gemiddelde leeftijd per gemeente, Brussels Gewest, 1 januari 2009 en 2019*¹¹

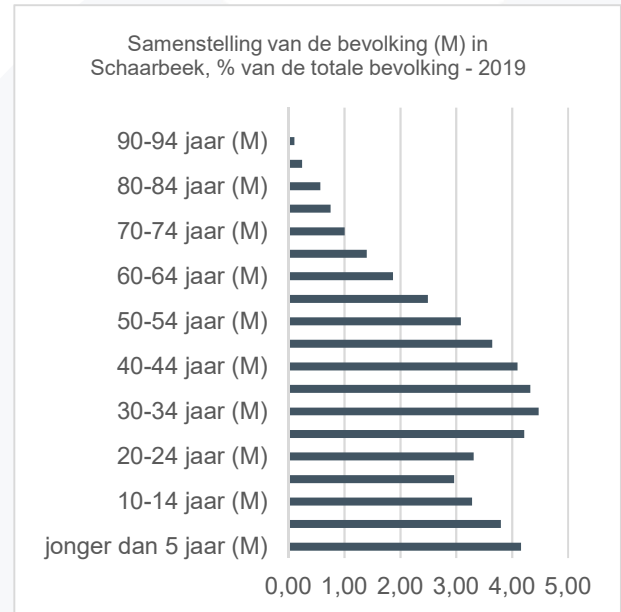
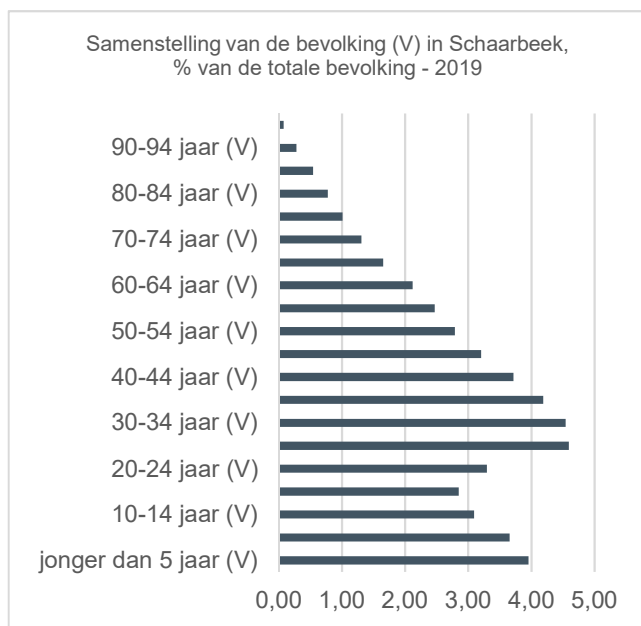

Meer bepaald is 25,4% van de bevolking van Schaarbeek jonger dan 18 jaar, en slechts 9,8% is 65 jaar of ouder¹².

¹⁰ Bron: Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken - IBZ, situatie op 01.02.2020. Gegevens beschikbaar op: https://www.ibz.rn.fgov.be/fileadmin/user_upload/nl/bev/statistieken/stat-3_n.pdf

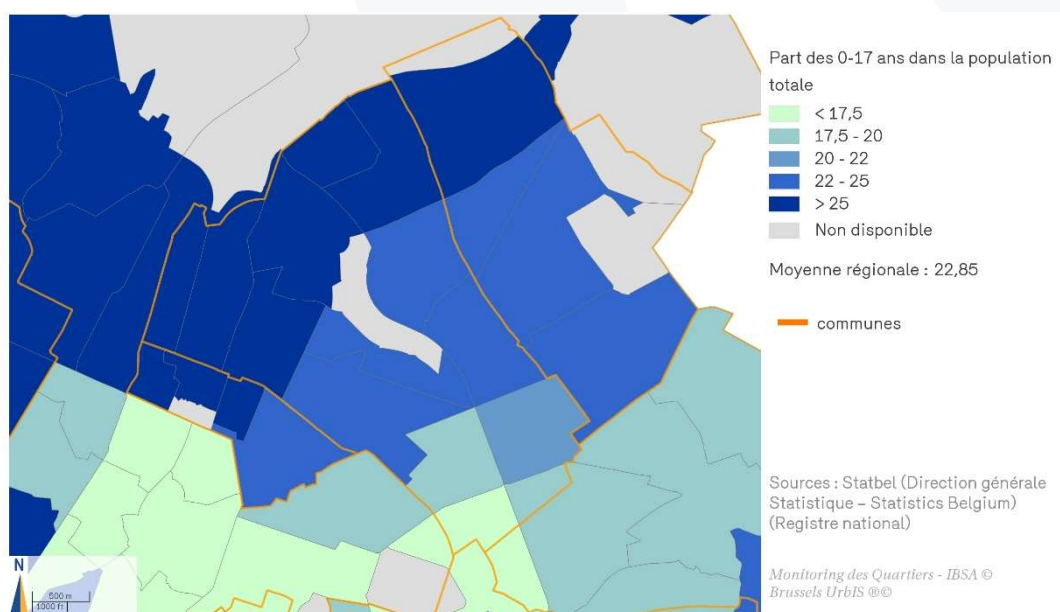
¹¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad et al., Welzijnsbarometer. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019. p.15.

¹² Bevolking - Statistische kaarten Brussels Hoofdstedelijk Gewest. <https://monitoringdesquartiers.brussels/maps/statistiques-population-bruxelles/>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

Over het algemeen zijn er in Schaarbeek en in het bijzonder in de ZSH meer jongeren dan het gemiddelde in het Brussels Gewest. De aanwezigheid van zo'n groot aantal jongeren moet aanzetten tot reflectie over plaatsen die aan hen zijn gewijd, zowel in de openbare ruimte als op het gebied van de infrastructuur.

Aandeel van de 0-17 jarigen in de totale bevolking 2019 (%)

Zo werd bij het opstellen van het programma voor het wijkcontract Pogge bijvoorbeeld vastgesteld dat de ZSH-wijken te maken hebben met plaatsgebrek voor jongeren, "met een groot aantal scholen en weinig voorzieningen voor sport en ontspanning". Dit gebrek aan infrastructuur vormt met name een hindernis voor interculturele en intergenerationele ontmoetingen die zouden bijdragen tot een sterker sociaal weefsel in Schaarbeek. Meer in het bijzonder:

"De statistische gegevens en de ontmoetingen met de plaatselijke verenigingen getuigen van een onvoldoende aanbod voor schoolondersteuning, te meer daar men een groot

*aantal jongeren ziet afhaken. Er zijn talrijke schoolmoeilijkheden zoals de slechte kennis van Frans of Nederlands, analfabetisme, weinig opvolging en steun thuis, ... Het zwakke percentage van scholing bij de ouders belet hen om hun kinderen te begeleiden en te volgen in hun schoolloopbaan. Daarenboven zijn de privélessen in het algemeen financieel niet haalbaar voor de wijkbewoners gezien het socio-economisch niveau van de bevolking. De overconcentratie en de kleine afmetingen van de woningen beletten, daarenboven, de kinderen en jongeren uit de wijk om thuis te studeren en zich te concentreren in een voldoende rustige sfeer, wat een negatieve impact heeft op de kwaliteit van hun schoolwerk. Daarenboven laat de economische toestand van de jongeren uit de wijk en hun ouders niet toe om te genieten van opbouwende vrijetijdbezigheden, die hun extra- en parascolaire vaardigheden ontwikkelen, wat de sociale breuk en het fenomeen van sociale reproductie nog verslechtert. De straat wordt dan de standaard vrijetijdsruimte na de schooltijd."*¹³

Ook de rol van vrouwen in de openbare ruimte en in het buurtleven verdient bijzondere aandacht. De diagnose van SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord is gebaseerd op deze kwestie:

*"Het bindende en transversale karakter (voor de gemeenschappen en de gebruikers van de wijk) van de zorgen van vrouwen moet worden opgewaardeerd. De kwestie van de openbare ruimten en ontmoetingsplaatsen is interessant omdat de openbare ruimte voor een groot deel door mannen wordt "gedomineerd". We wijzen er nogmaals op dat er ook heel veel jonge vrouwen in de wijk zijn door de aanwezigheid van middelbare scholen. Ook zij zijn aan een strenge sociale controle onderworpen en hebben te weinig ontmoetingsplaatsen."*¹⁴

Hetzelfde verzoek werd gedaan in het kader van de voorbereidende werkzaamheden voor verschillende wijkcontracten. Bijvoorbeeld: voor het wijkcontract Stephenson "is het verschil tussen mannen en vrouwen in de wijk opvallend. [...] Er vertoeven veel meer mannen dan vrouwen in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op de bank van het Paviljoenplein. De vrouwen zijn meer in beweging en blijven zelden staan om een pauze te nemen of andere mensen te ontmoeten.". Dit gevoel is al verspreid onder de jongere meisjes. "Sommige meisjes pleiten daarom voor een openbare ruimte waar ze zich op hun gemak kunnen voelen en kunnen blijven stilstaan."¹⁵ Hetzelfde geldt voor wijkcontract Koningin-Vooruitgang:

*"De vrouwen van de wijk zijn vaak werkloos en/ of geïsoleerd. Zij vormen nochtans de beste link naar het gezin en dus naar de hele gemeenschap. Werken aan deze as is een manier om ons met dit publiek bezig te houden, maar ook om de sociale band te versterken voor alle leeftijden en geslachten."*¹⁶

Dit is de ware uitdaging in verband met een activiteiten aanbod dat een grotere socialisatie en onafhankelijkheid van vrouwen mogelijk zou maken, en in het bijzonder van de meest kwetsbare vrouwen.

¹³ Duurzaam wijkcontract Pogge 2017-2020 - RenovaS. Geraadpleegd op 20 augustus 2020, via internetadres <https://www.renovas.be/nl/herwaardering-van-de-wijken/pogge-2017-2020-home/article/duurzaam-wijkcontract-pogge-2017-2020>.

¹⁴ ERU srl-fs & AAC Architecture n.v. "SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord, DIAGNOSE, BESTAANDE SITUATIE - DOELSTELLINGEN & PRIORITEITEN". GOB - Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Directie Stadsvernieuwing, september 2016. Beschikbaar via https://issuu.com/1030be/docs/diagnostic_-_cru.2_-_eru_aac_-_sept

¹⁵ PTArchitects. CONTRAT DE QUARTIER DURABLE STEPHENSON - DUURZAAM WIJKCONTRACT, DIAGNOSTIC ANALYSE. 28 augustus 2018.

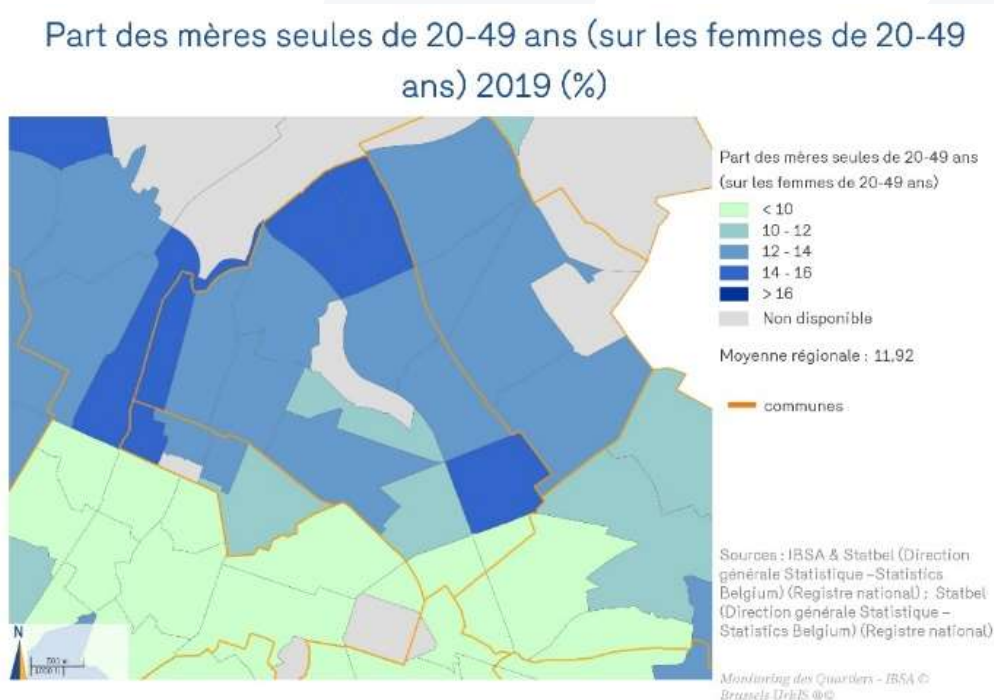
¹⁶ Suède 36. Basisprogramma - Duurzaam wijkcontract Koningin-Vooruitgang. Beschikbaar via https://www.renovas.be/IMG/pdf/programme_de_basenl2.pdf

C.3. Gezinssamenstelling

Het totale aantal in de gemeente gevestigde gezinnen is toegenomen van 53.650 in 2010 naar 55.554 in 2019, waarbij de gemiddelde gezinsgrootte is gestegen van 2,25 naar 2,38 voor dezelfde periode¹⁷. Achter dit cijfer dreigt zich echter een andere werkelijkheid te verbergen, namelijk die van de eenoudergezinnen. Als in België 45% van de gezinnen bestaat uit alleenstaanden en eenoudergezinnen, waren er in Schaarbeek in 2019 7.292 eenoudergezinnen (13%) en 22.427 alleenstaanden (40%), deze twee categorieën vertegenwoordigen dus meer dan de helft van de Schaarbeekse gezinnen¹⁸.

Bovendien, als we de aandacht toespitsen op het aandeel alleenstaande moeders van 20-49 jaar (van de vrouwen van 20-49 jaar), stellen we vast dat Schaarbeek zich boven het gewestelijke gemiddelde bevindt, en in het bijzonder in de ZSH gevestigde wijken.

Aandeel alleenstaande moeders van 20-49 jaar (van de vrouwen van 20-49 jaar) 2019 %

Dit probleem is naar voren gebracht bij de opstelling van het wijkcontract Koningin-Vooruitgang:

*"De situatie van de vrouwen van de wijk blijkt soms problematisch: de evolutie van de familiale en sociale structuren wordt vertaald door een constante stijging van het aantal eenoudergezinnen waardoor alleenstaande vrouwen met kinderen sneller in armoede terechtkomen. De ontbinding van de familiebanden is een katalysator van andere sociale problemen, zoals schoolverlaten en delinquentie. Naast het feit dat de vrouwen doorgaans een lager inkomen hebben dan de mannen, verklaren ook het gebrek aan opleiding, de slechte kennis van een van de officiële landstalen een hoog werkloosheidspercentage en een beperkt inkomen."*¹⁹

¹⁷ Statistische tabellen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. <https://wijkmonitoring.brussels/tables/>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

¹⁸ STATBel, gegevens beschikbaar via de website <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/alleenwonenden-en-alleenstaande-ouders-maken-45-van-de-belgische-huishoudens-uit>

¹⁹ Suède 36. Basisprogramma - Wijkcontract Koningin-Vooruitgang, p.62.

Beschikbaar via https://www.renovas.be/IMG/pdf/programme_de_basenl2.pdf

Het gaat daar om een situatie die betrekking heeft op Schaarbeek maar ook op de naburige gemeenten. Als we de informatie over de gezinssamenstelling kruisen met die over de herkomst van de inwoners van de Brusselse gemeenten, zien we dat de verschillen tussen de wijken niet zonder betekenis zijn, in het bijzonder voor vrouwen die aan het hoofd van een eenoudergezin staan: "Voor deze categorie gezinnen kan het grootste verschil worden vastgesteld tussen moeders van Turkse afkomst en moeders van Belgische afkomst: meer dan de helft van de eerste groep woont in het arme deel van het Gewest terwijl van de tweede groep slechts 12,7% in dit gebied woont."²⁰

Bij de projecten voor de herinrichting van de openbare ruimte en de organisatie van de activiteiten moet rekening kunnen worden gehouden met de werkelijke behoeften van eenoudergezinnen, zowel vrouwen als jongeren, om veilige ruimten te bieden waar iedereen zich kan ontplooiën, ongeacht zijn of haar herkomst of inkomen.

C.4. Buitenlandse bevolking

Schaarbeek is een gemeente die gekenmerkt wordt door een sterke multiculturaliteit: het aandeel van de bevolking met een buitenlandse nationaliteit in de totale bevolking bedraagt 36,5% (het gewestelijke gemiddelde is 34,9%), waarvan 22% EU-onderdanen²¹ zijn.

*"De Stephensonwijk is een multiculturele wijk. Dat was 20 jaar geleden al het geval. Er is de laatste jaren een verschuiving merkbaar in de verschillende nationaliteiten. Waar vroeger 1 op 5 inwoners een Turkse origine had, is dit nu nog slechts 1 op 20. Ook het aandeel Noord-Afrikanen is gezakt in een gelijkaardige trend. In tegengestelde richting zijn er veel inwoners uit nieuwe Europese lidstaten bijgekomen, met een merendeel aan Bulgaren en Roemenen. Er is ook een sterke vertegenwoordiging van inwoners uit de Sub-Saharisch-Afrikaanse landen."*²²

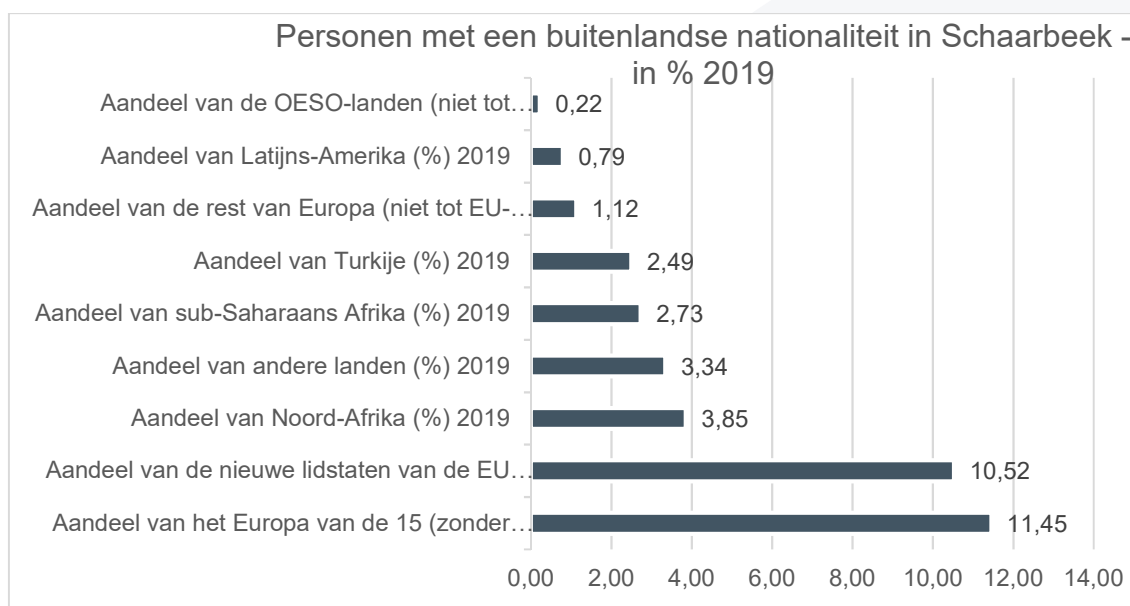
De verandering die door de inwoners van de wijk Stephenson wordt vastgesteld, is een realiteit die kenmerkend is voor de hele wijk. Het aantal onderdanen van nieuwe EU-lidstaten (toegetreten in 2004-2007-2013) is weliswaar toegenomen van 5,7% in 2010 tot 10,5% in 2019, maar tegelijkertijd zien we dat het aandeel onderdanen uit Noord-Afrika en sub-Saharaans Afrika respectievelijk wijzigt van 4,5% naar 3,9% en van 2,5% naar 2,7% tussen 2010 en 2019. In dezelfde periode is de bevolking met de Turkse nationaliteit op haar beurt van 3,5% naar 2,5% van de totale Schaarbeekse bevolking gedaald. Overigens wordt deze trend in het algemeen bevestigd in het Brussels Gewest, waar het aantal Roemeense onderdanen het aantal Marokkaanse onderdanen heeft overschreden, en op die manier de op één na meest vertegenwoordigde nationaliteit is in België, na de Fransen²³.

²⁰ Khadija Senhadji. *Profiel en traject van de werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - monitoring volgens nationale herkomst*. Actiris, juni 2019.

²¹ *Bevolking - Statistische kaarten Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. <https://wijkmonitoring.brussels/maps/statistieken-bevolking-brussel/>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

²² PTArchitects. *CONTRAT DE QUARTIER DURABLE STEPHENSON - DUURZAAM WIJKCONTRACT, DIAGNOSTIC ANALYSE*. 28 augustus 2018, p.129.

²³ *Statistische tabellen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. <https://wijkmonitoring.brussels/tables/>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

Hoewel deze cijfers een idee geven van de meer recente bevolkingsbewegingen, zeggen ze niets over de werkelijke diversiteit van de herkomsten en culturen in Schaarbeek. Zo wordt in de cijfers bijvoorbeeld geen rekening gehouden met personen die tijdens hun verblijf in België werden genaturaliseerd of met personen van buitenlandse origine. Een interessant punt kwam naar voren toen de diagnose van het SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord werd opgesteld:

*"Er is ook een groot onevenwicht merkbaar tussen de vrouwelijke en mannelijke bevolking tussen 30 en 54 jaar, wat op migratie wijst. Het gaat om personen die geboren zijn tussen 1960 en 1980 en die tussen 1990 en 2010 30 jaar oud waren. [...] Deze oververtegenwoordiging van mannen in deze perimeter zou bijgevolg kunnen samenvallen met de toetreding van Oost-Europese landen tot de EU."*²⁴

Deze cijfers kunnen immers het resultaat zijn van de eerste migratiegolf uit Oost-Europa, mannen in de werkende leeftijd in drie sectoren die op dat moment een tekort hadden aan arbeidskrachten: de bouw, de voedingsindustrie (vlees) en de fruitteelt²⁵. Door wijzigingen in de regelgeving om een vergunning te verkrijgen waren deze werknemers in staat om zich te vestigen in België, en met name in Brussel.

Bovendien beschikken we niet over nauwkeurige cijfers over mensen die illegaal in België verblijven. Als we bijvoorbeeld aan de "transmigranten" denken, dan hebben we een idee van de eigenschappen van deze mensen dankzij het werk van de verenigingen op het terrein, zoals CIRÉ, Artsen zonder Grenzen of de verenigingen die actief zijn in de humanitaire hub. Op basis van de profielen die deze verenigingen ontmoeten, gaat het vaak om "vrouwen, mannen, maar ook niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV), komen ze hoofdzakelijk uit Eritrea, Sudan, Ethiopië, Somalië, Libië, Egypte, Afghanistan, Irak, Syrië enz.". Het gaat uiteraard om een doelgroep die zich in een behoeftige en fysiek kwetsbare positie bevindt en in uiteenlopende juridische situaties²⁶. Volgens de organisatie Samenlevingsopbouw Brussel "bevindt een groot deel van de migranten in een precarie verblijfssituatie zich in het

²⁴ ERU srl-fs & AAC Architecture n.v. "SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord, DIAGNOSE, BESTAANDE SITUATIE - DOELSTELLINGEN & PRIORITEITEN". GOB - Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Directie Stadsvernieuwing, september 2016.

²⁵ Zie in dit verband de nadruk op de banden tussen de migratiestromen naar België, voornamelijk de landen uit Oost-Europa, en de Europese en nationale richtlijnen voor de integratie van gedetacheerde medewerkers: Le Forem. *Les Travailleurs d'Europe De L'est Sur Le Marche Du Travail*, juli 2011, beschikbaar op https://www.leforem.be/MungoBlobs/1391428393022/Focus_MDE_Travailleurs_d%27europe_de_l%27est_Juillet_2011.pdf

²⁶ CIRÉ asbl. (z.d.). *Migrants en transit en Belgique*. Geraadpleegd op 18 augustus 2020, via <https://www.cire.be/publication/migrants-en-transit-en-belgique/>

Brussels Hoofdstedelijk Gewest. [...] Brussel-Stad, Schaarbeek, Anderlecht en Molenbeek staan bovenaan de lijst van steden waar het meest aanspraak wordt gemaakt op de procedure Dringende Medische Hulp"²⁷.

Dit onderwerp is van bijzonder belang voor Schaarbeek wegens de nabijgelegen opvangplaatsen voor vluchtelingen en migranten (Dienst Vreemdelingenzaken, CGVS) en de aanwezigheid van het Noordstation op haar grondgebied, dat vooral te maken krijgt met de toestroom van mensen op doortocht. In september 2017, zoals aangegeven door CIRÉ, "brengen zeven organisaties een humanitaire hub tot stand hebben in het Noordstation, om tegemoet te komen aan de behoeften van de migranten: ze verenigen zich om op één enkele plek multidisciplinaire ondersteuning te kunnen bieden aan de migranten. [...] De hub vangt gemiddeld 180 mensen op per openingsdag."²⁸

In zijn verslag van 2019, verduidelijkt Latitude Nord²⁹ namelijk dat "aan het begin van 2019 veel mensen aanwezig waren van Afrikaanse afkomst die op doortocht waren naar Engeland", maar deze cijfers zijn niet systematisch bijgewerkt omdat de gemeentedienst uitsluitend een register bijhoudt voor mensen die om begeleiding verzoeken, en niet voor wie "enkel" toegang vraagt tot een plek om uit te rusten. Voor 2019 merken we op basis van de geopende dossiers op dat de doelgroep die opvolging vraagt als volgt is samengesteld:

- "60% van de opgevangen personen zijn Europees, en 24% van hen zijn Belg. De andere personen zijn voornamelijk afkomstig uit Oost-Europese landen (Polen, Roemenië, Bulgarije, Hongarije enz.) Zij zijn vaak op zoek naar werk of beroepsactiviteiten;
- 32% van hen zijn afkomstig uit "niet-Europese" landen: het Nabije en Midden-Oosten, Afrika, Azië, Zuid-Amerika. Deze doelgroep kan zich in de regularisatiefase bevinden of een asielaanvraag hebben ingediend;
- van 8% van hen is de nationaliteit niet bekend;
- van al deze personen beschikt 40% over een Belgische verblijfsvergunning."³⁰

We merken op dat de spreiding van de mensen die door de socio-juridische dienst van de hub worden onthaald voor individuele raadplegingen anders is tussen mei en september 2018: Sudan (24%), Eritrea (19%), Ethiopië (10%), Syrië (6%), Afghanistan (4,3%), Irak (3,9%), Libië (3,6%), Egypte (3,3%) en Marokko (3%)³¹. We stellen dus vast dat er behoefte is aan uiteenlopende gespecialiseerde diensten, die het mogelijk maken om tegemoet te komen aan de behoeften van de verschillende mensen die op doortocht zijn of zich in een kwetsbare situatie bevinden, in een sector zoals die van het Noordstation.

²⁷ *Esquisse de la situation des personnes sans papiers en Belgique: chiffres, conditions de vie et tendances politiques*. Samenlevingsopbouw Brussel, september 2019, p.3. De POD Maatschappelijke Integratie definieert dringende medische hulp als volgt: "hulp in de vorm van een financiële tussenkomst van het OCMW in de medische kosten van een persoon die illegaal in België verblijft. [...] Dringende medische hulp is meestal de enige vorm van maatschappelijke dienstverlening waarop personen die illegaal in België verblijven, recht hebben." "(Dringende) medische hulp". *POD Maatschappelijke Integratie*, 12 februari 2016, <https://www.mi-is.be/nl/dringende-medische-hulp>

²⁸ Het gaat om Dokters van de Wereld, Artsen zonder Grenzen (AZG), het Burgerplatform, Oxfam Solidariteit, de Franstalige afdeling van het Belgische Rode Kruis, CIRÉ, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, en de Franse Commissie voor Juridische Bijstand (CJB) van het gerechtelijk arrondissement Brussel. In maart 2018 sloten NANSSEN en Caritas zich aan bij de verenigingen. Hublet, C., & CIRÉ asbl. (2019). *Migranten op doortocht in België - Aanbevelingen voor een meer menselijke aanpak*. https://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/jan2019_migranten_op_doortocht_in_belgie_0.pdf p.15.

²⁹ Latitude Nord is een dienst van de gemeente Schaarbeek, die deel uitmaakt van het stedelijk preventieprogramma voor hulp aan daklozen. Via permanenties nabij het Noordstation of via terreinbezoeken, biedt deze dienst laagdrempelige ondersteuning aan mensen die zich in een zeer kwetsbare positie bevinden. "Latitude Nord" *Schaerbeek 1030 Schaarbeek*, <https://www.1030.be/nl/content/latitude-nord->. Geraadpleegd op 8 september 2020.

³⁰ Verslag 2019, Latitude Nord p. 5.

³¹ Bron: Hublet, C., & CIRÉ asbl. (2019). *Migranten op doortocht in België - Aanbevelingen voor een meer menselijke aanpak*. https://www.vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/jan2019_migranten_op_doortocht_in_belgie_0.pdf p.17.

D. INKOMEN EN LEEFOMGEVING

D.1. Inkomen

Het belastbaar inkomen is "de basis waarop de belasting wordt berekend".³² Dit kan uit verschillende bronnen afkomstig zijn: werk, onroerende goederen, roerende goederen (op de beurs belegde aandelen, spaarrekeningen enz.), diverse andere bronnen (alimentatie, occasionele voordelen, enz.).

Op basis van het netto belastbaar inkomen behoort Schaarbeek tot de acht Belgische gemeenten waar het gemiddelde inkomen per inwoner meer dan 30% onder het nationale gemiddelde ligt: 11.665€, hetzij -34,6%; het gemiddelde inkomen van de Belg bedraagt namelijk 17.824€/jaar.³³ We beschikken ook over informatie met betrekking tot het mediaan inkomen (en dus niet het gemiddelde inkomen). Aan de hand van deze indicator kunnen we de spreiding van de inkomens per wijk doeltreffend bepalen.³⁴

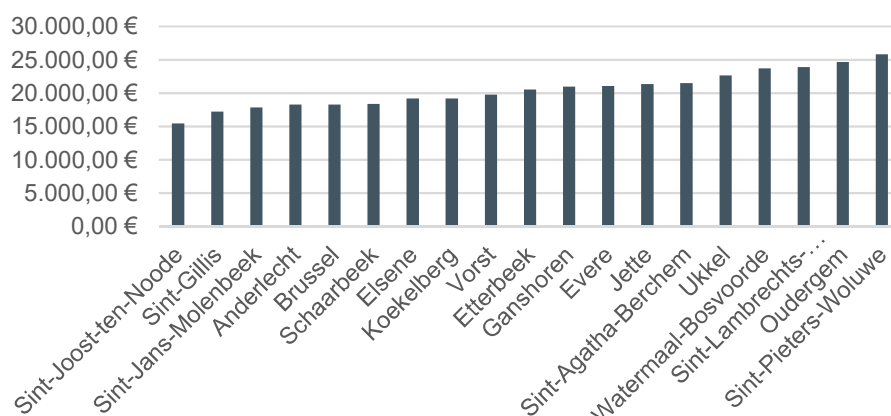
³² Website met informatie en diensten van de Belgische overheid.

https://www.belgium.be/nl/belastingen/inkomstenbelastingen/particulieren_en_zelfstandigen/belastbaar_inkomen. Geraadpleegd op 8 september 2020. Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn wijst er niettemin op dat "fiscale inkomens geen perfect beeld geven van het welvaartsniveau van een buurt. De fiscale inkomens onderschatten immers soms het werkelijke vermogen van de inwoners. Dit is onder meer het geval in die buurten waar veel Europese ambtenaren wonen [...] of in buurten waar veel studenten wonen". Bovendien worden "in het algemeen de inkomens die niet belastbaar zijn, niet mee opgenomen in de fiscale statistieken. Dit betekent dat ook sommige sociale transfers (leefloon, equivalent leefloon en kinderbijslag in het bijzonder) vrijgesteld zijn van belastingen en dus niet mee opgenomen worden in het belastbaar inkomen. Daarenboven onderschatten fiscale statistieken de inkomens uit kapitaal zwaar." Sarah Missinne, Hervé Avalosse (Intermutualistisch Agentschap), Sarah Luyten. Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid. OBSERVATORIUM VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN BRUSSEL, 12 mei 2019, p.36.

³³ STATBel, gegevens beschikbaar op <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/gemiddeld-inkomen-van-de-belg-bedraagt-17824-euro>

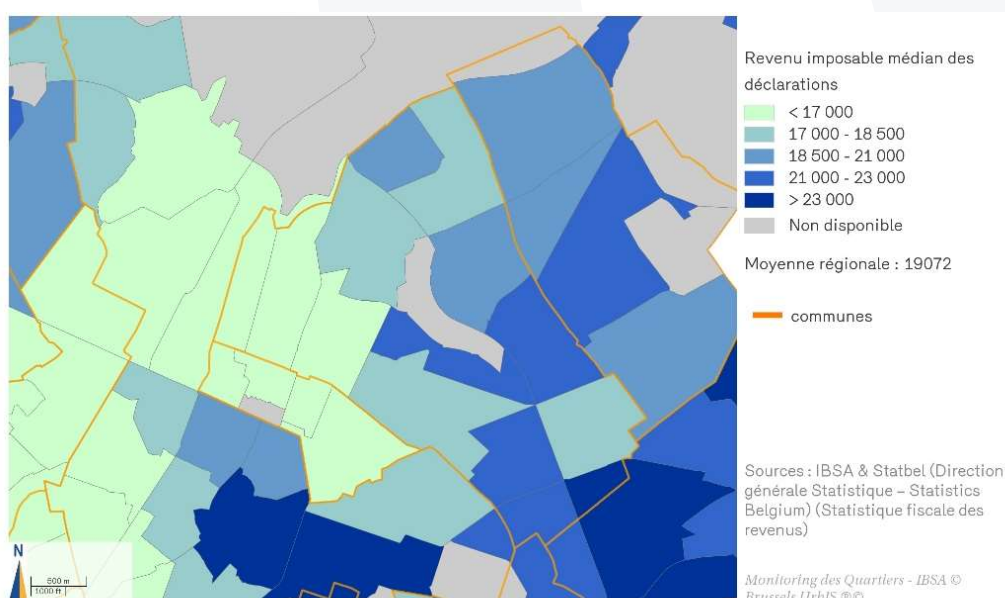
³⁴ Het BISA definieert het mediaan inkomen als volgt: "Het mediaan inkomen der aangiften van een grondgebied is het inkomen van de aangifte in de personenbelasting in het midden van de reeks, als men de aangiften van de inwoners van dit grondgebied rangschikt in stijgende volgorde van inkomens. Het voor deze indicator gebruikte inkomen is het totaal netto belastbaar inkomen. Het gaat om het inkomen op basis waarvan het bedrag van de belasting wordt berekend. Het stemt overeen met de som van alle aangegeven belastbare inkomens, verminderd met de aftrekbare uitgaven." Er wordt ook vermeld dat "hoewel die informatie interessant is op fiscaal vlak, ze het nadeel heeft dat ze enkel inlichtingen verschaft over het aan belasting onderworpen inkomen, en niet over het reëel voor de huishoudens beschikbare inkomen, na inhouding van de belasting. Het totaal netto belastbaar inkomen heeft daarnaast de tekortkoming dat bepaalde inkomens niet zijn inbegrepen zoals het kindergeld of de door de OCMW's uitbetaalde leeflonen. Het onderschat gewoonlijk ook de roerende en onroerende inkomens als gevolg van de specifieke aanslagregels voor deze inkomenscategorieën. Tot slot worden bepaalde hoge inkomens niet belast wegens specifieke belastingsystemen, zoals in het geval van de huishoudens van bepaalde werknemers van internationale organisaties (bv. de Europese instellingen, de NAVO enz.)." Bron: <https://wijkmonitoring.brussels/indicators/gemiddeld-inkomen-per-aangifte-carte/>. Geraadpleegd op 4 september 2020. Met betrekking tot het gemiddeld inkomen, geeft het BISA aan dat dit "wordt berekend door de som van de inkomens van de aangiften in de personenbelasting van de inwoners van dit grondgebied te delen door het aantal van die aangiften. Het voor deze indicator gebruikte inkomen is het totaal netto belastbaar inkomen." Hoewel deze gegevens dezelfde nadelen vertonen als die van het mediaan inkomen, "heeft het gemiddeld inkomen in vergelijking met het mediaan inkomen bovendien het nadeel gevoeliger te zijn voor extreme waarden. De aanwezigheid van een beperkt aantal aangiften met zeer hoge inkomens kan aldus een grote invloed uitoefenen op het gemiddeld inkomen." Bron: <https://wijkmonitoring.brussels/indicators/gemiddeld-inkomen-per-aangifte-carte/> Geraadpleegd op 4 september 2020

Totaal mediaan netto belastbaar inkomen der aangiften 2017 (bisa)

Dit is met name relevant voor Schaarbeek, waar de verschillen tussen de wijken zichtbaar zijn³⁵. Het mediaan inkomen laat op wijkniveau zien welk inkomen de bevolking "in twee deelt", met 50% van het aangegeven inkomen boven dit cijfer en 50% onder dit cijfer. In 2016 waren er in Schaarbeek wijken waar het mediaan inkomen 15.236 bedroeg (Haachtsesteenweg), en andere een mediaan inkomen van 21.689 hadden (Plasky).

Mediaan belastbaar inkomen der aangiften 2016 (€)

Om deze cijfers beter te kunnen contextualiseren, geven we hier de opmerkingen van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en van de FOD Sociale Zekerheid weer: "Met betrekking tot de monetaire indicatoren geeft deze kruising slechts gedeeltelijke informatie over de comparatieve situatie van mannen en vrouwen tegenover de armoede, in de mate dat het het totale inkomen van het huishouden is (som van alle individuele inkomens) dat in deze analyse wordt gebruikt. Bij dit type berekening is de onderliggende hypothese dus dat elk lid van het huishouden een gelijke toegang heeft tot het inkomen van het huishouden. [...] Met andere

³⁵ Bron : BISA en StatBel : Statbel, het Belgische statistiekbureau / Statbel. <https://statbel.fgov.be/nl>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

woorden, deze vertekening op het gebied van geslacht is een gevolg van de analyse: [...]. Dit beantwoordt niet aan de feitelijke situatie van vele vrouwen, die geen zeggenschap hebben over het totale inkomen of over bepaalde uitgaven, maar niettemin het grootste deel van de verantwoordelijkheid voor de behoeften van het gezin dragen."³⁶ De cijfers van deze studie zijn intussen niet meer actueel (2006), maar de conclusies ervan mogen niet uit het oog worden verloren: ceteris paribus - wat betekent voor personen met hetzelfde statuut ten opzichte van de activiteit, die tot eenzelfde leeftijdsgroep behoren, over hetzelfde opleidingsniveau beschikken en deel uitmaken van een gezin van hetzelfde type - vermindert het feit dat men een man is de kans op financiële afhankelijkheid"; bovendien hebben ook andere variabelen zoals activiteitsstatuut, leeftijd, opleidingsniveau, nationaliteit een invloed op de financiële afhankelijkheid van vrouwen.³⁷

³⁶ Zouhair Alaoui Amine, Kim Fredericq Evangelista, Leila Maron, Natalie Simeu (2011). *Gender en inkomen - analyse en ontwikkeling van indicatoren*, Instituut voor de Gelijheid van Vrouwen en Mannen, p.10. De auteurs verwijzen naar de opmerkingen van het Nationaal actieplan sociale insluiting 2005-2006. Indicatoren. Brussel: FOD Sociale Zekerheid. p.26.

³⁷ Ibid. p.92. De auteurs definiëren het begrip "financiële afhankelijkheid" als volgt: het armoederisico dat bestaat als iemand met eigen middelen in zijn behoeften moet voldoen, zonder hulp van anderen."

D.2. Bijstandstrekkers en kansarm publiek

Wat het totaal aantal bijstandstrekkers betreft, is het OCMW van Schaarbeek het op vier na grootste OCMW van België³⁸. Bovendien evolueert de trend in stijgende lijn wat het aantal toegekende leeflonen in Schaarbeek (in absolute cijfers) betreft, zelfs als "het groeicijfer" van de begunstigde van een leefloon in Schaarbeek zich op dezelfde wijze ontwikkelt als dat van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dat van België".³⁹

*De top 20 van gemeenten met het hoogste aantal leefloongerechtigden.
(gemiddeld, laatste twaalf maanden april 2018 / maart 2019)*

TABLEAU 1 : Le top 20 des communes avec le plus grand nombre de bénéficiaires RIS

Moyenne 12 derniers mois (avril 2018 / mars 2019)

	Bénéficiaires RIS	Habitants	%
1. Liège	14.307	197.355	7,2%
2. Charleroi	10.380	201.816	5,1%
3. Anvers	10.293	523.248	2,0%
4. Bruxelles	8.916	179.277	5,0%
5. Schaarbeek	8.745	133.010	6,6%
6. Molenbeek-Saint-Jean	7.167	97.005	7,4%
7. Gand	7.038	260.341	2,7%
8. Anderlecht	6.810	118.382	5,8%
9. Namur	4.876	110.939	4,4%
10. Mons	4.595	95.299	4,8%
11. La Louvière	3.787	80.637	4,7%
12. Ixelles	3.409	86.513	3,9%
13. Seraing	3.371	64.270	5,2%
14. Verviers	3.051	55.198	5,5%
15. Forest	2.866	56.008	5,1%
16. Louvain	2.740	101.396	2,7%
17. Saint-Gilles	2.617	50.002	5,2%
18. Tournai	2.580	69.554	3,7%
19. Saint-Josse-Ten-Noode	1.991	27.032	7,4%
20. Etterbeek	1.977	47.786	4,1%

Données : SPP Intégration sociale

Élaboration : CPAS Schaarbeek / Observatoire du social

Het gaat om een belangrijk gegeven want, zoals toegelicht in de sociale barometer, "het aantal mensen dat een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering ontvangt, is een indicator voor het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven". Bovendien, zelfs als "sinds 2005 de automatische koppeling van de sociale uitkeringen en vervangingsinkomens aan de welvaartsstijging in België wettelijk verankerd. [...] Deze regelmatige aanpassingen van de bedragen van de sociale uitkeringen zijn echter onvoldoende om de armoederisicogrens te overstijgen wat in het bijzonder geldt voor het (equivalent) leefloon".⁴⁰

Het aantal begunstigden van een (equivalent) leefloon kan ongetwijfeld door externe factoren worden beïnvloed. Het OCMW van Schaarbeek noemt onder de externe elementen die een invloed kunnen hebben op het aantal ontvangers van een leefloon bijvoorbeeld: "De economische en financiële crisis van 2008; de overdracht van door de RVA gesanctioneerde werklozen aan de OCMW's en de beperking van de inschakelingsuitkeringen in 2012 (wijzigingen naar aanleiding van de aanbevelingen van de EU en de OESO); de instroom van erkende vluchtelingen

³⁸ De inschakelingsuitkering is het leefloon. De onderstaande tabel is ontleend aan het OCMW van Schaarbeek, SOCIAAL OBSERVATORIUM. *Eerste observatierapport 2019*. December 2019.

³⁹ OCMW van Schaarbeek, SOCIAAL OBSERVATORIUM. *Eerste observatierapport 2019*. December 2019, p.12.

⁴⁰ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad et al., Welzijnsbarometer. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019.

rond 2015; en meer recentelijk de overdracht naar het recht op maatschappelijke integratie van personen die subsidiaire bescherming genieten (december 2016).⁴¹ We kunnen ons dus terecht afvragen welke gevolgen de gezondheids crisis als gevolg van het coronavirus zal hebben op de toegang van de bevolking tot deze voorzieningen.

*Profiel van de leefloongerechtigden
Schaarbeek, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, België
(gemiddeld, laatste twaalf maanden april 2018 / maart 2019)*

TABLEAU 2 : Profil des bénéficiaires RIS			
Schaarbeek / Région de Bruxelles-Capitale / Belgique			
Moyenne 12 derniers mois (avril 2018 / mars 2019)			
	Schaarbeek	Région de Bruxelles-Capitale	Belgique
Homme	43,9%	44,9%	46,7%
Femme	56,1%	55,1%	53,3%
Moins de 25 ans	32,1%	31,6%	32,4%
25 à 34 ans	25,3%	23,3%	24,0%
35 à 49 ans	26,2%	25,3%	26,4%
50 à 64 ans	14,1%	16,4%	15,4%
65 ans et plus	2,3%	3,3%	2,2%
Isolé	28,5%	35,2%	38,6%
Cohabitant	37,8%	35,5%	30,9%
Charge de famille	33,7%	29,3%	30,5%
Belges	53,8%	59,1%	65,9%
Étrangers UE	14,1%	10,5%	7,3%
Étrangers hors UE	32,1%	30,4%	26,8%
dont réfugiés reconnus	43,4%	42,0%	50,9%
dont protection subsidiaire	14,0%	12,7%	14,9%

Données : SPP Intégration sociale

Élaboration : CPAS Schaarbeek / Observatoire du social

De analyses van het OCMW te Schaarbeek tonen aan dat "vrouwen licht oververtegenwoordigd zijn in verhouding tot hun aandeel van de inwoners: ze vertegenwoordigen tussen 53% en 56% van de leefloonontvangers, terwijl zij doorgaans ongeveer 51% van de inwoners vertegenwoordigen". Hoewel dit een vrij stabiele factor is in de tijd, speelt de genderdimensie ook een belangrijke rol bij de analyse van het sociaaleconomisch beleid: vrouwen "genieten doorgaans langer een inschakelingsuitkering dan mannen" en zijn in feite "meer blootgesteld aan het risico op armoede dan mannen".⁴² Over het algemeen houdt de oververtegenwoordiging van vrouwen in België ook verband met verschillende andere factoren⁴³:

- Het kwalificatieniveau van de mensen;
- Vrouwen die een inschakelingsuitkering genieten, hebben vaker een gezin ten laste dan mannen.
- Wat de zorg voor het gezin betreft: "vrouwen met een gezin ten laste langere toekenningsduur vertonen dan alleenstaande of samenwonende vrouwen" en "vrouwen in een toestand van eenouderschap vertonen echter een mediane toekenningsduur die het dubbel bedraagt van die van mannen in dezelfde situatie".

⁴¹ OCMW van Schaarbeek, SOCIAAL OBSERVATORIUM. *Eerste observatierapport 2019*. December 2019, p.14.

⁴² OCMW van Schaarbeek, SOCIAAL OBSERVATORIUM. *Eerste observatierapport 2019*. December 2019.

⁴³ POD Maatschappelijke Integratie, FOCUS: Mannen en vrouwen bij het OCMW, nummer 14, maart 2016; en OCMW Schaarbeek, SOCIAAL OBSERVATORIUM. *Eerste observatierapport 2019*. December 2019, p.29.

De armoedesituatie is bijzonder ernstig in Brussel, waar het aantal daklozen de voorbije tien jaar aanzienlijk is toegenomen, en bijna verdubbeld is tussen 2008 en 2016⁴⁴. Hoewel de oorzaken van dakloosheid meervoudig kunnen zijn en soms verband houden met een bepaalde gebeurtenis (relationele problemen, drugsverslaving, preciaire gezondheid, het verlaten van de gevangenis, migratie enz.) wordt het verband tussen armoede en het risico op dakloosheid vaak geïdentificeerd als een onderliggende en gemeenschappelijke situatie van mensen zonder een vaste verblijfplaats.⁴⁵

De situatie in Schaarbeek houdt uiteraard verband met de meer algemene situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar het Rekenhof vaststelt dat "de opvang- en re-integratievoorzieningen verzadigd zijn". Het evaluatieverslag wijst er immers op dat het systeem verzadigd is:

- "het aantal daklozen neemt toe;
- de noodopvang is ontoereikend;
- de re-integratievoorzieningen zoals de opvanghuizen zijn eveneens verzadigd;
- de daklozen in de re-integratievoorzieningen blijven daar lange tijd omdat er onvoldoende goedkope woningen zijn die deze in preciaire omstandigheden verkerende bevolkingsgroep in de mogelijkheid stelt de opvanghuizen te verlaten;
- de overgang van noodopvang naar re-integratie kan onvoldoende plaatsvinden omdat de re-integratievoorzieningen de vraag niet kunnen volgen omdat ze verzadigd zijn"⁴⁶

Dat is nog problematischer want hoe langer een persoon in een noodsituatie of in armoede verkeert, hoe moeilijker de re-integratie zal zijn.

Bovendien benadrukt een rapport van de Koning Boudewijnstichting dat "steeds meer vrouwen worden getroffen door zeer grote armoede en gebrek aan huisvesting. Vrouwen die rondzwerven zijn minder zichtbaar dan mannen in de openbare ruimte, maar zij worden geconfronteerd met specifieke kwetsbaarheden, vooral omdat zij vaak vergezeld zijn door kinderen"⁴⁷

Wat het grondgebied van Schaarbeek en in het bijzonder de ZSH betreft, zijn de preventieve acties geconcentreerd in de noordelijke wijk van Schaarbeek, die gekenmerkt wordt door een verarming van de bevolking in de wijken. In Schaarbeek is er een bevolkingsgroep die ver af staat van het officiële systeem voor hulpverlening aan mensen in moeilijkheden; het gaat om mensen die zich in zeer kwetsbare situaties bevinden: mensen zonder vaste verblijfplaats, mensen die in kraakpanden wonen, mensen met verslavingsproblemen, jongeren die van huis zijn weggelopen, gedesoriënteerde mensen, mensen zonder papieren, migranten op doorreis, asielzoekers enz. Als we denken aan de mensen die worden opgevangen door de dienst van Latitude Nord, dat zich naast het Noordstation bevindt, dan woont een groot deel van hen op straat "maar zij gaan soms ook naar de noodopvangvoorzieningen (Samu social, Pierre d'Angle). Sommigen verblijven in opvangcentra, onthaalhuizen of instellingen. Tot slot zijn er ook mensen die in een preciaire omgeving wonen (onbewoonbaar appartement, kraakpand enz.) of ze logeren tijdelijk bij een kennis. Ze worden bedreigd met uitzetting en/of ze worden geconfronteerd met verschillende vormen van geweld"⁴⁸. Uit het werk van Latitude Nord blijkt dat "de meeste gebruikers [van de diensten van Latitude Nord] gebroken hebben met het hulpverleningsnetwerk, maar ook met familie en vrienden. Sommigen onder hen hebben tijd doorgebracht in de gevangenis, een inrichting tot bescherming van de maatschappij of een psychiatrische instelling. Nog anderen onderhouden contact met een hen omringend netwerk: OCMW, advocaat, netwerk voor steun aan daklozen enz. Een aantal van hen is afhankelijk van het OCMW, het ziekenfonds, Directie-generaal Personen met een Handicap, een werkloosheidsuitkering of is uitgesloten van werkloosheid." Deze talrijke

⁴⁴ Evaluatie van het beleid inzake daklozensteun in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Verslag van het Rekenhof overgemaakt aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Rekenhof, 2 oktober 2019, p.19. Het tellen is erg moeilijk, maar er zijn studies uitgevoerd door de verschillende actoren op het terrein in Brussel.

⁴⁵ Ibid. p.21.

⁴⁶ Evaluatie van het beleid inzake daklozensteun in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Verslag van het Rekenhof overgemaakt aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Rekenhof, 2 oktober 2019, p.61.

⁴⁷ ZOOM : Le sans-abrisme au féminin (2019). Koning Boudewijnstichting.

⁴⁸ Latitude Nord, Stedelijk Preventieprogramma Gemeente Schaarbeek, "Evaluation 2019". Gemeente Schaarbeek.

sociale probleemsituaties maken deze mensen kwetsbaar en "leiden tot fysieke gezondheidsproblemen en/of mentale problemen"⁴⁹.

Zoals het Rekenhof in zijn evaluatieverslag van het beleid inzake daklozensteun in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opmerkt, "Er is weinig bekend over daklozen, wat een barrière vormt in de strijd tegen dakloosheid".⁵⁰ Buurtwerk met deze doelgroep is dus essentieel.

Het werk van de teams van Latitude Nord en de Gemeenschapswachten maakt het ook mogelijk om de op het terrein ondervonden problematieken naar voren te brengen, met name in het ZSH-gedeelte van Schaarbeek.⁵¹ De medewerkers konden zo een cartografie opstellen van de meest voorkomende problemen voor het jaar 2019⁵²:

- Aanwezigheid van daklozen op de openbare weg;
- Kraakpanden;
- Locaties voor gebruik;
- Gebruikte spuiten en aanverwante materialen aangetroffen op de openbare weg;
- Bedelarij.

Uit de waarnemingen in de straten en tijdens de permanenties in het gebied van Latitude Nord blijkt dat het absoluut noodzakelijk is om zeer kwetsbare personen op transversale wijze op te volgen. Zo hebben geestelijke gezondheidsproblemen bijvoorbeeld "aanzienlijke gevolgen voor de sociale en administratieve situatie van individuen". De problematiek van verslaving en het gebruik van illegale middelen vereist dat de medewerkers specifiek zijn opgeleid om zich met welwillendheid bewust te worden van de problemen inzake gebruik, maar ook om grondig te werk te gaan om de risico's te verminderen. Bovendien kan voor dit uiterst kwetsbare doelpubliek vaak niet worden voorzien in de meest elementaire behoeften op het gebied van gezondheidszorg en hygiëne.

Onder de zeer kwetsbare groepen in Schaarbeek bevinden zich ook mensen die in de problemen zijn gekomen met het gerecht en die momenteel in de gevangenis zitten of deze recent verlaten hebben. Net als bij het publiek dat door Latitude Nord wordt bereikt, moet voor dit publiek een multisectorale aanpak worden uitgewerkt, waarbij ondersteuning wordt geboden op verschillende gebieden: werkgelegenheid en opleiding, gezondheid en geestelijke gezondheid, verslavingen (alcohol, drugs, gokken), gespecialiseerd juridisch advies (familierecht, burgerlijk recht en vreemdelingenrecht), huisvesting, financiële en materiële bijstand, inclusief schuldbemiddeling. Deze laatste twee elementen zijn vooral belangrijk in de fase van de begeleiding en opvolging van vrijgelaten gedetineerden⁵³.

Voor een publiek dat zich in zeer precaire situaties bevindt, zoals ex-gedetineerden, zijn de vooruitzichten op professionele herinschakeling, en dus op verzelfstandiging, zeer laag: de meeste van deze mensen hebben alleen een diploma lager secundair onderwijs of minder, en een grote meerderheid van hen heeft geen bron van inkomsten of heeft slechts toegang tot sociale uitkeringen. Dit publiek bevindt zich dus in een negatieve spiraal waar de middelen zeer beperkt zijn, maar de toegang tot een lening moeilijk of zelfs onmogelijk is. Als gevolg daarvan vormen zelfs basisbehoeften zoals toegang tot huisvesting een moeilijk te overwinnen obstakel.

⁴⁹ Idem.

⁵⁰ Evaluatie van het beleid inzake daklozensteun in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Verslag van het Rekenhof overgemaakt aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Rekenhof, 2 oktober 2019, p.18.

⁵¹ Voor 2019 vonden de rondes van Latitude Nord en de Gemeenschapswachten voornamelijk plaats in de volgende gebieden:

- Zone Noordstation: +1 (CCN/treinstation NMBS), -1 (busstation), esplanades (kant Vooruitgangstraat en Rogier), Bolivarplein;
- Zone Gaucheret: Gaucheretpark, sociale woonwijk, brug Vooruitgang en omgeving;
- Zone Koninginneplein: kruidenier "Chez Papa", Aarschotstraat (tussen nr. 82 en "Chez Papa"), Brabantstraat (tussen nr. 25 en 184), Koninginneplein, Park Groene Koningin, Poststraat, Dupontstraat, ...
- Zone Liedts: Aarschotstraat en Brabantstraat (andere helft), Liedtsplein en omgeving;

Na de evaluatie van juni 2019 zijn een aantal zones samengevoegd:

- De zones Noordstation en Gaucheret zijn nu gegroepeerd in "Westzone", die sinds oktober 2019 is uitgebreid met het Verboekhovenplein, het station van Schaarbeek en omgeving.
- De zones Koninginneplein en Liedts zijn gegroepeerd in "Oostzone".

⁵² Latitude Nord, Stedelijk Preventieprogramma Gemeente Schaarbeek, "Evaluatie 2019". Gemeente Schaarbeek, p.13

⁵³ Netwerk ter Preventie van de recidive, Gemeente Schaarbeek, "Evaluatie 2019".

Al die moeilijkheden komen nog bij een al brede kwetsbaarheid en versterken zo de negatieve spiraal naar armoede. Zoals het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest al aangaf, "varieert het aandeel kredietnemers met minstens één niet-geregulariseerd achterstallig krediet in het totaal aantal kredietnemers (met minstens één krediet) sterk tussen de Brusselse gemeenten. Het aandeel ligt veel hoger in gemeenten met een laag sociaaleconomisch statuut en varieert tussen 18% in Sint-Joost-ten-Node en 3% in Sint-Pieters-Woluwe"⁵⁴. Schaarbeek ligt boven het regionale gemiddelde, met 12% van de kredietnemers die ten minste één achterstallig krediet hebben. Het kwetsbare doelpubliek loopt nog een groter risico om in gebreke te blijven.

⁵⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, et al. *Welzijnsbarometer 2019*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019.

D.3. Voedselhulp

Het is moeilijk om specifieke cijfers per gemeente te verkrijgen over gewoonten inzake voedselconsumptie, toegang tot kwaliteitsvoedsel of het aanspreken van organisaties voor voedselhulp. We kunnen ons hier dus beperken tot meer algemene opmerkingen over de toegang tot kwaliteitsvoedsel in België en het Brussels Gewest.

Op algemeen niveau meldt Sciensano dat "slechte voedingsgewoonten vaak voorkomen in alle opleidingsniveaus, maar veel erger zijn in de laagste opleidingsniveaus. Zo is de consumptie van groenten en fruit veel lager bij de laagst opgeleide mensen, die gemiddeld 90 g minder groenten en fruit per dag consumeren dan de hoogst opgeleide mensen", terwijl er "geen systematische opleidingsverschillen werden waargenomen voor fysieke activiteit en alcoholgebruik"⁵⁵.

Sociaaleconomische ongelijkheden in bepaalde gezondheidsdeterminanten, België 2013 of 2014

Inégalités socio-économiques pour certains déterminants de la santé, Belgique 2013 ou 2014					
Sources : Enquête de santé, Sciensano, 2013 et Enquête de consommation alimentaire, Sciensano, 2014					
	Niveau instr. bas	Niveau instr. élevé	Différence absolue	Différence relative	PAF
Tabagisme quotidien (% personnes ≥ 15 yr)	25,0%	9,5%	15,5%	2,63	45,1%
Obésité (% personnes ≥ 18 yr, BMI ≥ 30)	23,5%	7,7%	15,8%	3,05	37,4%
Consommation de fruits et légumes (g/jour)	210	300	-90	-	-
Consommation de fruits et légumes (% ≥ 400 g/jour)	6,0%	22,4%	-16,4%	0,27	61,2%
Consommation de boissons sucrées (g/jour)	227,3	89,5	137,8	-	-

De onderzoekers van het project Solenprim⁵⁶ hebben, dankzij een samenwerking met actoren op het gebied van voedselhulp in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de moeilijkheden trachten in kaart brengen die kwetsbare mensen ondervinden om toegang te krijgen tot gevarieerd en kwaliteitsvol voedsel. Het gaat om een complexe dynamiek, waarbij "financiële en materiële middelen, kennis- of opleidingsniveau, cultuur, fysieke gezondheid, woonplaats en, op een breder niveau, beleid dat ongelijkheden voortbrengt, sociale voorschriften voor voedsel of de overvloed aan producten van grote winkelketens, allemaal factoren zijn die de toegang tot kwaliteitsvol en gevarieerd voedsel voor kwetsbare mensen kunnen vergroten of verkleinen"⁵⁷. Kwetsbare groepen zijn dus verplicht

⁵⁵ <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/ongelijkheden-in-gezondheid>

⁵⁶ Solenprim - Solidarité en primeur(s) - "is een actie-onderzoeksproject, gezamenlijk ontwikkeld door de organisaties voor voedselhulp, een gezamenlijk aankoopplatform en de Federatie van de Maatschappelijke Diensten. Het beoogt een duurzame toegang tot gevarieerd en kwaliteitsvol voedsel voor iedereen". Dit project werd gefinancierd door Innoviris in het kader van de oproep voor co-creatieve projecten op het gebied van duurzame voeding. Alle informatie is beschikbaar via <https://solenprim.com/>.

⁵⁷ Damhuis L., Myaux D., Rosenzweig M., Rousseau C. & Serré A. "Le portfolio Solidarité en primeur(s)", Rapport final de recherche-action participative, 2019, Solenprim.com.

om prioriteiten te stellen aan hun behoeften, en door de noodzaak om te eten heeft men soms niet de luxe om de kwaliteit van de producten te kiezen.

Ondanks de moeilijke toegang voor de begunstigden en de problemen die de verschillende betrokken verenigingen en overheidsinstellingen ervaren om de hulpvoorziening uit te bouwen, blijkt voedselhulp van essentieel belang voor het algemene welzijn van de meest kwetsbare groepen. Er wordt namelijk vastgesteld dat:

*"Voedselhulp is niet zozeer gericht op het voeden, maar wel op het verlichten van de financiële druk voor voedsel om andere kosten te kunnen betalen: huisvesting, rekeningen enz. Dit evenwicht helpen bewaren door sommige mensen trouw te laten rekenen op voedselhulp kan dan functioneel worden geacht. Het gaat er dus niet alleen om voedselhulp te beschouwen als een springplank of een toegangspoort tot sociale steun die het mogelijk maakt om meer structurele en duurzame antwoorden te vinden op de ervaren situaties van kwetsbaarheid. Het evenwicht dat voedselhulp in het dagelijks leven biedt, kan ook sociale of psychologische dimensies hebben, wanneer het bezoeken van een dienst voor voedselhulp in het teken van socialisatie, erkenning of zichtbaarheid staat."*⁵⁸

Deze bevindingen zijn om twee hoofdredenen van belang in het kader van deze diagnose:

- Zij maken melding van een situatie die vergelijkbaar is met die van een deel van het Schaarbeekse publiek voor wie de voedselhulpvoorziening een essentieel middel is om toegang te krijgen tot voedsel.
- Zij wijzen op het belang van een transversale aanpak, waarbij het voldoen aan de essentiële behoefte (eten) niet het enige doel kan zijn van de actie ten aanzien van deze kwetsbare doelgroep.

De aanpak is vergelijkbaar met die in Schaarbeek, waar bijna 320 gezinnen en bijna 2.000 mensen rechtstreeks kunnen profiteren van het project "Onverkocht? Niet Verloren"⁵⁹, dat de duidelijke behoefte aan voedselhulp van een deel van de Schaarbeekse bevolking belicht.

De conclusies van het Observatorium voor Gezondheid en Sociale Zaken zijn verhelderend. Er moet inderdaad werk worden gemaakt van "een grote paradigma shift die ons doet nadenken over de vraag waarom we mensen verzorgen maar dan terug sturen naar de levenscondities die hen ziek maken. Vele beleidsdomeinen hebben dus een invloed op gezondheid, zoals werk, onderwijs, huisvesting, leefmilieu, sociale zekerheid enz.".⁶⁰

D.4. Gezondheidskwesties

In januari van dit jaar kopte de RTBF "Brussel: om oud te worden, word je beter geboren in Woluwe dan in Sint-Joost"⁶¹. Sommige gegevens in verband met de toegang tot zorg, screening en preventie blijken namelijk deels afhankelijk te zijn van de woonplaats van de persoon die met het medische systeem te maken heeft.

"Ten eerste zien we voor bijna alle indicatoren van secundaire preventie, namelijk baarmoedershalsscreening, borstkankerscreening (ongeacht het type onderzoek), colonoscopie en preventieve tandzorg bij volwassenen, dat het geografische patroon bijna perfect overeenkomt met de inkomensverdeling in het Brussels Gewest. De arme sikkels

⁵⁸ Damhuis L., Myaux D., Rosenzweig M., Rousseau C. & Serré A. "Le portfolio Solidarité en primeur(s)", Rapport final de recherche-action participative, 2019, Solenprim.com.

⁵⁹ « Onverkocht? Niet verloren: 100 ton onverkochte goederen herverdeeld ». Schaarbeek 1030 Schaarbeek, <https://www.1030.be/nl/onverkocht-niet-verloren-100-ton-onverkochte-goederen-herverdeeld>. Geraadpleegd op 18 november 2020.

⁶⁰ Sarah Missinne, Hervé Avalosse (Intermutualistisch Agentschap), Sarah Luyten. *Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid*. OBSERVATORIUM VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN BRUSSEL, 12 mei 2019, p.52.

⁶¹ "Bruxelles: pour vivre vieux, mieux vaut naître à Woluwe qu'à Saint-Josse". RTBF Info, 29 januari 2020, https://www.rtb.be/info/regions/bruxelles/detail_pour-vivre-vieux-mieux-vaut-naître-a-woluwe-qu-a-st-josse?id=10419292.

telkens duidelijk zichtbaar, terwijl in de meer bemiddelde buurten de inwoners duidelijk gemiddeld meer aan deze vormen van preventie doen."⁶²

Het BISA stelt geen recente gegevens ter beschikking over de specifieke situatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of de gemeenten. De gegevens over het sterftcijfer zijn bijvoorbeeld afkomstig uit 2004. Wel zijn er recentere gegevens over meer specifieke gezondheidskwesties, zoals de incidentie van tuberculose in stedelijke gebieden⁶³. Andere gegevens over het gewest zijn helaas niet verfijnd op het niveau van de gemeenten, maar tonen "dat socio-economische ongelijkheden ook in het Brussels Gewest alomtegenwoordig zijn voor bijna alle aspecten van gezondheid. De grote verschillen die er bestaan tussen inkomensgroepen, uiteten zich bovendien in scherpe geografische tegenstellingen binnen het Gewest".⁶⁴

Voor de andere indicatoren die toelaten een verband te leggen tussen gezondheid en toegang tot de arbeidsmarkt, tonen de Brusselse statistieken over primaire arbeidsongeschiktheid (van minstens 30 dagen) en invaliditeit aan dat "in de Kanaalzone en de arme sikkels de aandelen van de primaire arbeidsongeschiktheid het hoogst zijn. Deze zone kent het hoogste aandeel arbeiders onder de werkende bevolking en dit is het beroepsstatuut met het hoogste risico op arbeidsongeschiktheid en invaliditeit".⁶⁵

Wat de perceptie van de gezondheid betreft, meldt Sciensano eveneens een verbetering van de gegevens met betrekking tot het Brussels Gewest: de onderzoekers stelden vast dat er "tussen 1997 en 2013 een niet significante daling was van het percentage van de bevolking dat een slechte gezondheid aangeeft: van 26,4% in 1997 tot 25,1% voor wat de gecorrigeerde cijfers betreft. In tegenstelling tot de andere twee gewesten, lijkt de situatie in 2018 aanzienlijk te zijn verbeterd: het percentage van de bevolking dat een slechte gezondheid aangeeft is 21,6% (bruto cijfer) tegenover 24,9% in 2013. Hetzelfde geldt voor de gecorrigeerde cijfers: 21,3% in 2018 tegenover 25,1% in 2013."⁶⁶ Deze gegevens werden ruim voor de coronacrisis geregistreerd en zullen dus moeten worden bijgewerkt om rekening te houden met de gevolgen van de crisis van 2020.

⁶² Sarah Missinne, Hervé Avalosse (Intermutualistisch Agentschap), Sarah Luyten. Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid. OBSERVATORIUM VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN BRUSSEL, 12 mei 2019, p.36. Voor de opsporing van borstkanker zien we een eerder omgekeerd patroon, en nemen de inwoners van deze wijken vaker deel aan de op dit gebied georganiseerde programma's.

⁶³ Gegevens beschikbaar op https://www.fares.be/tuberculose/publications/rapports-epidemiologiques/fares-registretbc2018_vd.pdf

⁶⁴ Sarah Missinne, Hervé Avalosse (Intermutualistisch Agentschap), Sarah Luyten. Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid. OBSERVATORIUM VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN BRUSSEL, 12 mei 2019, p.51.

⁶⁵ Idem.

⁶⁶ Jean Tafforeau. SANTÉ SUBJECTIVE - Enquête de Santé 2018. Sciensano, juli 2019, https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/SH_NL_2018.pdf

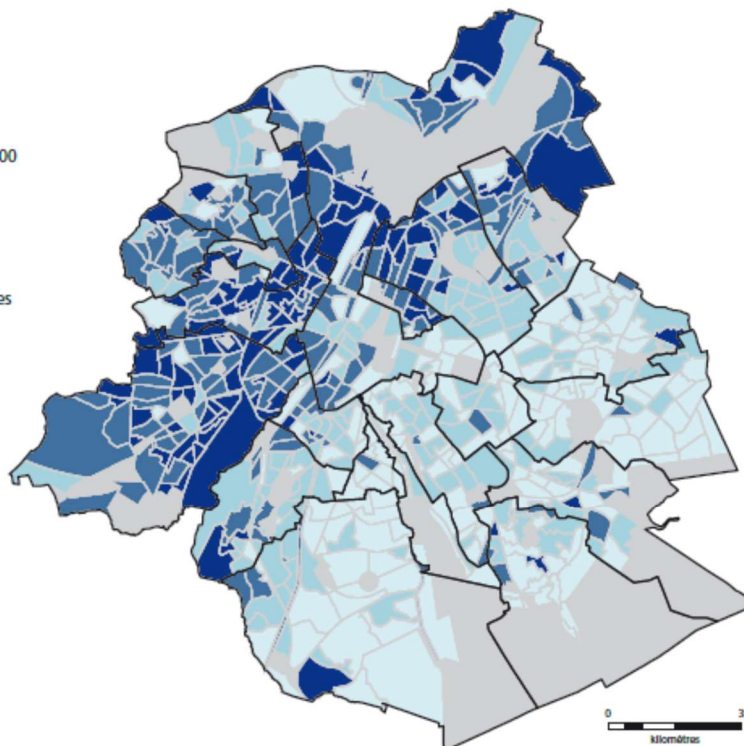
Primaire arbeidsongeschiktheid, gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht, Brussels Gewest, 2016
 Referentiepopulatie: actieve bevolking (20 tot 64 jaar) en houder

Carte 13 : Incapacité primaire de travail, standardisée par âge et sexe, Région bruxelloise, 2016

Population de référence : population active (20 à 64 ans) et titulaire

Indice standardisé
 Région bruxelloise : 100

> 135
100 - 135
65 - 100
< 65
moins de 50 bénéficiaires

Source : Agence InterMutualiste ; Cartographie : Observatoire de la Santé et du Social de Bruxelles

Eén bevinding is echter gemeenschappelijk voor de verschillende studies: het deel van de bevolking dat zich in een kwetsbare situatie bevindt, is eveneens het deel dat het meeste risico loopt op het vlak van gezondheid, de negatieve gevolgen van vervuiling, de toegang tot de zorgverlening, de mogelijkheid om te werken enz. Het is dus opnieuw van belang om de kwestie van de kwetsbaarheid in zijn geheel te bekijken en de negatieve gevolgen die een probleem kan hebben voor de verschillende domeinen die de levenskwaliteit van de Brusselse en Schaarbeekse bevolking bepalen in aanmerking te nemen.

Net als bij andere in deze diagnose behandelde onderwerpen houdt de gezondheidskwestie verband met de andere aspecten van het dagelijkse leven van de inwoners, met talrijke oorzaken en gevolgen die ertoe leiden dat "deze sterke geografische segregatie ervoor zorgen dat sociale en gezondheidsproblemen zich vaak accumuleren in een buurt"⁶⁷, en in het bijzonder in de "arme sikkels" waarvan Schaarbeek deel uitmaakt.

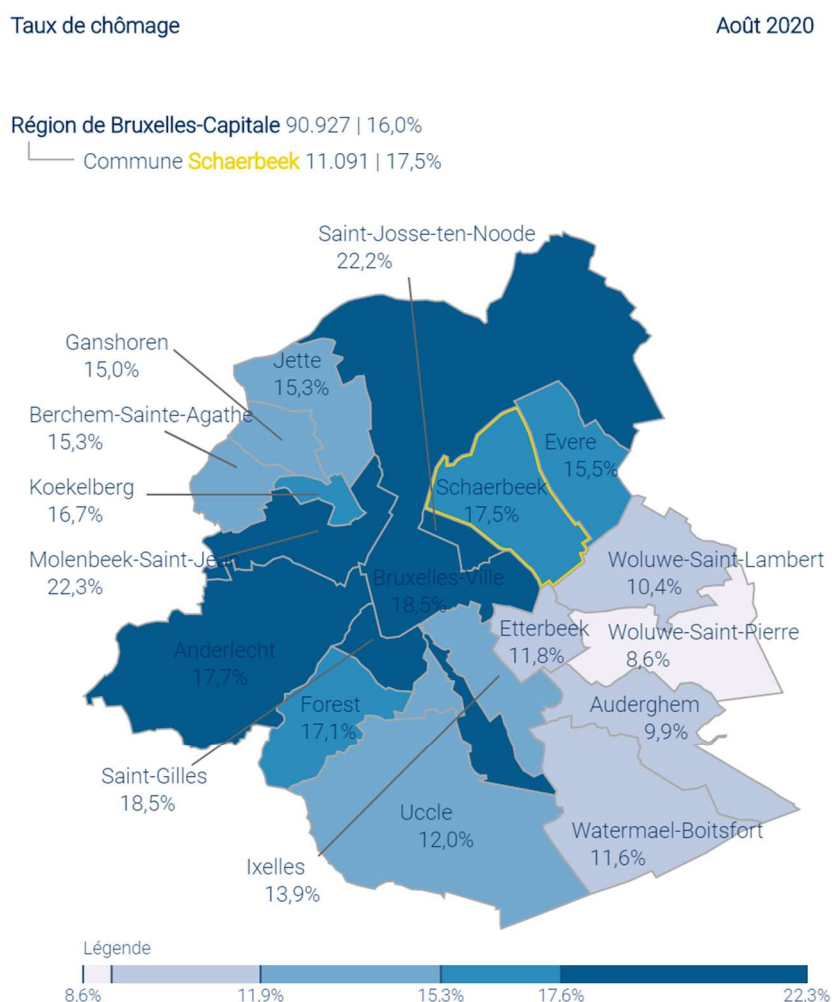
⁶⁷ Sarah Missinne, Hervé Avalosse (Intermutualistisch Agentschap), Sarah Luyten. Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid. OBSERVATORIUM VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN BRUSSEL, 12 mei 2019, p.23.

E. ARBEIDSMARKT EN WERKLOOSHEID

E.1. Werkloosheid

In maart 2020 telde Schaarbeek in totaal 5.085 vrouwelijke en 5.905 mannelijke niet-werkende werkzoekenden (NWWZ), d.w.z. 13,3% van het totaal voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Positief is dat de evolutie over 1 jaar van de NWWZ's in Schaarbeek een daling van 3,7% laat zien ten opzichte van 2018, tegenover een gemiddelde daling van 1,1% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Bovendien zijn bij de NWWZ's in Schaarbeek slechts 1.655 mensen die een beroep doen op het OCMW, een daling van 14% ten opzichte van hetzelfde cijfer voor 2018⁶⁸. In juli 2020 bleef het werkloosheidspercentage iets boven het gewestelijke gemiddelde en steeg het met 1% ten opzichte van juli 2020:

Werkloosheidspercentage (augustus 2020)

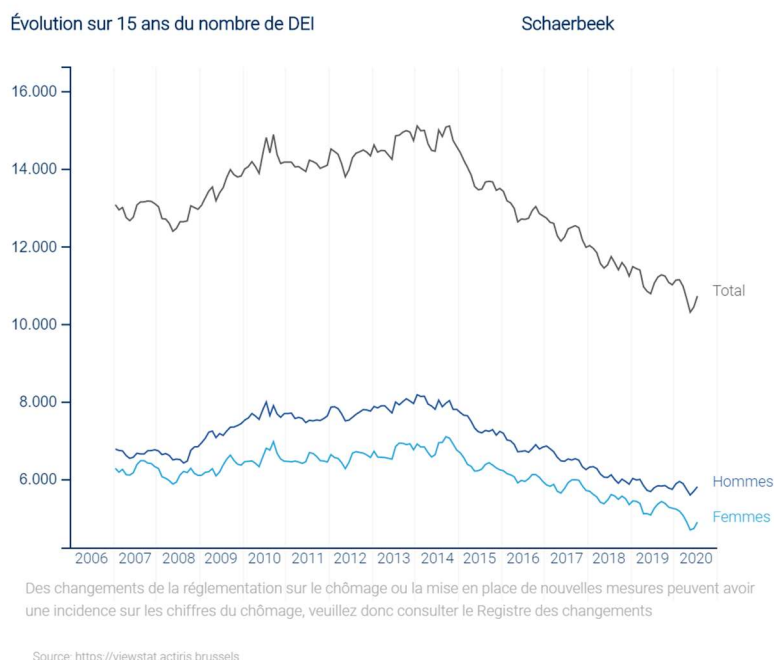

Source: <https://viewstat.actiris.brussels>

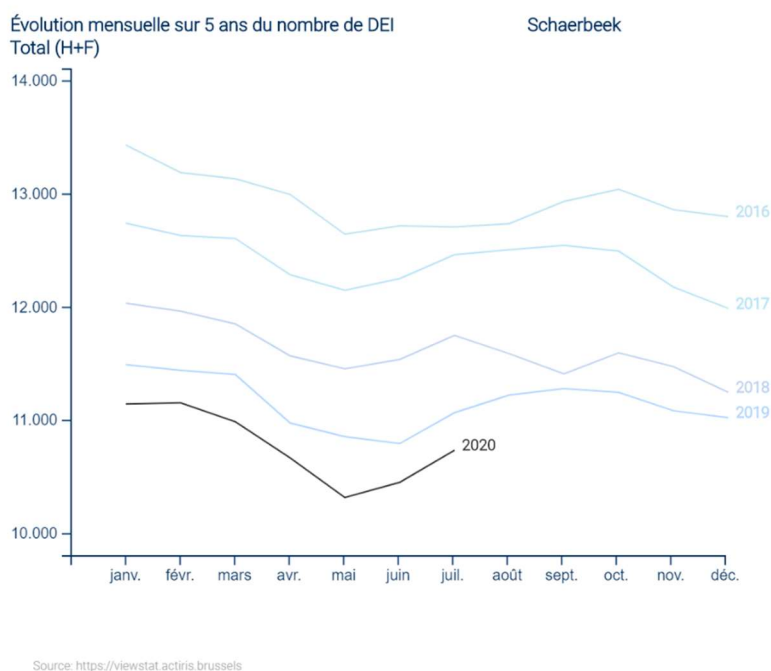
⁶⁸ BISA en Actiris, gegevens beschikbaar op viewstat.actiris.brussels.

De gezondheidscrisis in verband met Covid-19 en de lockdownmaatregelen hebben onvermijdelijk een impact gehad op de werkloosheid in Schaarbeek en in de rest van België. De grafieken van Actiris tonen aan dat, terwijl 2019 en het begin van 2020 een positieve evolutie kennen, maart een duidelijke stijging van het aantal niet-werkende werkzoekenden vertoont⁶⁹.

Évolution van het aantal NWWZ over 15 jaar

Évolution op maandbasis van het aantal NWWZ over 5 jaar

⁶⁹ Bijgewerkte gegevens zijn beschikbaar op <http://viewstat.actiris.brussels>.

De werkloosheidsgraad lijkt weliswaar te dalen, maar voor de jonge Brusselaars ziet de situatie er niet rooskleurig uit: "Eind juli telde Brussel 8.140 jonge werkzoekenden. Dat zijn er 1.169 meer dan vorig jaar (+16,8%). Het aantal Brusselse jongeren dat zich voor de eerste keer kwam inschrijven na hun studies steeg met 48,6%"⁷⁰.

Als we bovendien de aandacht vestigen op leeftijdssamenstelling van de huidige werkloze bevolking, zien we hogere percentages voor vrouwen tot 50 jaar, maar lagere percentages voor vrouwen van 50 jaar en ouder.

*Werkloosheidsgraad
Februari en augustus 2020, gedeeld door mannen/vrouwen en leeftijd*

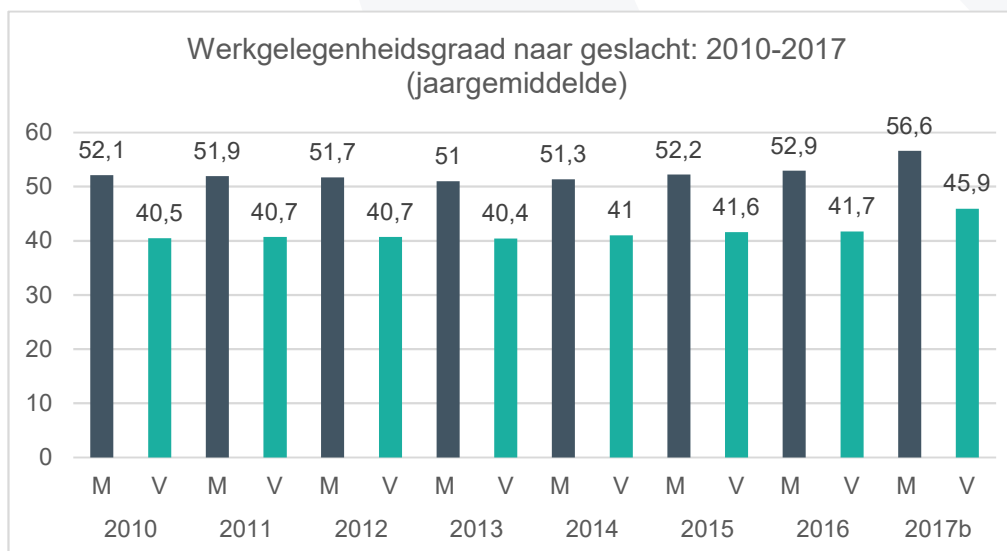
Taux de chômage Schaerbeek Mois Février 2020 Source : Actiris		Sexe		Total
		Hommes	Femmes	
Âge (base)	< 25 ans	24,86%	28,29%	26,35%
	25 à 49 ans	14,91%	17,46%	16,07%
	>= 50 ans	23,15%	17,52%	20,60%
	Total	17,44%	18,26%	17,81%

(0.533 sec)

Taux de chômage Schaerbeek Mois Août 2020 Source : Actiris		Sexe		Total
		Hommes	Femmes	
Âge (base)	< 25 ans	24,36%	30,69%	27,06%
	25 à 49 ans	14,56%	17,46%	15,87%
	>= 50 ans	21,82%	16,58%	19,49%
	Total	16,91%	18,22%	17,50%

(0.181 sec)

Om de betekenis van deze cijfers beter te begrijpen is het nuttig om ze te vergelijken met de werkgelegenheidsgraad, namelijk het aandeel van de werkende beroepsbevolking in de bevolking op arbeidsleeftijd. Er is een duidelijk verschil tussen mannen en vrouwen op het hele grondgebied van Schaarbeek: stabiel doorheen de tijd zien we dat minder dan de helft van de vrouwen in de actieve leeftijd daadwerkelijk aan het werk is.

71

⁷⁰ Actiris, "Algemene werkloosheid blijft voorlopig stabiel in Brussel". Geraadpleegd op 21 augustus 2020. <https://press.actiris.be/algemene-werkloosheid-blijft-voorlopig-stabiel-in-brussel>.

⁷¹ De tewerkstellingsgraad wordt gedefinieerd door het aantal werknemers en zelfstandigen te delen door het totale aantal 18- tot 64-jarigen. "Aanvullend op de activiteitsgraad (waarin de werklozen zijn opgenomen) en het gemiddelde inkomen per inwoner, laat deze indicator toe het aandeel van de bewoners van een wijk te bepalen dat van een inkomen uit tewerkstelling leeft (bevolking van 18-64 jaar)." Opgelet, "Sinds 2017 worden de personen tewerkgesteld bij de Europese en internationale instellingen ook tot de werkende bevolking gerekend. Vóór 2017 bestonden er geen gedetailleerde statistieken over de tewerkstelling in deze instellingen en werden deze personen foutief als inactief beschouwd. De werkgelegenheidsgraad in deze tabel wordt hierdoor tot en met 2016 onderschat." Bron: BISA, wijkmonitoring, gegevens ingezameld in april 2020.

Hoewel de tewerkstelling van vrouwen in het algemeen is toegenomen in het Brussels Gewest (we zien een sprong van 65,5%: 213.279 vrouwen waren aan het werk in 2018, ten opzichte van 128.800 in 1989), toch blijft de toegang tot bepaalde beroepen ongelijk verdeeld. Sommige beroepen worden geacht "uitsluitend weggelegd te zijn voor mannen": dat is het geval voor beroepen in de sectoren elektriciteit en elektrotechniek (0% vrouwen), beroepen in de bouwsector (2,2%) en chauffeurs van zware voertuigen (5,9%)⁷².

Net als veel grote stedelijke gemeenten krijgt Schaarbeek te maken met sociale problemen binnen haar grondgebied, vooral rond het Noordstation en de wijken Aarschot-Brabant. Een voorbeeld hiervan is de wijk Stephenson, waar "meer dan 1 op 3 personen in de actieve beroepsleeftijd binnen de wijk zonder werk zit. Iets minder dan de helft hiervan is tussen de 18 en de 24 jaar oud. De hoge werkloosheid leidt ertoe dat er op gemeentelijk niveau een groot deel van de mensen afhankelijk is van een leefloon". Bovendien "is de tewerkstelling binnen de wijk zeer onstabiel. M.a.w. zelfs de mensen die werken zijn niet zeker van een job op lange termijn. Ondanks een lichte stijging in de werkgelegenheid gedurende de afgelopen 10 jaar hebben slechts 4 op 10 mensen tussen de 18 en 64 jaar een inkomen door het uitoefenen van een job. Nochtans wensen 6 op de 10 mensen actief deel te nemen aan de arbeidsmarkt"⁷³.

Deze situatie blijkt uitermate moeilijk voor jongeren. Volgens de gegevens van het OCMW van Schaarbeek "vertegenwoordigt het aandeel jongeren onder de 25 jaar op zichzelf bijna een derde van alle begunstigde burgers, terwijl dit aandeel iets meer dan een kwart bedroeg in 2006. Het feit dat een relatief groot aantal jongeren door een OCMW geholpen wordt, kan ook een teken van vooruitgang zijn in zoverre dat jongeren die noch een job hebben noch een opleiding volgen, hulp van een OCMW inroepen om een duurzaam professioneel project uit te bouwen."⁷⁴ Dit komt nog bovenop de cijfers voor jongeren die in een gezin zonder inkomen uit arbeid leven. De kaart van het BISA toont duidelijk het verschil tussen de situatie in de ZSH-zone en de rest van het grondgebied van Schaarbeek.

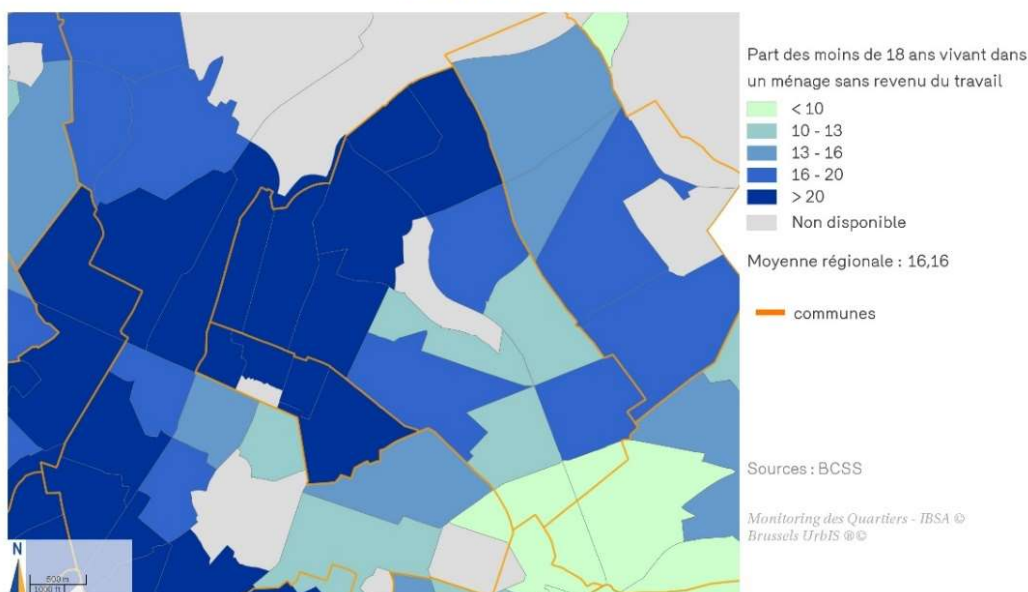
⁷² "Meer vrouwen op de Brusselse arbeidsmarkt, maar ongelijkheid blijft". Geraadpleegd op 21 augustus 2020. <https://press.actiris.be/meer-vrouwen-op-de-brusselse-arbeidsmarkt-maar-ongelijkheid-blijft>.

⁷³ PTArchitects. Contrat De Quartier Durable Stephenson - Duurzaam Wijkcontract, Diagnostic Analyse. 28 augustus 2018. p.134.

⁷⁴ OCMW van Schaarbeek "Algemene beleidsnota 2020", beschikbaar op https://www.1030.be/sites/default/files/files/Vivre_ensemble_Solidarite/CPAS/npg2020_nl_def.pdf

Aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft 2016 (%)

Part des moins de 18 ans vivant dans un ménage sans revenu du travail 2016 (%)

Als we dieper ingaan op de situatie van vrouwen, zien we dat de activiteitsgraad bij vrouwen veel lager ligt dan bij mannen. Op gemeentelijk niveau ligt de activiteitsgraad onder 15-64-jarigen in 2016 veel lager voor vrouwen (41,7%) dan voor mannen (52,9%)⁷⁵. Bovendien tonen de statistieken nog een ander verschil tussen mannen/vrouwen: onder de Schaarbekenaars die voltijds werken, bevinden zich 60% mannen en 40% vrouwen, terwijl 67% van de vrouwen en 33% van de mannen deeltijds werkt⁷⁶. Het is daarom denkbaar dat taken die verband houden met het gezinsleven voor een deel van de vrouwelijke bevolking nog steeds een belangrijk deel van hun tijd in beslag nemen.

Deze informatie wordt aangevuld met cijfers van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Als we rekening houden met het feit dat het percentage vrouwen dat in België deeltijds werkt hoger is dan bij mannen, en we deze gegevens in de analyse opnemen, stellen we vast dat "vrouwen die deeltijds werken op een jaar tijd gemiddeld 10,9% minder verdienen dan mannen die deeltijds werken"⁷⁷.

Dankzij de statistieken van Actiris zien we ook het verband tussen het behaalde diploma en de werkloosheidsgraad. Met name de aanwezigheid van een aanzienlijk aantal mensen van buitenlandse afkomst in combinatie met het feit dat deze burgers vaak over een diploma beschikken dat in België niet wordt erkend. De aanvraagprocedure voor erkenning van het diploma verschilt in de Franse en Vlaamse gemeenschap, en vormen de facto een belemmering voor de burger om legaal werk te vinden dat aansluit bij de capaciteiten en wensen van de werknemer.

⁷⁵ Onder activiteitsgraad wordt verstaan: "De mate waarin de bevolking actief is op de arbeidsmarkt, hetzij als werkzoekende, hetzij als werkende (totale beroepsbevolking/bevolking op beroepsactieve leeftijd)". Bron: <https://www.actiris.brussels/nl/burgers/cijfers/>

⁷⁶ BISA. Arbeidsmarkt - Kenmerken van de tewerkstelling, april 2020. <https://bisa.brussels/themas/arbeidsmarkt/werkende-beroepsbevolking>.

⁷⁷ Hildegard Van Hove (2019). *L'écart salarial entre les femmes et les hommes - Chiffres et changements dans la méthodologie 2019*, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Werkzoekenden die een uitkering hebben aangevraagd - Augustus 2020

Volgens de wetgeving inzake de bescherming van het privéleven kan het streepje "-" 1,2 en 3 personen betekenen

DEDA Schaerbeek Mois Août 2020 Source : Actiris		Sexe & Âge (base)						Total
		Hommes			Femmes			
		< 25 ans	25 à 49 ans	≥ 50 ans	< 25 ans	25 à 49 ans	≥ 50 ans	
Niveau d'études (détail)	Primaire + sec. 1er degré	20	246	175	15	147	106	709
	Sec. général 2e degré	4	75	32	-	35	30	178
	Sec. technique ou artistique 2e degré	9	104	40	5	59	13	230
	Sec. professionnel 2e degré	29	232	74	12	172	57	576
	Sec. général 3e degré	6	123	65	13	133	43	383
	Sec. technique ou artistique 3e degré	27	187	51	26	157	33	481
	Sec. professionnel 3e et 4e degrés	34	199	27	36	209	38	543
	Apprentissage - patronat	-	53	12	-	23	5	96
	Bachelier	5	161	76	5	171	72	490
	Master	-	182	74	4	213	54	528
	Étranger sans équivalence : max. sec. 2e degré	13	492	537	5	385	232	1.664
	Étranger sans équivalence : sec. 3e degré	6	325	194	5	232	90	852
	Étranger sans équivalence : supérieur	-	135	61	-	125	48	373
	Étranger sans équivalence : indéterminé	0	5	24	0	0	19	48
Total		158	2.519	1.442	131	2.061	840	7.151

(0.171 sec)

Suivant la législation sur la protection de la vie privée, le tiret "-" peut signifier 1, 2 et 3 personnes.

Terwijl we het hier hebben over officiële en erkende diploma's, mogen we echter niet vergeten dat sommige werkzoekenden, met name zij die in aanmerking komen voor het traject Socioprofessionele inschakeling, eerst alvorens een diploma te behalen een reeks vaardigheden moeten verwerven, zoals het beheersen van een van de landstalen en bepaalde "basisvaardigheden". Het beheersen van een landstaal impliceert transversale vaardigheden met betrekking tot andere sociale uitdagingen, die even belangrijk zijn voor de socialisatie van individuen⁷⁸.

Om deze gegevens te vervolledigen, kunnen we de situatie van de jongeren die bij Actiris zijn ingeschreven en afkomstig zijn uit de "arme sikkels" vergelijken met die van de andere Brusselse gemeenten: "De cijfers tonen aan dat het gemiddelde opleidingsniveau van de schoolverlaters uit de wijken van de 'arme sikkels' lager is dan die uit de andere wijken in Brussel. Maar liefst 22,1% van de schoolverlaters uit de eerstgenoemde wijken schrijven zich bij Actiris in zonder diploma hoger secundair onderwijs tegenover 15% in de andere gemeenten. 16,2% van de schoolverlaters uit de 'arme sikkels' schrijven zich bij Actiris in met een bachelor of master diploma tegenover 36,9% uit de andere wijken. De 'arme sikkels' kent daarentegen meer schoolverlaters met een buitenlands diploma zonder gelijkgeschakeling (+5,6 pp) en met een diploma hoger secundair onderwijs als hoogst behaalde diploma (+8,0 pp)."⁷⁹

Bovendien tonen de analyses aan dat de toegang tot werk moeilijker is vanwege hun (reële of door de potentiële werkgever gepercipieerde) origine⁸⁰. Uit de statistieken blijkt dat in het Brusselse Gewest "de groepen die het meest te maken krijgen met werkloosheid de volgende zijn (in deze volgorde): de bevolking van wie de origine onder "andere Afrikaanse landen" valt (41,3%), de bevolking van Congolese/Burundese/Rwandese origine (39,3%), de

⁷⁸ FeBISP. "La maîtrise du français et des compétences de base en formation", Cycles de formations FeBISP, maart 2018.

⁷⁹ In de studies van Actiris wordt de benaming "arme sikkels" gebruikt om de "wijken ten noorden van het centrum in de gemeenten Anderlecht, Schaarbeek, Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Joost-ten-Node" aan te duiden. Actiris. "SCHOOLVERLATERS - Socioprofessionele inschakeling van jongeren na hun studies", mei 2020.

⁸⁰ In dit verband benadrukt de Actiris-studie "Profiel en traject van de werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat de "origine van de werkzoekende" moet worden opgevat als de weerspiegeling van "de subjectieve conceptie van een referentiegroep die tegenover een of meerdere andere groepen staat die als vreemd worden beschouwd (ongeacht hun nationaliteit) en die omwille van die positie benadeeld worden", p.9. Khadija Senhadji. "Profiel en traject van de werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Monitoring volgens origine". Actiris, juni 2019.

bevolking met Maghrebijnse (34,0%) en Turkse (30,5%) roots. De ratio van de werkloosheidsgraad van personen van Belgische origine en deze van buitenlandse personen met een niet-Europese afkomst blijkt minder hoog bij de jongeren van 18 tot 24 jaar"⁸¹.

Als we ons focussen op de situatie van jongeren, zien we volgens Actiris "meer personen jonger dan 25 jaar bij de werkzoekenden van Turkse origine (15,8%) en van Oost-Europese origine (14,5%) in vergelijking met werkzoekenden van Belgische afkomst van dezelfde leeftijdsgroep (11,8%)". Deze cijfers hebben betrekking op het Brussels Gewest als geheel, maar zijn relevant voor de huidige analyse gezien de samenstelling van de bevolking van Schaarbeek, waar burgers uit Oost-Europa, Turkije en de Maghreb sterk vertegenwoordigd zijn. Actiris spreekt dus van een

*"dubbele etnische en sociaal-ruimtelijke segregatie. [...] Werkzoekenden met een afkomst van buiten de Europese Unie concentreren zich hoofdzakelijk in de arme sikkels: zij zijn goed voor 78,09% van alle werkzoekenden die in dit gebied woonachtig zijn"*⁸².

Bovendien is, net als bij de statistieken over het mediaan inkomen van gezinnen, een genderanalyse van deze cijfers noodzakelijk, want die brengt aanzienlijke verschillen aan het licht:

*"De werkloosheidsgraad van mannen van Belgische origine (12,3%) is lichtjes hoger dan die van vrouwen met dezelfde afkomst (11,4%). Het verschil tussen mannen en vrouwen is echter duidelijker voor bepaalde buitenlandse bevolkingsgroepen waarbij de werkloosheidsgraad van de vrouwen boven die van de mannen ligt. Dit blijkt zo voor personen van Turkse origine (waar het verschil tussen de seksen +7,2 procentpunten bedraagt), voor personen van Maghrebijnse origine (+7,1 pp), voor personen met als origine "andere Afrikaanse landen" (+5,4 pp) en voor personen uit Oost-Europa (+4,8 pp)."*⁸³

Voorts wijst de studie van Actiris erop dat vrouwen van niet-Europese origine "geconfronteerd worden met een drievoudige kwetsbaarheid. Zij hebben namelijk een grotere kans om: 1) massaal in de werkloosheid verzeild te geraken; 2) zonder vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering) te vallen wanneer zij geen werk hebben; 3) zodra zij aan de slag zijn, terecht te komen in veeleisende of zelfs gevaarlijke beroepen met een lage verloning (horeca, verzorgingssector, schoonmaak)".⁸⁴

Voor andere groepen wordt de toegang tot de arbeidsmarkt nog bemoeilijkt doordat meerdere problemen naast elkaar bestaan. Zo wordt bijvoorbeeld gedacht dat het aantal mensen met een erkende handicap veel lager is dan het werkelijke aantal mensen met een handicap, aangezien mensen in kwetsbare situaties niet systematisch verzoeken om toegang tot de verschillende bestaande hulpmiddelen en diensten, waardoor deze mensen van de officiële statistieken zijn uitgesloten. Unia wijst erop dat "de integratie in de arbeidsmarkt van personen met een IVT/IT beperkt is, ook al is dit een belangrijke motor van sociale inclusie. [...]. Ook hier verlagen traditionele risicofactoren zoals een hogere leeftijd, een lager opleidingsniveau en een ernstigere beperking de kans om aan het werk te zijn. [...] er is geen voldoende aangepast jobaanbod om hen opnieuw te integreren in de arbeidsmarkt."⁸⁵

Zelfs in 2020 is discriminerend gedrag nog steeds aan de orde: geslacht, leeftijd, werkelijke of vermeende origine, handicap enz. Benaderingen voor socioprofessionele inschakeling moeten dus rekening houden met deze situatie om doeltreffend te zijn. In een ruimere aanpak moeten de sociaal-economische acties de sociale en ruimtelijke dualiteit die het Brusselse economische landschap vandaag de dag nog steeds kenmerkt, helpen overwinnen.

⁸¹ Khadija Senhadji. "Profiel en traject van de werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Monitoring volgens origine". Actiris, juni 2019.

⁸² Ibid, p.26. Volgens de bewoordingen van Actiris spreken we dus van "wijken met een zwakke socio-economische positie (die we samen de "arme sikkels" noemen en waarmee we de centrumwijken en de wijken van de eerste kroon van het gewest bedoelen)"; ze preciseren ook dat deze cijfers de komende jaren anders zouden kunnen evolueren in het licht van het huidige proces van gentrificatie in het Brussels Gewest.

⁸³ Ibid. p.15.

⁸⁴ Khadija Senhadji. "Profiel en traject van de werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Monitoring volgens origine". Actiris, juni 2019, p.37.

⁸⁵ Koen Hermans, Jean-Marc Dubois en Annabel Vanroose. (2019). *Armoede en handicap in België*. FOD Sociale Zekerheid (DG Personen met een handicap en DG Beleidsondersteuning en coördinatie) en POD Maatschappelijke Integratie, p.52 en p.102. IVT: inkomensvervangende tegemoetkoming; IT: integratietegemoetkoming.

E.2. Beroepen van de toekomst

Hoewel opleiding essentieel is voor (her)inschakeling op de arbeidsmarkt, is het net zo belangrijk dat de opleidingen de deelnemers voorbereiden op de arbeidsmarkt van de toekomst. Daarom moet worden geanticipeerd op wat de economie en de burgers de komende jaren nodig zullen hebben. Dit levert dubbele winst op, zowel voor de personen die de vaardigheden verwerven als voor de Brusselse economie.

Om die reden formuleert Actiris elk jaar aanbevelingen over tewerkstelling en opleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2018 " werd ervoor gekozen om de volgende activiteitendomeinen te analyseren: de stedelijke en zachte mobiliteit, de circulaire economie en de digitale economie. Deze drie domeinen worden strategisch geacht voor de ontwikkeling van het Brussels Gewest", en houden uiteraard verband met de ontwikkeling van het gewestelijk plan Good Move en het gewestelijk plan inzake circulaire economie. De beroepen met toekomstmogelijkheden (waarvan sommige opkomende beroepen of beroepen in transformatie) in het domein van de stedelijke en zachte mobiliteit zijn onder meer: koerier/fietskoerier; chauffeur-besteller bestelwagen en vrachtwagen; fietshersteller; elektromechanici alle voertuigen; verkoper fietsen en tweedehandsfietsen enz. Maar ook ondersteunende beroepen zoals fietsondernemer; wegenwerker voor ruimtelijke ordening en parkeren; big databeheerder (mobiliteitsgegevens) enz.⁸⁶

Het gaat om een meer algemene behoefte die al begint met de behoefte aan "meer opleidingen fietshersteller en elektromechanica (voor het herstellen van elektrische fietsen) organiseren om een antwoord te bieden op de steeds grotere vraag naar fietsherstellers". In de studie van Bruxelles Formation over de mogelijkheid om een opleiding Fietstechniek/hersteller op te zetten wordt aangegeven dat er een gunstig klimaat heerst om nieuwe banen te scheppen op dit gebied. "Uit verschillende studies die de voorbije jaren zijn uitgevoerd blijkt dat het gebruik van de fiets en de ontwikkeling van de zachte mobiliteit in Brussel een gunstige trend laten zien in deze sector wat de ontwikkeling van werkgelegenheid betreft: opleiding is niet alleen onontbeerlijk voor de actoren op het terrein, de gebruikers, het wetgevendende kader, het fiscale kader en de ontwikkeling van nieuwe technologieën, maar ook voor het potentieel van de nieuwe gebruikers"⁸⁷. Deze functies worden essentieel aangezien vele banen afhankelijk zijn van het fietsgebruik. Verder wijst Actiris erop dat het nodig is "een sensibiliseringscampagne onder de vrouwelijke bevolking te voeren voor de mobiliteitsberoepen, maar ook om het personeel uit de transportsector te vernieuwen"⁸⁸.

De aandacht voor het milieu komt ook naar voren in het beheer van de ondernemingen, met name door een systematische benadering van het vraagstuk van de circulaire economie. Het betreft immers banen met een transversaal karakter (bv. IT en administratieve banen) of die specifiek zijn voor de activiteit van de onderneming. Dit komt met name tot uiting in de behoefte aan "het ontwikkelen van het circulaire aspect binnen de verschillende activiteiten of het inzetten van specifieke circulaire competenties" en met name in:

- Beroepen uit de bouwsector en m.b.t. het beheer/de recyclage van bouwafval en toepassing van nieuwe benaderingen om het duurzame karakter van de constructies, de infrastructuren en bouwwerken te garanderen [...].
- Beroepen uit de duurzame voedingsindustrie, zoals het hergebruik van keukenafval, de verkoop van bioproducten, de permacultuur, nieuwe voedingsmiddelentechnieken.⁸⁹

⁸⁶ view.brussels, Brussels observatorium voor werk en opleiding. *Bepaling van de tewerkstellings- en opleidingsbehoeften - Stand van zaken en aanbevelingspistes*. Actiris, 2018.

⁸⁷ Service Études et Statistiques de Bruxelles Formation, en Mission locale de Schaerbeek. *Dossier d'opportunité - Technicien/Réparateur de cycles (H/F)*. juli 2020.

⁸⁸ Ibid. p.32.

⁸⁹ Ibid. p.37.

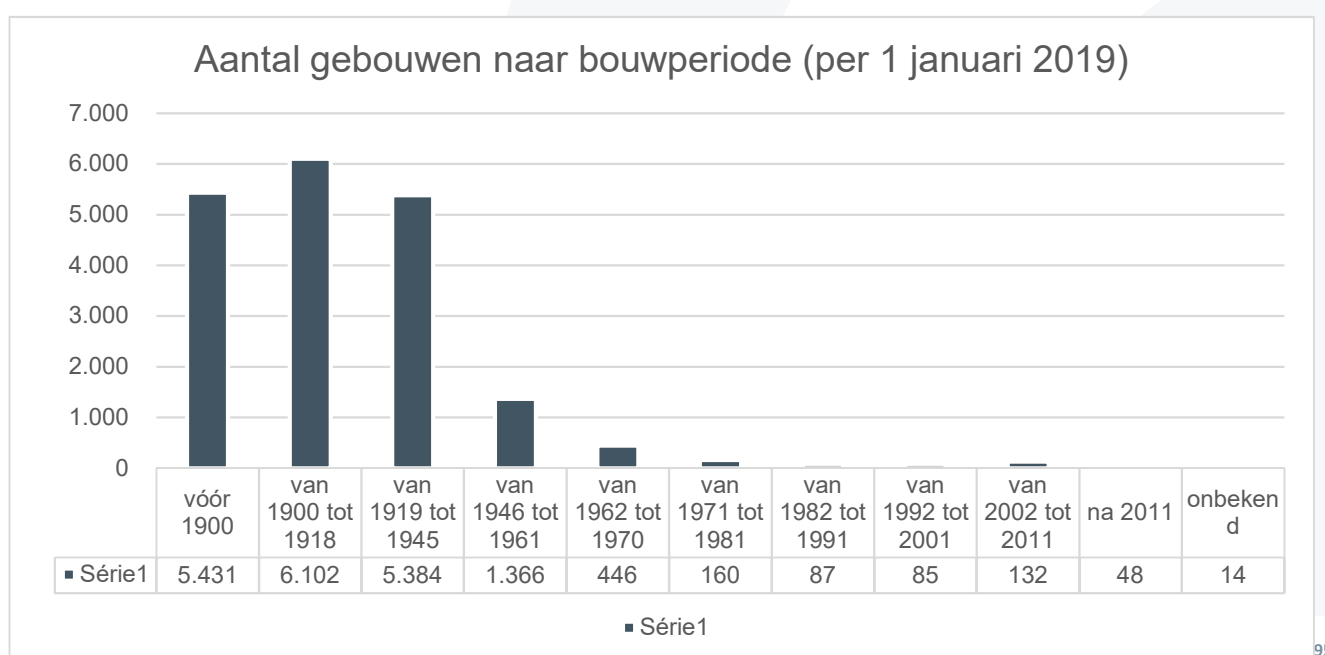
De benadering ten aanzien van beroepen in de digitale economie moet eveneens multimodaal zijn. Volgens Actiris is het essentieel "de gewestelijke bevoegdheden inzake milieu, mobiliteit, tewerkstelling, opleiding, economische ontwikkeling, gezondheid en maatschappelijke materies te verdelen om zo een antwoord te bieden op de maatschappelijke uitdagingen van morgen (vergrijzing van de bevolking, schooluitval, mobiliteit, milieu enz.)"⁹⁰, want digitalisering is per definitie een transversaal domein en wordt op verschillende manieren toegepast in functie van de behoeften die verband houden met de verschillende beroepen.

⁹⁰ Ibid. p.40.

F. HUISVESTING

Op 1 januari 2019 waren 16.221 residentiële gebouwen en 3.034 niet-residentiële gebouwen geregistreerd in Schaarbeek⁹¹. In totaal telt de gemeente 60.749 woningen, waarvan 2.495 sociale woningen⁹². De bebouwingsdichtheid is belangrijk: op bijna 8 km² grondgebied is minstens 4,5 km² bebouwd en slechts 1 km² onbebouwd⁹³.

Een groot deel van de gebouwen is oud en volgens de volkstelling van 2011 zijn zeer oude woningen - gebouwd vóór 1919 - goed voor 48% van de woningen in de gemeente⁹⁴. Dit vormt een uitdaging, zowel voor de openbare instellingen als voor de burgers: renovatie, energiearmoede, comfort enz. zijn thema's die regelmatig op de agenda staan.

Om het belang van deze gegevens te begrijpen, moeten ze in verband worden gebracht met de toename van het aantal inwoners op het grondgebied van de gemeente. Zoals eerder toegelicht is de bevolking in de afgelopen tien jaar immers met 13% toegenomen. Het is dan ook essentieel om de toegang tot comfortabele en gezonde woningen voor alle bevolkingsgroepen in Schaarbeek te garanderen.

Zoals het Brussels Observatorium voor Gezondheid en Welzijn in zijn verslag over armoede en slechte huisvesting meldt: "Over het algemeen is de migratie vaak meer uitgesproken in de centrale wijken (vijfhoek en eerste kroon) van het gewest, vooral in de wijken van de "arme sikkkel". Het is dus in deze zone, waar de huurprijzen relatief lager

⁹¹BISA. *Ruimtelijke ordening en Vastgoed - Residentiële en niet-residentiële gebouwenparken*, mei 2020. <https://bisa.brussels/themas/ruimtelijke-ordening-en-vastgoed/residentiële-en-niet-residentiële-gebouwenparken>.

⁹²Bron: BISA en statistieken opgesteld door de dienst Huisvesting van de Gemeente Schaarbeek.

⁹³Door een wijziging in de berekeningsmethode van het BISA is een deel van het grondgebied van Schaarbeek (2,5 km²) "niet-gekadastraerd". Bron: BISA. *Ruimtelijke ordening en Vastgoed - Bodembezetting*. December 2018, <https://bisa.brussels/themas/ruimtelijke-ordening-en-vastgoed/bodembezetting>.

⁹⁴Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad Institut de recherches interdisciplinaires sur Bruxelles, Université Saint-Louis - Brussel (directie: Benjamin Wayens). *Zoom op de gemeenten - Schaarbeek*. 2016, https://bisa.brussels/sites/default/files/publication/documents/Schaarbeek_NL_2_tma.pdf.

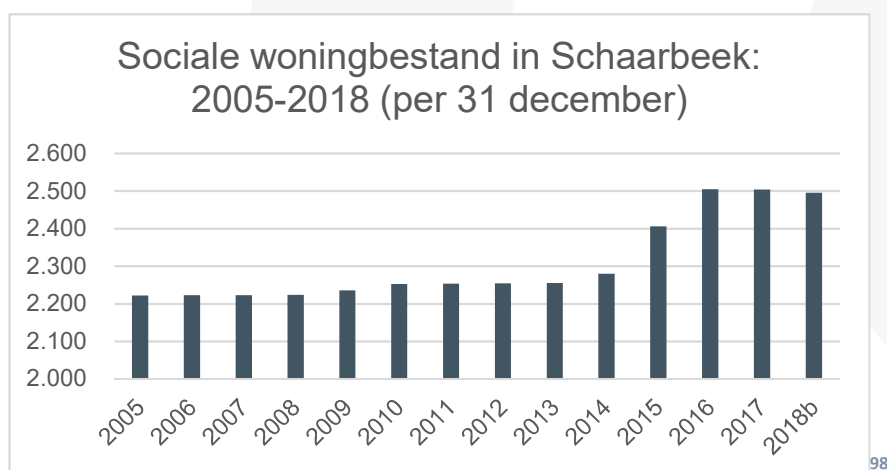
⁹⁵BISA. *Ruimtelijke ordening en Vastgoed - Residentiële en niet-residentiële gebouwenparken*, mei 2020. <https://bisa.brussels/themas/ruimtelijke-ordening-en-vastgoed/residentiële-en-niet-residentiële-gebouwenparken>.

zijn en de woningen minder gezond zijn, en waar de bevolkingsdichtheid het hoogst is in het gewest, dat de spanningen met betrekking tot de toegang tot een kwaliteitsvolle woning zich het meest laten voelen⁹⁶.

De vastgoedmarkt evolueert niet op dezelfde manier in de verschillende Brusselse gemeenten. De mediaanprijs van huizen in Schaarbeek is tussen 2017 en 2018 met 5,4% gedaald, maar is in 2019 gestegen tot € 400.000. Toch is dit cijfer berekend over een behoorlijk groot prijsinterval, van € 305.000 tot € 559.500. De mediaan van Schaarbeek voor prijzen van appartementen stijgt in 2018 voor het eerst boven de € 200.000 en blijft in 2019 stabiel⁹⁷. We beschikken niet over statistieken op wijkniveau, maar het is redelijk om te veronderstellen dat het gebouwenbestand in Schaarbeek niet dezelfde waarde heeft als in de andere wijken van de gemeente.

F.1. Sociale woningen

Om de toegang tot huisvesting ook voor het meest kwetsbare deel van de bevolking te garanderen, heeft de Schaarbeekse Haard in het kader van het Huisvestingsplan 2013-2018 het beheer van het particuliere huurbestand van de gemeente en het OCMW overgenomen. De Schaarbeekse Haard beschikt momenteel over 2.500 sociale woningen.

De ligging van de sociale woningen is niet gelijkmatig verdeeld over het grondgebied van de gemeente. De ZSH-gebieden blijken minder goed bedeed te zijn als het gaat om het aantal sociale woningen per 100 inwoners.

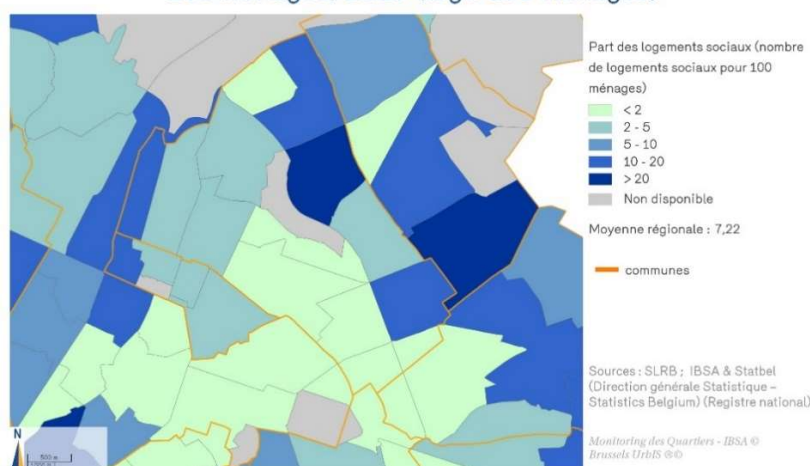
⁹⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. Armoede, slechte huisvesting en uithuiszettingen in het Brussels Gewest. Thematische katern van het Brussels Armoederapport 2018, 2019.

⁹⁷ Notaris.be. *Week van het vastgoed – Analyse van de vastgoedmarkt 2018* en *Week van het vastgoed – Analyse van de vastgoedmarkt 2019*.

⁹⁸ Statistische tabellen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. <https://wijkmonitoring.brussels/tables/> Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

Aandeel sociale woningen (aantal sociale woningen per 100 huishoudens) 2019 (woningen/100 huishoudens)

Part des logements sociaux (nombre de logements sociaux pour 100 ménages) 2019 (logt/100 ménages)

Bovendien bevinden zich op het grondgebied van Schaarbeek 3 van de 23 door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gesubsidieerde sociale verhuurkantoren (SVK's):

- Schaarbeeks Sociaal Verhuurkantoor;
- Sociaal verhuurkantoor "Comme Chez Toi";
- Sociaal Verhuurkantoor Wijken.

Dit komt slechts gedeeltelijk tegemoet aan de behoeften van de meest kwetsbare burgers, aangezien de wachttijd voor sociale huisvesting enkele jaren bedraagt. Zo blijkt uit de studies van CIRÉ dat het "voor gezinnen met een laag inkomen, en des te meer voor buitenlandse gezinnen of gezinnen van buitenlandse origine, steeds moeilijker wordt om een geschikte woning te vinden. Deze gezinnen worden geconfronteerd met zware discriminatie bij de toegang tot huisvesting"⁹⁹. Dit vormt een ware belemmering voor de sociale integratie van mensen in moeilijkheden, want een vaste verblijfplaats is vaak een voorwaarde voor noodzakelijke administratieve stappen.

Aan de noodzaak om woningen te creëren wordt tegemoet gekomen door middel van stadsvernieuwingsprojecten. Voor twee "braakliggende sites" worden gewestelijke vastgoedontwikkelingsprojecten uitgevoerd, bekend als RPA's (richtplannen van aanleg). De sites van het Josafatstation en van het Mediapark (RTBF-VRT) zullen respectievelijk ongeveer 2.400 en 1.030 wooneenheden herbergen. Deze programma's bieden zowel koop- als huurwoningen aan, particulier of openbaar, en zowel woningen aan lage prijzen als sociale woningen. Bovendien zal in het kader van de duurzame wijkcontracten en het stadsvernieuwingscontract (SVC) een reeks woningen worden gebouwd, in onderling overleg tussen het Gewest en de gemeente. Er werden stappen ondernomen om een derde seniorie te bouwen¹⁰⁰.

Armoede maakt een deel van de Schaarbeekse bevolking uiterst kwetsbaar, onder meer op het gebied van huisvesting. Voor mensen in moeilijkheden bestaan er in feite maar 4 noodwoningen en 15 transitwoningen¹⁰¹. Op basis van gegevens van Sciensano geeft het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel aan dat 22% van de Brusselse huishoudens minstens een van de volgende problemen meldt met betrekking tot hun woning:

⁹⁹ Service Études et politique, CIRE asbl. *Discriminations à l'égard des personnes étrangères*. CIRÉ asbl, december 2019, <https://www.cire.be/publication/discriminations-a-legard-des-personnes-etrangees/>.

¹⁰⁰ Bron: BISA en statistieken opgesteld door de dienst Huisvesting van de Gemeente Schaarbeek.

¹⁰¹ Idem.

overbevolking, onmogelijkheid om de woning degelijk te verwarmen en vocht- of schimmelproblemen". Daarnaast "varieert de kwaliteit van de woning aanzienlijk naargelang het inkomensniveau"¹⁰².

Uiteraard is het de verantwoordelijkheid van de overheid om de tendens tot verdichting van de bebouwde omgeving te sturen door de bewoonbaarheid van de gecreëerde woningen te waarborgen. Dit zijn bekende problemen in Schaarbeek, en gemeenschappelijk voor andere delen van de ZSH¹⁰³. Bovendien blijken de meest kwetsbare groepen ook het meeste risico te lopen op uitzetting of verzoeken tot uitzetting. Het Observatorium meldt verder "dat er dikwijls meerdere oorzaken zijn die samen tot de uitzetting leiden. Het gaat in het algemeen om mensen die een situatie van grote kwetsbaarheid doormaken [...] en waarbij meestal verschillende soorten moeilijkheden samenkomen" zoals een laag inkomen, schulden, geestelijke gezondheidsproblemen enz.

De bebouwbare zones zijn schaars. Om de toegang tot huisvesting te verbeteren, moeten bestaande gebouwen beschikbaar worden gemaakt. Een deel van de Schaarbeekse bevolking maakt dus gebruik van een aantal beschikbare mechanismen om de woonsituatie te verbeteren. Voor Schaarbeek bijvoorbeeld heeft het totale aantal energiesubsidies dat in 2018 door Leefmilieu Brussel werd toegekend betrekking op 988 aanvragen, voor een totaal van € 1.368.294. Dit betreft iets minder dan 10% van alle aanvragen in het Brussels Gewest, voor iets minder dan 10% van het toegekende totaalbedrag in het BHG. Van deze werkzaamheden vindt 53% plaats in de RVOHR-zone (die in grote lijnen overeenstemt met de ZSH-zone). Schaarbeek ligt dus dicht bij het regionale gemiddelde¹⁰⁴.

De huisvestingskwestie blijft dus nauw verbonden met de ruimere leefomgeving van de burgers. Zoals hierboven in het hoofdstuk over kwetsbare groepen aangegeven, is het hebben van een woning, een adres in feite een essentiële voorwaarde voor het kunnen afhandelen van de dagelijkse administratieve procedures. De impact van de kwaliteit van de huisvesting op de levenskwaliteit en op de socialisatie van de burgers vormt dan ook een ware uitdaging voor het gemeentebestuur.

F.2. Leegstaande woningen

Verschillende elementen moedigen werkzaamheden aan om de aanwezigheid van gedeeltelijk of volledig leegstaande gebouwen op het grondgebied van de gemeente op te sporen en te verhelpen. Dit zal het initiatief van bewoners waarschijnlijk ontmoedigen, een proces van algemene desinteresse in huisvesting veroorzaken en mogelijk een effect hebben op het evenwicht tussen vraag en aanbod op het gebied van huisvesting. De Eenheid Leegstand van het Gewest heeft relatief veel leegstaande woningen geïdentificeerd.

Onbezette wooneenheid 2019 ¹⁰⁵					
Gemeente	Enquêtes uitgevoerd	Betrokken bestanden (*)	Waarschuwingen verzonden	Einde van de procedure	Aangemelde boetes (**)
Schaarbeek	345	290	62	69	17

Daarnaast zijn er op het grondgebied ook gebouwen die voor professionele doeleinden worden gebruikt, die geheel of gedeeltelijk leeg staan.

¹⁰² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. Armoede, slechte huisvesting en uithuiszettingen in het Brussels Gewest. Thematische katern van het Brussels Armoederapport 2018, 2019, p.20.

¹⁰³ Bron: DGS. berekeningen IGEAT (ULB), in Dessouroux, Christian, et al. "Huisvesting in Brussel: diagnose en uitdagingen. BSI synthesesnota". *Brussels Studies. Het wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel*, juni 2016, doi:10.4000/brussels.1346.

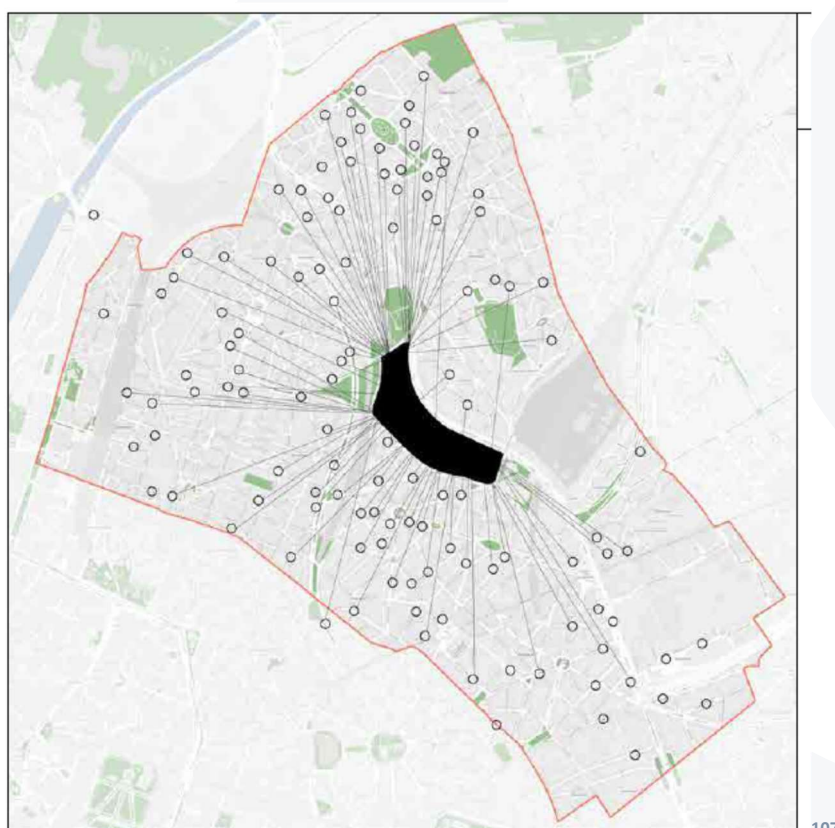
¹⁰⁴ Leefmilieu Brussel, afdeling Energie, lucht, klimaat, energie en duurzame gebouwen. "ENERGIEPREMIES – VERSLAG 2018", mei 2019. https://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/FINAL_Rapport18_NL.pdf

¹⁰⁵ Deze gegevens werden rechtstreeks meegedeeld door de Dienst Onbezette Huisvesting van het Gewest. "Een verzonden waarschuwing betekent dat er een vacature is opgesteld. (*) 1 zaak kan het voorwerp uitmaken van meerdere onderzoeken (**) houdt geen rekening met beslissingen in beroep".

G. OPENBARE RUIMTE – WEGEN EN GROENE RUIMTES

G.1. Groene ruimtes

Het Josafatpark is een groene ruimte die essentieel is voor het leven in de gemeente en "heeft een relatief centrale ligging op het gemeentelijk grondgebied en omvat zeer uiteenlopende ruimten: speelpleinen en sportterreinen (voetbal, tennis en petanque), een groot grasveld voor boogschieten en een stedelijk landschapspark uit het begin van de 20e eeuw (vijvers, bloembedden, muziekkiosk, sierbomen, wijngaard en rotslandschap)"¹⁰⁶. De diagnose over de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen, die in 2017 is uitgevoerd voor de gemeente Schaarbeek, benadrukt het belang van het Josafatpark in het leven van de inwoners van Schaarbeek.

107

Er zijn andere groene ruimtes aanwezig, maar die "zijn bescheidener van afmetingen en liggen voornamelijk in de tweede kroon, in dat deel van Schaarbeek tussen de grote lanen en de gemeentegrens met Evere. [...] Al die groene ruimtes samen vertegenwoordigen minder dan 6% van de totale gemeenteoppervlakte, wat ver onder het

¹⁰⁶ Ontwikkeling - ruimtelijke ordening, voor de Gemeente Schaarbeek. *Begeleiding bij de uitvoering | evaluatie van het Gemeentelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPD0) - bijwerking van de statistieken*. Augustus 2013.

¹⁰⁷ Suède36. *Kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen in de Schaarbeekse openbare ruimte*. Gemeente Schaarbeek, 2 januari 2017, p.39.

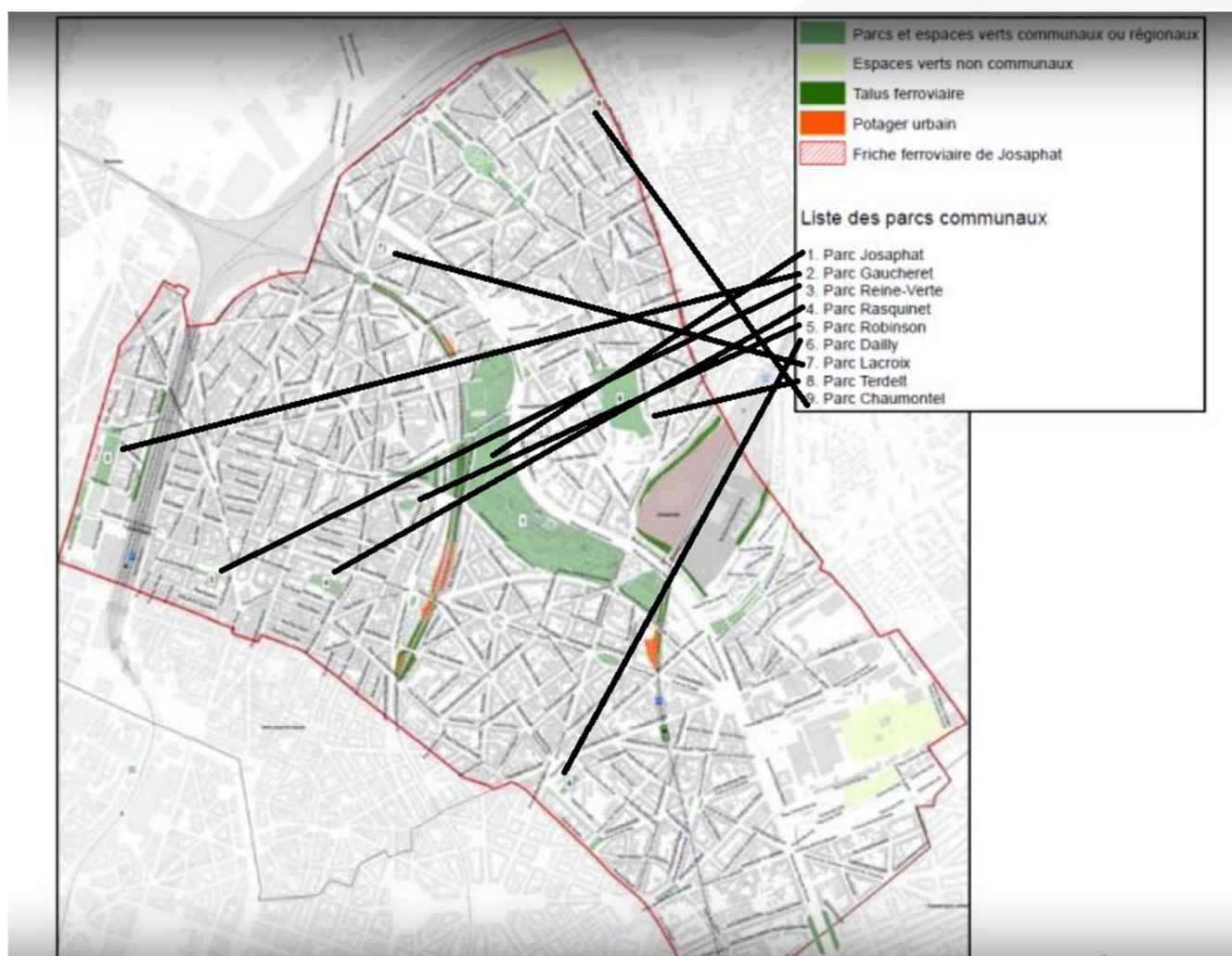
gewestgemiddelde (ongeveer 25%) ligt¹⁰⁸. We geven hier de lijst weer van de andere in het GPDO van Schaarbeek in kaart gebrachte parken¹⁰⁹:

- het Albertpark is een wandel- en doorgangspark in landschapsstijl
- het Walckierspark van 4,5 ha groot vertegenwoordigt het Schaarbeekse deel van de biologische site het Moeraske
- het Lacroixpark, binnen in een huizenblok, heeft een multisportterrein, een zandbak en speeltuigen voor kinderen
- het Rasquinetpark, geopend in 1999, strekt zich uit over ongeveer 75 are en heeft een multisportterrein, een zandbak en speeltuigen voor kinderen
- het Gaucheretpark aan de rand van de Noordwijk is de enige openbare groene ruimte in het westelijke deel van de gemeente
- het Koningin Groenpark heeft een oppervlakte van 30 are en werd in 2006 geopend
- het Robinsonpark
- het Daillypark
- het Terdeltpark
- het Huart Hamoirpark
- het Chaumontelpark

Het bezoek aan de andere parken varieert, afhankelijk van het soort infrastructuur dat ter beschikking is van de bewoners.

¹⁰⁸ Idem.

¹⁰⁹ Werkzaamheden - ruimtelijke ordening, voor de Gemeente Schaarbeek. *Begeleiding bij de uitvoering / evaluatie van het Gemeentelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) - bijwerking van de statistieken.* Augustus 2013. Beschikbaar op https://issuu.com/1030be/docs/pcdd_schaerbeek_2021_nl?e=23589250/39635982.

Uit de inventaris van het Gewest blijkt dat Schaerbeek over een zeer aanzienlijk bomenpatrimonium beschikt: niet minder dan 12.000 bomen en 60 verschillende boomsoorten¹¹⁰. Onder deze bomen telt Schaerbeek een groot aantal opmerkelijke bomen: "375 van de opmerkelijke bomen staan in Schaerbeek, waarvan 44 in het Josafatpark". Ook is "de vroegere Zennebedding nog aanwezig aan de rand van het gemeentelijk grondgebied, ten noorden van het Gaucheretplein, bij de grens met Brussel-Stad. Het traject van de oude waterloop werd slechts beperkt overwelfd en is nog herkenbaar binnen die huizenblokken. Op die plaatsen zijn er spontaan bomen en struiken gegroeid"¹¹¹.

Sinds 2005 beheert Schaerbeek zijn groene ruimtes op een gedifferentieerde manier, zonder gebruik te maken van pesticiden¹¹². Deze inspanningen maken deel uit van een langetermijnvisie op de klimaatverandering: eind 2019 heeft de Gemeenteraad van Schaerbeek unaniem de klimaatnoodtoestand uitgeroepen¹¹³.

Het klimaatprobleem is natuurlijk niet alleen een Schaarbeekse kwestie; we kunnen bijvoorbeeld de studies van Leefmilieu Brussel vermelden, die de belangrijkste kwetsbaarheden in het Brusselse Gewest aan het licht hebben gebracht: "het stedelijke microklimatologisch effect dat bekend staat als het stedelijke hitte-eiland, en de

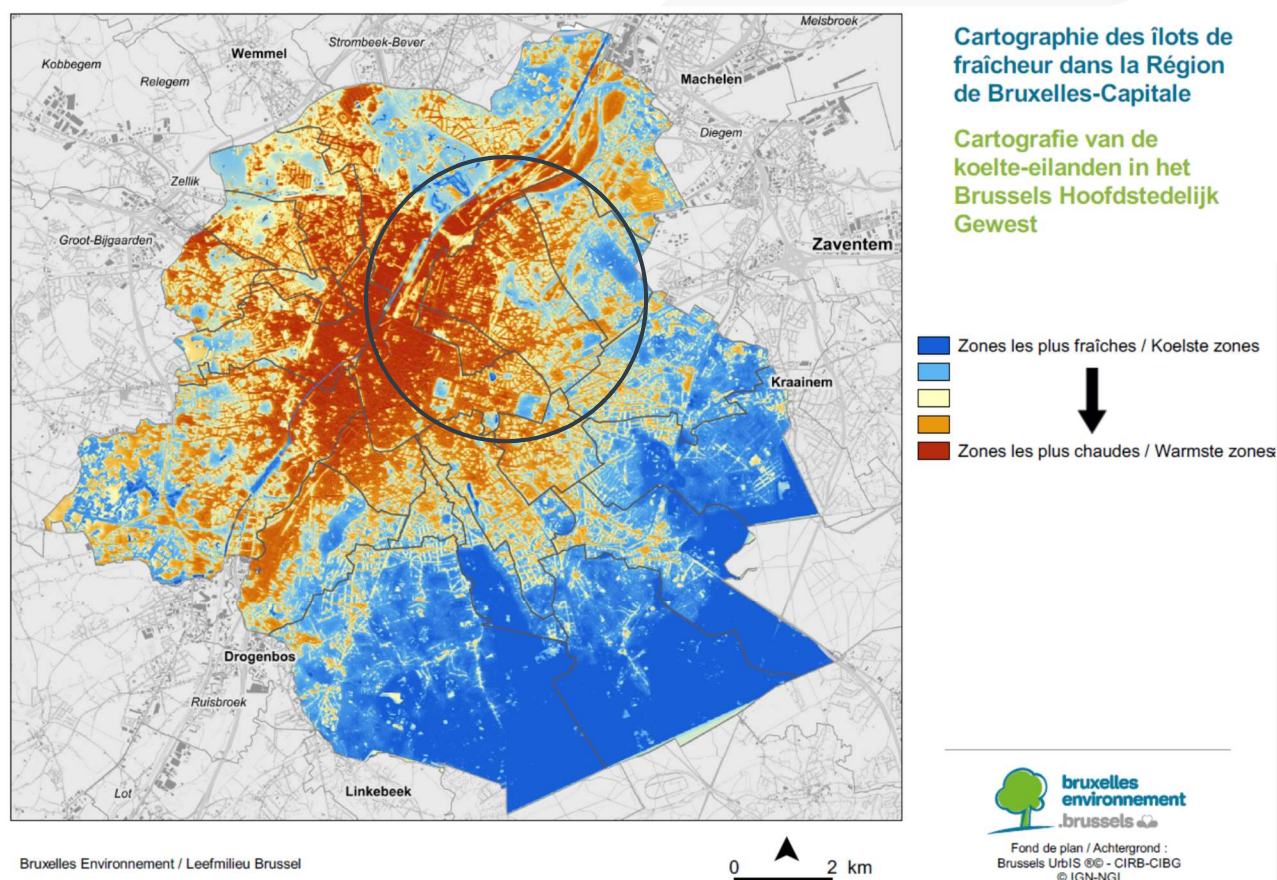
¹¹⁰ "Bomen | Schaerbeek". *Schaerbeek 1030 Schaerbeek*, <https://www.1030.be/nl/leefomgeving-milieu/natuur-biodiversiteit/beheer-van-groene-ruimtes/bomen>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

¹¹¹ Suède36. *Kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen in de Schaarbeekse openbare ruimte*. Gemeente Schaerbeek, 2 januari 2017, p.40.

¹¹² "Schaerbeek draagt zorg voor zijn groene ruimtes". *Schaerbeek 1030 Schaerbeek*, <https://www.1030.be/nl/schaerbeek-draagt-zorg-voor-zijn-groene-ruimtes>. Geraadpleegd op 24 oktober 2020.

¹¹³ "Schaerbeek in een noodtoestand voor het klimaat". *Schaerbeek 1030 Schaerbeek*, <https://www.1030.be/nl/schaerbeek-een-noodtoestand-voor-het-klimaat>. Geraadpleegd op 31 augustus 2020.

overstromingen die het gevolg zijn van de toegenomen regenval"¹¹⁴. De cartografie van Leefmilieu Brussel (2018) die in deze studie aan bod komt, toont duidelijk aan dat het in gebieden zoals Schaarbeek, en in het bijzonder in de ZSH-zones, bijna onmogelijk is voor de burgers om toegang te krijgen tot "koelte-gebieden".

Deze bevindingen zijn met name van belang voor de huidige diagnose, omdat ze ook het verband tussen de klimaatverandering in stedelijke gebieden en kwesties op het gebied van gezondheid en sociale cohesie aantonen. De onderzoekers wijzen erop dat de kwetsbaarheden van het Brussels Gewest wel degelijk een impact hebben op:

- "Gezondheid:
 - Potentiële vergroting van de risico's verbonden aan een slechte luchtkwaliteit in de zomer en aan de hittegolven in de zomer;
 - Tijdelijke gevolgen voor de gezondheid op korte termijn (bv. hondsdagen);
- Maatschappij: sterk uitgesproken sociaal contrast met een kwetsbaar publiek dat vooral in het stadscentrum is geconcentreerd waar het woningenpark vaak van minder goede kwaliteit is en de toegang tot toevluchtszones minder gemakkelijk is dan in de periferie van de centra."¹¹⁵

G.2. Mobiliteit in Schaarbeek

De kwestie van de mobiliteit is een belangrijk punt met betrekking tot de levenskwaliteit van de inwoners. De diagnose van SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord onderstreept dat:

¹¹⁴ VITO, 2018. "Cartografie van de Koelte-eilanden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest". Studie uitgevoerd in opdracht van Leefmilieu Brussel. Eindrapport (uitsluitend in het Nederlands), p.52, en in het bijzonder https://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Klim_03

¹¹⁵ Leefmilieu Brussel - BIM. *Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ten aanzien van de klimaatveranderingen*. Juni 2015, https://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Klim_03.

Dit is een van de grote zwarte punten in de wijk, die nauw samenhangen met de parkeerproblematiek: leveringen, klanten van de winkelstraten of van de prostitutie 's nachts, veel bewoners en dus ook veel auto's. De straten zijn overvol: smalle straatjes, leveringen en regionale/nationale aantrekkingskracht van de Aarschotstraat, de Brabantstraat en de Haachtsesteenweg. Er wordt sterk aangedrongen om de ruimte voor auto's te beperken in de wijk (bv. autovrij maken van de Brabantstraat, de Haachtsesteenweg enz.) en om het (vaak erg drukke) verkeer vlotter te laten verlopen"¹¹⁶.

Dit geldt ook voor de bevindingen uit het kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen. Bovendien worden "te snel rijden, verkeersagressie, asociaal parkeren en geluidsoverlast" vaak genoemd onder de bezorgdheden van de bewoners¹¹⁷. Daarnaast hebben de afgelopen drie jaar dramatische gebeurtenissen plaatsgevonden die de bevolking van Schaarbeek hebben getekend.

De gemeente beschikt sinds 2010 over een gemeenschappelijk mobiliteitsplan, dat binnenkort zal worden geactualiseerd naar aanleiding van de publicatie van het gewestelijk mobiliteitsplan "Good Move". In dit kader heeft de gemeente recent inspanningen geleverd om het comfort en de veiligheid van de gebruikers te verbeteren. Dat werd noodzakelijk want op 30 juni 2019 bevond 17% van alle voetpaden zich in een slechte staat, zelfs kritieke staat. Dit probleem werd bijvoorbeeld aan de orde gesteld tijdens de voorbereiding van het DWC Stephenson: "Een onderwerp waar meer aandacht aan besteed moet worden is de toegankelijkheid voor personen met een beperkte mobiliteit. Onder "personen met beperkte mobiliteit" worden niet alleen rolstoelgebruikers verstaan, maar ook oudere mensen die moeilijk kunnen wandelen, vrouwen met een kindwagen, slechtzienden, mensen met gezondheidsproblemen enz. Hoewel meer dan 30% van de populatie een beperkte mobiliteit heeft, worden ze nog te vaak vergeten."¹¹⁸

De voetpadenplannen van de gemeente en de werken in de openbare ruimte die in het kader van de wijkcontracten worden uitgevoerd, zijn erop gericht de staat van de voetpaden te verbeteren. Verdere werken maken bovendien de beveiliging van de kruispunten mogelijk: tussen 2012 en 2017 werden 20 kruispunten heringericht met verkeersdrempels, en op de wegen werden 10 snelheidsbegrenzers geplaatst. In 2018 werden 8 kruispunten heringericht met verkeersdrempels, en op de wegen werden 5 snelheidsbegrenzers geplaatst. De andere kruispunten zijn in de loop van 2018 en 2019 ingericht en beveiligd.

De mobiliteit in Schaarbeek is de afgelopen jaren sterk geëvolueerd. Op 1 januari 2018 was 47% van de straten omgezet naar zone 30. Geleidelijk zal bijna in het gehele grondgebied van de gemeente een maximumsnelheid van 30 km/u gelden. Enige uitzonderingen: de stads- en hoofdassen waar de snelheid beperkt zal blijven tot 50 km/u (Leopold III- en Lambermontlaan, een deel van de Leuvensesteenweg en de Rogierlaan, de Haachtsesteenweg en Roodebeeksteenweg, de Paleizenstraat en Vooruitgangstraat). Verder sluiten de gemeentelijke inspanningen aan bij de maatregelen die door het Gewest worden genomen, zoals het gewestelijke project "Stad 30", waarna de Paleisstraat, de Vooruitgangstraat, de Rogierstraat en de volledige Haachtsesteenweg zijde Schaarbeek overgaan naar een zone 30 km/u¹¹⁹. Het doel is om ervoor te zorgen dat in totaal op 99,5% van de gemeentewegen op het grondgebied de snelheid beperkt is tot 30 km/u.

Door het werk van de dienst Mobiliteit konden meerdere voordelen van de uitbreiding van de zone 30 worden vastgesteld: beter begrijpen van de toegelaten snelheid (de zone 30 wordt de regel en de zone 50 de uitzondering), vlottere doorstroming van het verkeer, daling van het aantal zware ongevallen door de lagere snelheid, minder luchtvervuiling of lawaai voor de inwoners¹²⁰.

¹¹⁶ ERU srl-fs & AAC Architecture n.v. "SVC Kruidtuin-Verbinding-Noord, DIAGNOSE, BESTAANDE SITUATIE - DOELSTELLINGEN & PRIORITEITEN". GOB - Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Directie Stadsvernieuwing, september 2016.

¹¹⁷ Suède36. Kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen in de Schaarbeekse openbare ruimte. Gemeente Schaarbeek, 2 januari 2017, p.43.

¹¹⁸ PTArchitects. *Contrat De Quartier Durable Stephenson - Duurzaam Wijkcontract, Diagnostic Analyse*. 28 augustus 2018, p.213.

¹¹⁹ Brussel Mobiliteit. *Brussel wordt een Stad 30*. <https://mobilite-mobiliteit.brussels/nl/brussel-wordt-een-stad-30>. Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

¹²⁰ Beleidsnota inzake verkeersveiligheid 2018-2020 – Gemeente Schaarbeek

Bovendien is er bijzondere aandacht geschonken aan de beveiliging van schoolomgevingen: 24 scholen werden voorzien van een schoolzone: dankzij financiering van Beliris konden “verhoogde oversteekplaatsen” worden ingericht waardoor voetgangers aan de school veilig kunnen oversteken, werden PBM-tegels geplaatst, meerdere fietsparkeerplaatsen gebouwd, de voetpadverbredingen uitgebreid enz. Daarnaast heeft de gemeente Schaarbeek al verschillende “schoolstraat”-projecten¹²¹ opgestart: verschillende schoolstraten (twee hiervan in de testfase in 2019) zijn in gebruik in de wijken Pogge (Verweestraat), Brabant (Groenstraat en Broederschapsstraat), en in de Terdeltwijk (Claesstraat). Deze initiatieven hebben positieve gevolgen voor 10 scholen en kinderdagverblijven, en voor meer dan 3.800 kinderen. We wijzen ook op de aanwezigheid van de schoolstraat Foucart, die al in 2012 werd ontwikkeld in het kader van de herinrichting van de wijk als een gedeelde ruimte.

In ruimere zin houdt de mobiliteitskwestie rechtstreeks verband met andere bezorgdheden van de burgers: leefomgeving, gezondheid, comfort, toegankelijkheid, enz.

Zo moet op lange termijn in ieder geval rekening worden gehouden met de impact van lawaai, want Brussel Mobiliteit wijst erop dat “het lawaai veroorzaakt door het vervoer over de weg in 2016 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een verlies van 8.706 gezonde levensjaren veroorzaakte ten gevolge van geluidsoverlast en slaapverstoring. Als men uitgaat van een langdurige (meer dan 20 jaar) blootstelling aan weglawaai van 50 dB(A) overdag, dan loopt 70% van de Brusselse bevolking (818.500 personen) een 40% hoger risico op hartaanvallen.”¹²²

Anderzijds kunnen gebieden met een hoge verkeersdichtheid een bron van problemen zijn voor andere milieuaspecten: afdekking van de bodem en bijgevolg de verstoring van de watercyclus, de samenstelling van het afvloeiwatervan de wegen dat metalen, koolwaterstoffen en minerale oliën bevat, maar ook het creëren van obstakels die de bewegingsvrijheid van de lokale fauna en flora belemmeren¹²³.

De toegankelijkheid van de verschillende vervoerswijzen in de stad blijft een onderwerp dat verschillende uitdagingen stelt, waarbij rekening moet worden gehouden met de specifieke kenmerken van de verschillende bevolkingsgroepen. De studies van Brussel Mobiliteit geven bijvoorbeeld cijfers weer voor PBM: “In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt het aantal PBM's op 30% van de bevolking geraamd. Dit percentage zal in de komende jaren en decennia nog toenemen, in het bijzonder wegens de veroudering van de bevolking en de toename van het aantal personen ouder dan 67.”¹²⁴

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting benadrukt verder dat “de toegankelijkheid van het openbaar vervoer steeds moeilijker wordt voor wie in armoede leeft. Zo wordt het kopen van een ticket steeds lastiger [en] het wordt ook steeds moeilijker om het openbaar vervoer te gebruiken zonder bankkaart of internettoegang”; dit is des te opvallender omdat verschillende studies een verband aantonen tussen ongelijkheid en vervuiling¹²⁵.

¹²¹ Een “schoolstraat” is een openbare weg, in de onmiddellijke omgeving van een schoolinstelling, die tijdelijk wordt afgesloten voor verkeer. Zie voor meer informatie: “Schoolstraten | Schaarbeek”. *Schaerbeek 1030 Schaarbeek*, <https://www.1030.be/nl/schoolstraten>. Geraadpleegd op 8 september 2020.

¹²² *Heeft de transportsector een grote impact op het Brusselse leefmilieu?* – BeGoodMove | Brussel.

<https://goodmove.brussels/nl/diagnostic/heeft-de-transportsector-een-grote-impact-op-het-brusselse-leefmilieu/>. Geraadpleegd op 7 september 2020.

¹²³ Idem.

¹²⁴ Brussel Mobiliteit, Smarteam en Stratec. *Inspiratiecolloquium - De toegankelijkheid van het openbaar vervoernet*, 30 maart 2017, <https://goodmove.brussels/nl/voor-brussel-hoofdstad/>.

¹²⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. *Duurzaamheid en armoede Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*. 2019, p.78. Beschikbaar op <https://www.armoedebestrijding.be/duurzaamheid-en-armoede-een-bijdrage-aan-politiek-debat-en-politieke-actie/>.

G.3. Metro 3

¹²⁶ De organisatie van de mobiliteit in Schaerbeek zal grote gevolgen ondervinden van de komst van metro 3 op het grondgebied van de gemeente. Het doel van deze metrolijn is de stad van noord naar zuid te doorkruisen in 20 minuten. Tussen het Noordstation en Bordet worden zeven nieuwe stations aangelegd: Liedts, Colignon, Verboekhoven, Riga, Tilleul, Paix, Bordet. Er wordt ook een stelplaats gebouwd in Haren.

Volgens de visie van de opdrachtgevers "beoogt het project ook de uitwisseling tussen de verschillende vervoerswijzen (trein, tram, bus, GEN, ICR, enz.) te optimaliseren. Twee van de nieuwe stations kunnen worden aangesloten op het GEN (Bordet en Verboekhoven), vier stations zijn aangesloten op de tram (Liedts, Colignon, Verboekhoven en Bordet). Voor elk ervan wordt een denkoefening uitgevoerd om de overgang van de ene naar de andere vervoerswijze te vergemakkelijken en de toegang voor voetgangers en fietsers te beveiligen".

We halen in het bijzonder twee projecten aan: het station Colignon, "dat het stadhuis van Schaerbeek zal bedienen binnen een historische wijk met grote architecturale waarde", en het station Verboekhoven, dat het mogelijk moet maken om "de intermodaliteit te optimaliseren en 3 wijken te verbinden die momenteel niet met elkaar in verbinding staan omdat ze worden gescheiden door de spoorweg:

- de Lambermontlaan (stedelijke as van de 19e) die een rechtstreekse verbinding biedt met tram 7,
- de Waelhemstraat (werk- en stelplaatsen) en
- de Voltairelaan (residentiële wijk) die een verbinding biedt met de toekomstige bustermibus van de Voltairelaan via een voetgangersbrug die toegankelijk is voor PBM."

¹²⁶ De informatie in dit deel is afkomstig van de website die het project Metro 3 voorstelt. Bron: *METRO 3: HET TRAJECT NOORD-ZUID IN 20 MINUTEN*. <https://metro3.be/nl/stations>. Geraadpleegd op 19 augustus 2020.

De gemeente is ook goed bereikbaar met het openbaar vervoer. Er zijn drie netwerken aanwezig: Stib, De Lijn en Tec, alsook de stations van Brussel-Noord en Schaarbeek. Wat de aanpassingen voor de fietsers betreft, telde Schaarbeek in 2019¹²⁷:

- 25 km eenrichtingsstraten met snelheidsbeperking. Hiermee zijn de mogelijkheden op het grond- gebied van Schaarbeek zo goed als allemaal benut;
- 9,8 km fietspaden;
- 54,4 km fietssuggestiestroken;
- 5 regionale en 4 gemeentelijke fietsroutes doorkruisen de gemeente.

Om kinderen van jongs af aan te leren fietsen (en rekening te houden met voetgangers) begeleiden de gemeenschapswachten groepen scholieren te voet en per fiets. In 2017 hebben 104 groepen scholieren te voet en 105 groepen scholieren per fiets kunnen genieten van deze begeleiding; dit waren samen 7.250 kinderen. Of het nu via de groepen scholieren is of door een persoonlijke intentie om de wijze van verplaatsen te veranderen, de bevindingen zijn duidelijk: volgens Gracq en Pro Vélo is het aantal fietsers op de wegen van Schaarbeek in 2019 met 19% gestegen ten opzichte van 2018, wat een stijging op lange termijn bevestigt. Sinds 2002 is het aantal fietsers in Schaarbeek immers bijna verzevenvoudigd. Interessant is de samenstelling van de gebruikers: het aantal vrouwelijke fietsers "steeg van 28% op het totaal in 2015 naar 32% in 2018. Kinderen vertegenwoordigen 5% van de fietsers, mannen vormen de rest van het peloton"¹²⁸.

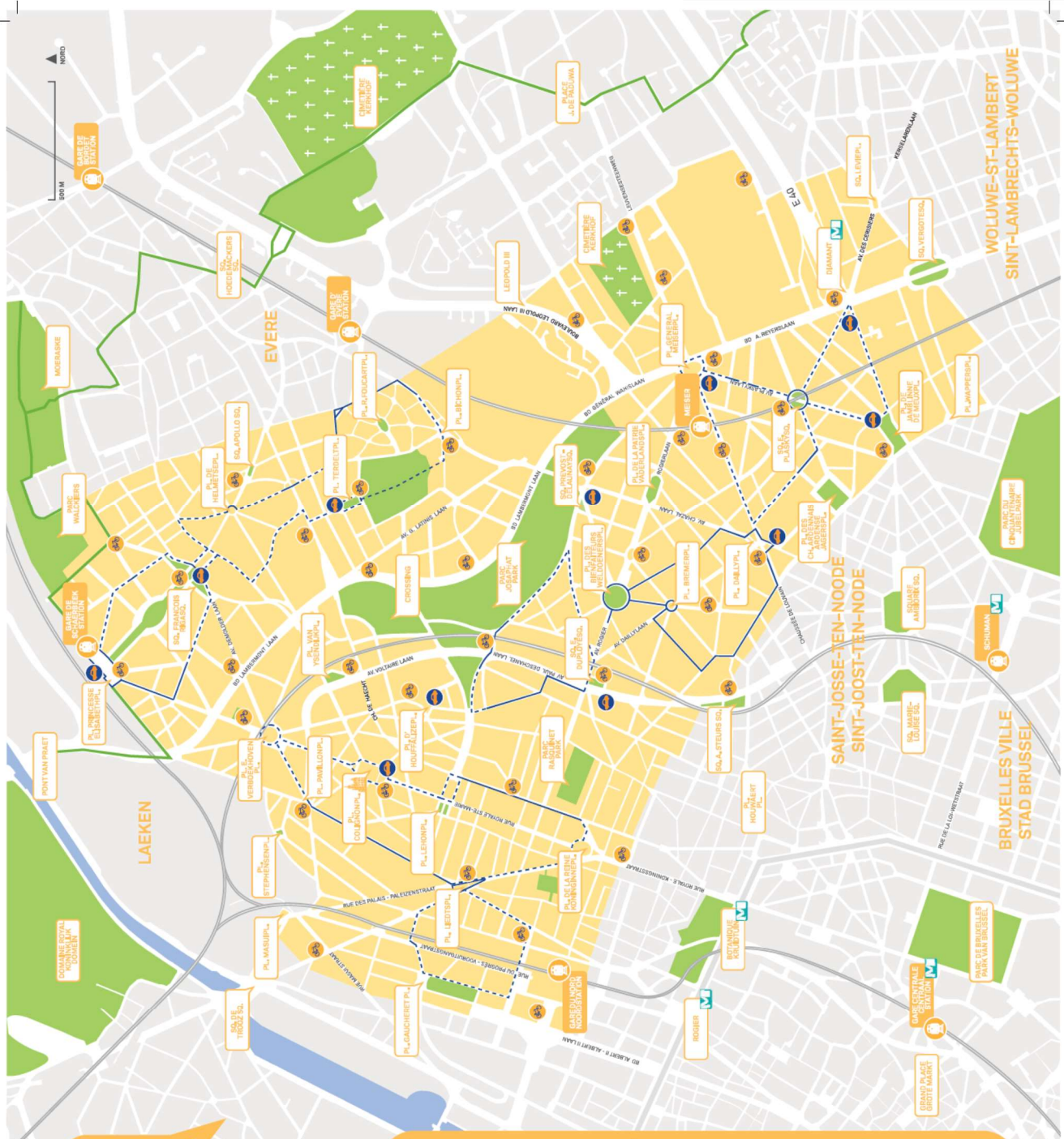
De evolutie van het fietsgebruik in Schaarbeek hangt natuurlijk samen met het bredere gebruik van de fiets in het Brussels Gewest. Dat biedt een reëel potentieel, want uit de voorbereidende studies voor de uitvoering van het Gewestelijk Plan Good Move blijkt dat "ongeveer 60% van de interne verplaatsingen in het gewest ligt rond de 5 km. Deze afstand correspondeert met 3/4 van de fietsverplaatsingen en zou dus een oplossing zijn voor een groot aantal verplaatsingen. We kunnen dus duidelijk streven naar een modaal aandeel van de fietsverplaatsingen van 15% of 20%".¹²⁹ Uit recente studies blijkt dat "de fiets terrein gewonnen heeft. Zowel in verhouding tot de populatie die de fiets gebruikt, als in verhouding tot de verplaatsingen". Toch nemen de Brusselaars "veel minder vaak de fiets dan dat ze te voet gaan of de auto of het openbaar vervoer nemen", maar de onderzoekers tonen aan dat "de acties die tijdens de Covid-19-crisis zijn ondernomen in het voordeel van het fietsverkeer (aanleg van een gestructureerd netwerk van fietspaden, meer gedeelde ruimten, enz.) er zeker toe bijdragen dat het fietsgebruik de komende maanden in een stroomversnelling zal geraken."¹³⁰

¹²⁷ Beleidsnota inzake verkeersveiligheid 2018-2020 – Gemeente Schaarbeek

¹²⁸ "Almaar meet fietsers in Schaarbeek". *Schaarbeek 1030 Schaarbeek*, <https://www.1030.be/nl/almaar-meer-fietsers-schaarbeek>. Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

¹²⁹ *Waarom heeft het Gewest onvoldoende fietsinfrastructuur ondanks de stijgende vraag?* – BeGoodMove | Brussel. <https://goodmove.brussels/nl/diagnostic/waarom-heeft-het-gewest-onvoldoende-fietsinfrastructuur-ondanks-de-stijgende-vraag/>. Geraadpleegd op 7 september 2020.

¹³⁰ Amandine Henry, Thomas Ermans en Fanny de Smet d'Olbeke. "Terugkeer van de fiets: ook in Brussel?" *Brussels Studies [online], Fact Sheets*, uitgegeven door Universiteit Saint-Louis Brussel, vol. nr. 144, juni 2020, <http://journals.openedition.org/brussels/4826>; DOI : <https://doi.org/10.4000/brussels.4826>. Merk op dat "deze factsheet voortbouwt op het werk dat werd verricht in het kader van het katern *Le vélo en Région de Bruxelles-Capitale* van het Kenniscentrum van de mobiliteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest."

SCHAEERBEEK

à pied/te voet

LA MARCHÉ EN COMPLÉMENT À D'AUTRES

MODÈS DE DÉPLACEMENT
En combinant la marche avec les transports publics, la voiture partagée ou le vélo, la ville s'ouvre de mille possibilités de déplacements. Sur ce plan-ci, vous trouverez les gares, les stations Cambio et Villo !

LES « BOUCLES PMR »

À Schaerbeek, une attention particulière est apportée à la mobilité des personnes à mobilité réduite. Les personnes en chaise roulante, malvoyantes ou aveugles, les personnes âgées, les personnes en béquilles suite à un accident, les personnes âgées...

Nous sommes tous à un moment où l'autre de notre vie, susceptibles d'être en situation de « mobilité réduite ». C'est pourquoi, notre Plan Communal de Mobilité a prévu 9 « boucles PMR », l'objectif de ces « boucles » est de proposer un trajet, dans un périmètre donné, sur lequel les aménagements PMR sont adaptés.

STAPPER IN COMBINATIE MET ANDERE

VERVOERMIDDELEN

Door stappen te combineren met openbaar vervoer, auto-delen of fietsen, zijn de verplaatsingsmogelijkheden in de stad nog meer onbeperkt. Op dit plan vindt u de stations, Cambio- en Villo-standplaatsen!

«PBM-LUSSEN»

Schaerbeek besteedt bijzondere aandacht aan «Personen met Beperkte Mobiliteit»: rolstoelgebruikers, blinden of slechtzienden, kindervagens, mensen met krukken t.g.v. een ongeval, ouderen...

Er zijn sowieso momenten in ons leven dat we «beperkt» mobiel zijn. Daarom zijn er in ons Gemeentelijk Mobiliteitsplan 9 «PBM-lussen» opgenomen. Het doel van die «lussen» is om, binnen een bepaalde perimter, een traject voor te stellen waarop aangepaste PBM-voorzieningen aanwezig zijn.

Station Cambio

Station Villo

Gare - Trinitation

Chemin de fer - Spoorweg

Boucle PMR - PBM-lussen

--- Boucle PMR (en projet) - PBM-lussen (in ontwerp)

--- Promenade verte - Groene wandeling

Naast de fiets moet ook rekening worden gehouden met "nieuwe" vervoermodi, met name elektrische, persoonlijke of gedeelde steps. Het verhuurnetwerk voor steps is ontwikkeld op basis van input van particuliere economische actoren, maar het is al snel een essentieel element geworden in het debat over alternatieve vervoerswijzen.

Uit de statistieken van Brussel Mobiliteit blijkt: "Twee derde van de [lokale of andere] elektrische privé- en deelstepgebruikers zijn man, slechts 34% is vrouw en 1% is niet genderspecifiek. Met een gemiddelde van 33,4 jaar is de best vertegenwoordigde leeftijdscategorie die van 25-34 jaar, die goed is voor 44% van de gebruikers. Deze leeftijdscategorie is oververtegenwoordigd ten opzichte van de bevolkingssamenstelling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in 2018 viel 17% van de gewestelijke bevolking in de leeftijdscategorie 25-34 jaar)." Het is ook interessant op te merken dat de verplaatsingen per elektrische step vaak worden gecombineerd met andere "zachte" vervoerswijzen: 90% van de door Brussel Mobiliteit ondervraagde gebruikers stapt vaak om zich te verplaatsen, [...] 70% zijn ook regelmatige gebruikers van het openbaar vervoer, en 30% zegt regelmatig gebruik te maken van de eigen fiets.¹³¹

Bovendien zijn een aantal belemmeringen voor het gebruik van steps dezelfde als die waarmee andere zwakke weggebruikers worden geconfronteerd: "putten of oneffenheden in de wegbekleding of het trottoir (59%), het gedeeld weggebruik met auto's en/of de te hoge autodruk op de weg (54%) en het onvoorziene gedrag van andere weggebruikers (51%)"; de gebruikers halen ook andere elementen aan waarom hun voorkeur uitgaat naar de elektrische step als manier om zich te verplaatsen, met name de aankoop prijs van een privéstep, maar ook de ecologische kost die verband houdt met de korte levensduur van de voertuigen¹³².

Het mobiliteitsvraagstuk, en met name het gebruik van milieuvriendelijkere vervoerswijzen, ligt op het snijpunt van verschillende thema's. Het houdt verband met de levenskwaliteit van de buurtbewoners, maar ook met meer algemene aangelegenheden die de loutere context van Schaarbeek overstijgen, zoals gezondheid en luchtkwaliteit. De voorbereidende werkzaamheden van het gewestelijk plan Good Move tonen immers aan dat "het wegvervoer, na de woonsector, de grootste bron van uitstoot van broeikasgassen, goed voor 27% van de uitstoot. Dit is geen verwaarloosbaar cijfer, temeer omdat we weten dat "luchtvervuiling zodoende aan de oorsprong ligt van zowat 11.000 doden per jaar in België, waaronder een 600-tal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest"¹³³.

De komende jaren zal de gemeente de mogelijkheid hebben zich over deze kwesties te buigen, onder meer dankzij regionale financiering die het mogelijk maakt om in het kader van een lokaal mobiliteitscontract te werken aan de schakel "Colignon-Josafat".

¹³¹ GOB – BRUSSEL MOBILITEIT. *ENQUÊTE OVER HET GEBRUIK VAN DE ELEKTRISCHE STEP IN BRUSSEL*, augustus 2019, https://data-mobility.brussels/media/indics/BM_Enquete_Elektrische_Steppen_2019_NL.pdf.

¹³² Ibid.

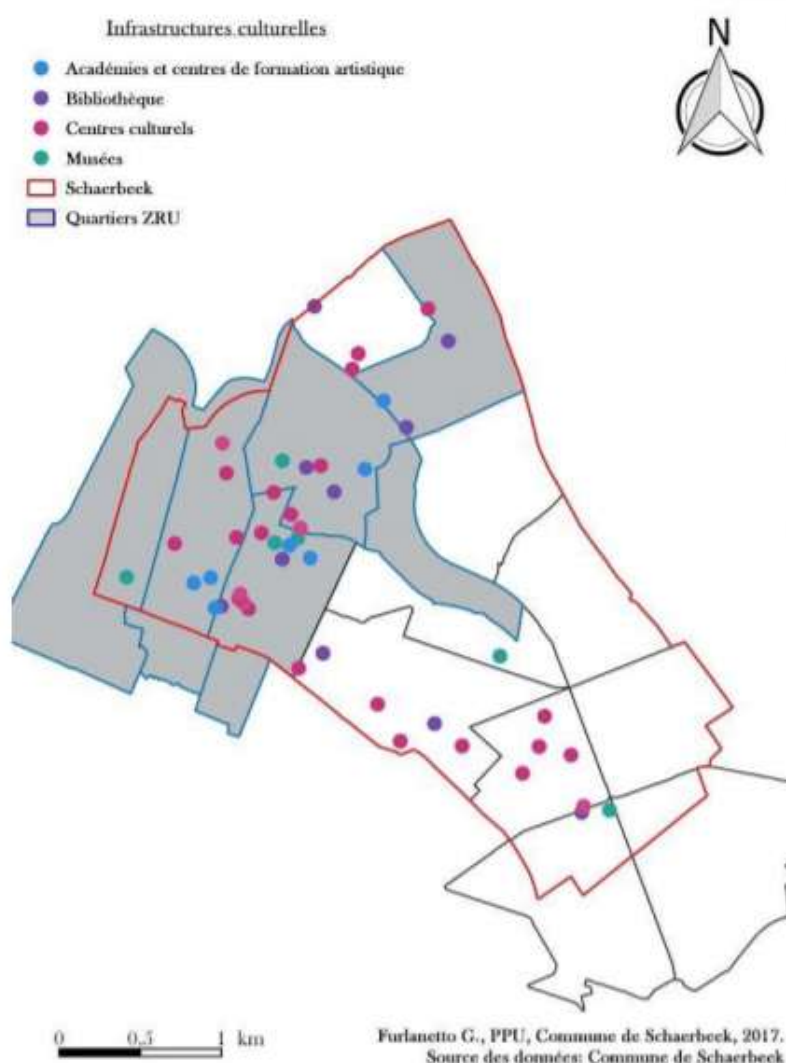
¹³³ *Heeft de transportsector een grote impact op het Brusselse leefmilieu? – BeGoodMove | Brussel*. <https://goodmove.brussels/nl/diagnostic/heeft-de-transportsector-een-grote-impact-op-het-brusselse-leefmilieu/>. Geraadpleegd op 7 september 2020.

H. CULTUUR EN SPORT

H.1. Cultuur

Om het plan inzake cultuur en erfgoed met als horizon 2030¹³⁴ op te stellen heeft de gemeente een belangrijke diagnose uitgevoerd van de huidige en verwachte situatie op het gebied van cultuur in Schaarbeek. Gezien de talrijke groepen die op het grondgebied aanwezig zijn, en die verschillen wat leeftijd, culturele origine, inkomen enz. betreft, is het noodzakelijk om een gedifferentieerd en aanpasbaar cultureel aanbod te verstrekken om zo goed mogelijk aan de verwachtingen van het Schaarbeekse publiek te beantwoorden.

Culturele infrastructuur

¹³⁴ Tenzij anders vermeld, is de informatie in dit hoofdstuk afkomstig uit het document "Culture et Patrimoine, Un plan pour Schaarbeek à l'horizon 2030" van de gemeente Schaarbeek.

De gemeente is een belangrijke speler in het culturele leven van Schaarbeek, met bijvoorbeeld een jaarlijkse begroting voor cultuur, bibliotheken, erfgoed en toerisme. Toch mag niet vergeten worden dat het culturele aanbod op het grondgebied vooral vorm heeft gekregen door gesubsidieerde "particuliere" drijfkrachten (theaters, galerijen, musea enz.), of zelfs door burgers of actoren "buiten de publieke belangstelling". We denken bijvoorbeeld aan kunstcollectieven, alternatieve locaties, onafhankelijke galerijen enz., en het is dankzij deze brede waaier aan actoren dat de inwoners van Schaarbeek kunnen genieten van een lokaal aanbod op kleine schaal, in een menselijke en gezellige sfeer. Hoewel er verschillende netwerken bestaan van erkende culturele locaties en actoren zijn, waarvan de aantrekkingskracht en het belang het niveau van de gemeente overstijgt, moeten we in het algemeen toch vaststellen dat de erkende culturele actoren de groepen in de volkswijken waar ze gevestigd zijn slechts in beperkte mate bereiken.

Het sociaal-culturele verenigingsleven is bijzonder sterk in Schaarbeek. Het is al vele jaren actief (gemiddeld 20 tot 30 jaar), voornamelijk in het "lagere deel" van de gemeente en beschikt over een grote deskundigheid op het terrein. De diagnose van DWC Stephenson geeft bijvoorbeeld aan dat een grote groep aan kleine (sociaal-)culturele verenigingen actief is in de perimeter die activiteiten organiseren voor verschillende doelgroepen met uiteenlopende sociale, culturele en economische achtergronden: "Veel verenigingen proberen kinderen, jongeren en ouders uit kansarme gezinnen te activeren, zowel naar educatie, opleiding als kennis toe. Andere verenigingen zijn dialoogplatforms voor vrouwen of senioren bijvoorbeeld zodat ze elkaar kunnen leren kennen, helpen en ontmoeten."¹³⁵

Op basis van de verschillende enquêtes van de Federatie Wallonië-Brussel en op basis van hun dagelijkse praktijk hebben de gemeentebesturen van de Franstalige en Nederlandstalige culturele diensten ook een gezamenlijke analyse uitgevoerd, die het mogelijk heeft gemaakt om "belangrijke tendensen" in de culturele wereld van Schaarbeek in kaart te brengen:

- "Verwachtingen op het gebied van feestelijke activiteiten die mensen dichterbij elkaar brengen
- Culturele participatie die vaker in groep plaatsvindt dan individueel, en met oog voor persoonlijke ontwikkeling en sociale integratie
- Cultuurliefhebbers in de klassieke zin van het woord maken nog steeds meer dan 22% van de bevolking uit
- De 15-20-jarigen ontwikkelen een nieuwe verhouding tot cultuur: ze zijn "altijd online" maar ook dragers van ethische waarden en geëngageerd, en verwachten daarom cultuur "via beelden", van emoticon tot bioscoop.
- De jeugd uit de volkswijken/-omgevingen is veelzijdig en wordt gekenmerkt door een veelheid aan levenslopen. De moeilijkheden in verband met school en schoolverzuim hebben een weerslag op hun verwachtingen ten aanzien van het culturele leven. Voor hen kunnen de straat en de wijk, de leeftijdsgenoten, de etniciteit en het land van herkomst een bron zijn voor hun identiteit en het behoren tot een groep. Om succesvol te zijn, moeten culturele projecten samen worden opgebouwd op basis van hun verwachtingen, en gratis en toegankelijk openbaar vervoer zijn essentiële factoren.
- Kinderen en gezinnen vormen een doelpubliek met specifieke behoeften, evenals de schoolpopulatie die een belangrijk potentieel vertegenwoordigt.
- Jongeren (vooral studenten in de wijk Koninginneplein en omgeving), maar ook alleenstaanden of koppels zonder kinderen, stimuleren de ontwikkeling van nieuwe gezellige plekken."¹³⁶

Hoewel er een veelvoud aan actoren aanwezig is, hebben bijna 6 op 10 Schaarbekenaars geen aansluiting op het culturele aanbod of culturele interesse. Op basis van de diagnose die bij de voorbereiding van het plan inzake cultuur en erfgoed met als horizon 2030 is uitgewerkt, zijn de belangrijkste obstakels voor deelname de volgende:

- Het lage sociaal-economische niveau, met name onder jongeren, en de aanwezigheid van een groep die getroffen wordt door sociaal-economische kwetsbaarheid, isolement en een gebrek aan erkenning.

¹³⁵ PTArchitects. *CONTRAT DE QUARTIER DURABLE STEPHENSON -DUURZAAM WIJKCONTRACT, DIAGNOSTIC ANALYSE*. 28 augustus 2018, p.200

¹³⁶ Gemeente Schaarbeek. *CULTURELE DIAGNOSE VAN HET GRONDGEBIED*. 2019.

- Jongeren maken niet langer gebruik van "officiële" voorzieningen/instellingen en maken vrijwel uitsluitend gebruik van internet, spelen games op PC, of kijken DVD. Ze gaan bijgevolg weinig naar voorstellingen of tentoonstellingen.
- Steeds meer pragmatische behoeften en verwachtingen, zoals het leren van de landstalen, integratie, enz.

Hiermee moet rekening worden gehouden bij de werkzaamheden voor de volgende culturele programma's die op het grondgebied van de gemeente plaatsvinden. Het plan inzake cultuur en erfgoed met als horizon 2030 vestigt de aandacht op de bestaande spanningen tussen het cultuuraanbod en de behoeften van personen die in armoede leven. We kunnen ons in het bijzonder op twee doelgroepen toespitsen.

Jongeren: een grote kansarmoede op socio-economisch vlak, brengen grote uitdagingen met zich mee voor het cultuurbeleid, het jongerenbeleid en het schoolbeleid. Het doel moet zijn jongeren en scholen te bereiken om het kunstonderwijs te stimuleren, schoolverzuim tegen te gaan en het culturele leven in de Schaarbeekse scholen te versterken. Bovendien vormt de aanwezigheid van verschillende scholen voor kunst of communicatie (Gemeentelijk Technisch college Frans Fisher, Sint-Lukas, Academies, ISFSC enz.) een belangrijke kans voor culturele ontwikkeling op het Schaarbeekse grondgebied.

Vrouwen: vooral bij vrouwen die afkomstig zijn uit kwetsbare omgevingen en/of in armoede leven zien we een gebrek aan culturele betrokkenheid.

Het werk met betrekking tot deze twee onderwerpen is ongetwijfeld een werk van lange adem. Al in 2015 heeft het cultureel centrum een project uitgevoerd met als doel "woorden, ervaringen, verlangens en behoeften van de inwoners van Schaarbeek verzamelen", wat heeft geleid tot de tentoonstelling "1030 Morgen". Dankzij deze diagnose konden met name twee problemen aan het licht worden gebracht. In de eerste plaats de uitdagingen voor de jongeren van Schaarbeek, die toekomstplannen moeten kunnen maken met "tools die hen in staat stellen zich te ontwikkelen: een kritische, krachtige geest, die verder gaat dan het binaire of dogmatisch denken; het vermogen om emoties en gevoelens te uiten; het verlangen om de wereld van de verbeelding te ontwikkelen en uit te bouwen; vertrouwen in zichzelf waardoor serene contacten met anderen mogelijk worden." Daarnaast zijn er de uitdagingen die verband houden met het erkennen van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, doordat "vrouwen zich het woord en de openbare ruimte toe-eigenen, zodat zij zich kunnen ontwikkelen: het vermogen om zich te uiten en om hun rol als vrouw te herwaarderden; momenten gericht op hun eigen ontplooiing; het verlangen om de wereld van de verbeelding te ontwikkelen en uit te bouwen; een autonomie ten aanzien van de aanwezigheid en blik van mannen"¹³⁷.

Bovenop de uitdagingen met betrekking tot jongeren en het vrouwelijk doelpubliek, komen nog de transversale thema's van diversiteit, het anders-zijn en armoede. Zoals de Nederlandstalige culturele dienst van de gemeente benadrukt: "In Schaarbeek is de superdiversiteit een realiteit waar we niet omheen kunnen. [Maar,] Wij zijn allen *Schaarbekenaar*. [...]. In die zin kunnen we spreken van common place diversity, waarbij leven in superdiversiteit een normaliteit wordt. Meer zelfs, leven in superdiversiteit is één van onze gemene delers." De vraag is dus: "Hoe kunnen we ervoor zorgen dat individuen hun intuïties opzijschuiven en focussen op de gelijkenissen tussen elkaar?"¹³⁸

Bij de interactie met een mens uit een kansarme omgeving wordt artistieke expressie een middel om banden te smeden tussen individuen en de samenleving, om de creatieve vrijheid, individuele en collectieve emancipatie te bevorderen, evenals het behoud en de opwaardering van erfgoed en cultuur¹³⁹.

Om de toegang tot culturele infrastructuur te garanderen, moeten deze plaatsen ook worden beschouwd als onderdeel van een ruimere omgeving: gevoelens van onveiligheid en mobiliteit zijn nog steeds een belemmering voor toegankelijkheid. Bovendien is het essentieel om zich aan te passen aan de verschillende profielen van de

¹³⁷ Cultureel centrum van Schaarbeek Tentoonstelling "1030 Demain". 2016, p.12.

¹³⁸ Gemeente Schaarbeek. *Cultuurbeleidsplan Schaarbeek 2020-2025*.

¹³⁹ Cultureel centrum van Schaarbeek. *Demande de reconnaissance d'une action culturelle générale sans extension de territoire*, 2018–2022, juni 2016, p.79.

bevolking wat openingstijden en toegangskosten betreft, maar ook met betrekking tot architectuur en toegankelijkheid voor mensen met een handicap.

Er moeten dus "flexibele" ruimtes worden voorzien die verschillende soorten artistieke expressie mogelijk maken gedurende de hele dag/avond en tijdens de week/het weekend, zodat deze artistieke activiteiten een groter deel van de Schaarbeekse bevolking bereiken.

H.2. Speel- en sportruimten

Net als cultuur kan sport op een "formele" manier worden beoefend, door lid te worden van een club, of op een "informele" manier, individueel of in groep. Bij de ontwikkeling van de sportinfrastructuur moet dus rekening worden gehouden met deze twee benaderingen van sport, want dit heeft niet alleen gevolgen voor het soort infrastructuur, maar ook voor de openingstijden en de toegankelijkheid.

De locaties waar sport kan worden beoefend zijn onder meer:

- het gemeentelijk zwembad "Neptunium" dat sinds 2017 gerenoveerd wordt;
- het sportcomplex "Terdelt": een atletiekbaan, een voetbalterrein met gras, 8 tennisterreinen (5 buitenterreinen 3 binnenterreinen), 7 buitenbanen voor petanque, 1 beachvolleyterrein, 1 speelplein voor kinderen en ruimten voor street workout;
- het Wahisplein: 2 kunstgrassterreinen (1 voor rugby en 1 voor voetbal), 8 binnenbanen voor petanque en 15 buitenbanen;
- tennisclub Lambermont: 6 buitenbanen in gravel. In de winter zijn deze banen overdekt met twee bellen;
- het Chazal-voetbalterrein;
- 3 omnisportzalen: Algemeen Stemrechtlaan en "Kinetix" (minivoetbal, basket en martial arts plus privézwembad en -fitnesszaal), omnisportzaal Sint-Maria;
- het Crossingstadion: het beschikt over een kunstgrassterrein, tribunes, 8 kleedkamers voor spelers en 4 kleedkamers voor scheidsrechters¹⁴⁰ Vanuit een intentie om de meer verscheidenheid aan te brengen in de sport, worden in 2020 twee nieuwe zalen ingericht: een zaal voor tafeltennis en een polyvalente zaal.
- De nieuwe omnisportzaal Van Oost

Naast het gemeentelijke aanbod is er ook de privétennisclub "Set Wahis" (7 banen), maar zijn er ook nog andere locaties voor sportbeoefening zoals verschillende agrospace verspreid over het hele grondgebied, en de turnzalen en voorzieningen in de scholen.

We herinneren er ook aan dat de speel- en sportruimten ook ter beschikking staan van de Schaarbekenaars:

¹⁴⁰ Suède36. Kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen in de Schaarbeekse openbare ruimte. Gemeente Schaarbeek, 2 januari 2017.

J.01 - Place de la Patrie
 J.02 - Cité Jardins
 J.03 - Place Foucart
 J.04 - Site Terdelt
 J.05 - Place des Chasseurs ardennais
 J.06 - Galoppin
 J.07 - Parc Rasquinet
 J.08 - Parc Reine-Verte
 J.09 - Place Stephenson
 J.10 - Square Apollo

141

J.11 - Picardie/Chaumontel
 J.12 - Huart Hamoir
 J.13 - Place Lehon
 J.14 - Van Ysendyck
 J.15 - Fond de Vallée
 J.16 - Parc de la Jeunesse
 J.17 - Parc Dailly (BE)
 J.18 - Parc Gaucheret (BE)
 J.19 - Parc Lacroix
 J.20 - Van Dyck
 J.21 - Parcours santé du parc Josaphat

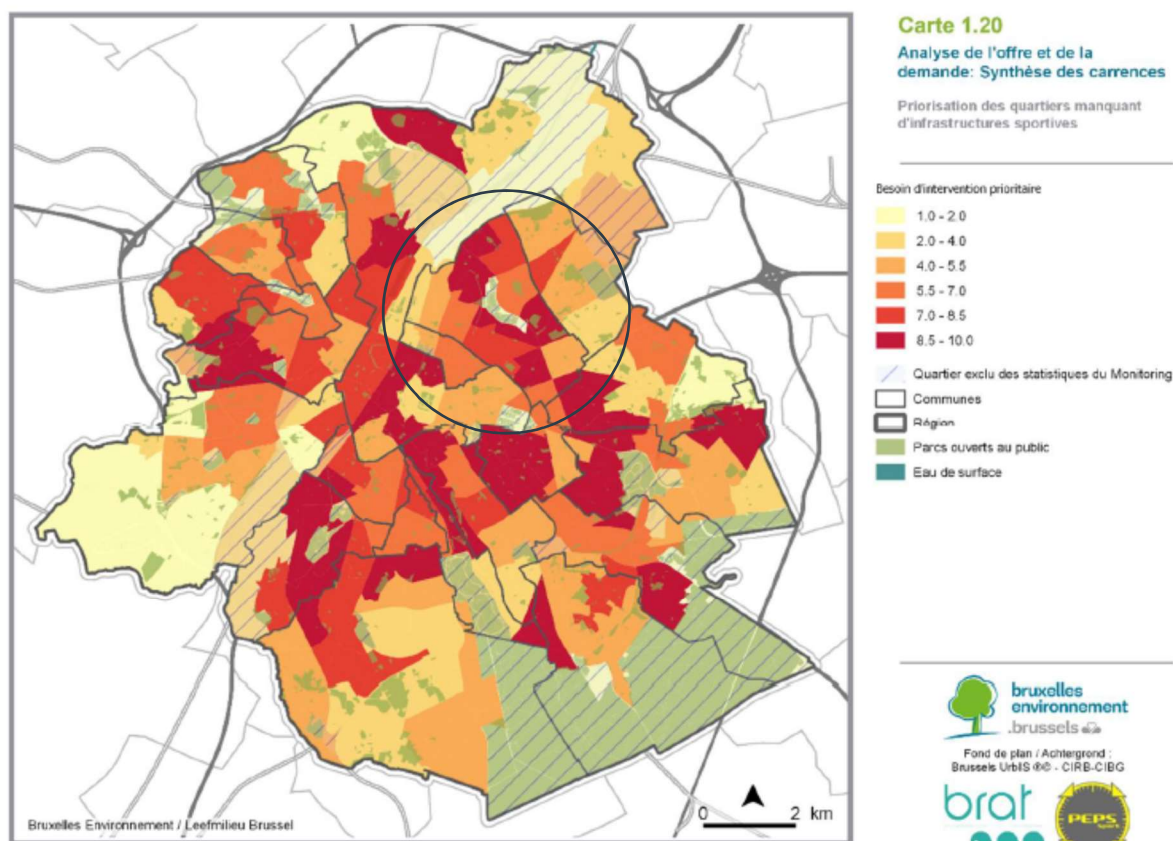
De diagnose van Leefmilieu Brussel over de kwestie van de sportbeoefening in de groene ruimten wijst niettemin op bepaalde tekortkomingen. Schaarbeek is gedefinieerd als een prioritaire interventiezone voor de aanleg

van velden/ruimtes voor de beoefening van voetbal en basketbal, gezien de grote vraag naar deze sporten en het hoge aandeel van de jongeren in de bevolking. Het Josafatpark is niet alleen de "groene long" van Schaarbeek, maar ook een plaats die deels gewijd is aan sportbeoefening. Leefmilieu Brussel classificeert het als een "gescheiden multisportpark", d.w.z. een park waar "de sportinfrastructuur is aangelegd buiten de ontspanningszones waar joggers en fietsers zich bijvoorbeeld op geïsoleerde paden bevinden, en waar de multisportzones verwijderd zijn van de andere ontspanningszones"¹⁴².

De analyse wijst op plaatsen waar er een tekort is op het grondgebied van Schaarbeek (in 2017), in het bijzonder in de wijken Collignon en Dailly, gezien het grote aantal jongeren in deze wijken.

¹⁴¹ Suède36. Kadaster van de mogelijkheden tot verbetering, uitbreiding en ontwikkeling van buurtspel- en sportuitrustingen in de Schaarbeekse openbare ruimte. Gemeente Schaarbeek, 2 januari 2017.

¹⁴² Leefmilieu Brussel. Développement d'une stratégie globale de redéploiement du sport dans les espaces verts en Région de Bruxelles-Capitale, Document de travail - Phase 2 – Analyse de l'offre et la demande. Oktober 2017.

143

Analyse van vraag en aanbod: overzicht van de tekortkomingen

Wat fitness, street workout en tafeltennis betreft, werd in 2017 op een tekort gewezen, maar sindsdien is er infrastructuur aangelegd; het zou daarom nuttig zijn opnieuw te beoordelen hoe deze nieuwe voorzieningen door het publiek zijn onthaald. De activiteiten die op het grondgebied van de gemeente worden georganiseerd, weerspiegelen de wens om de twee vormen van sportbeoefening, zowel "formeel" als "informeel", te ondersteunen. Er zijn dus evenementen die gewijd zijn aan hardlopen zoals de jaarlijkse "loopwedstrijd van 10,30 km", of de wandeling "Bruxelles Ma Belle", plaatsen om aan street workout te doen, maar ook evenementen die gewijd zijn aan sportclubs zoals de European Crossing Cup of de Belgian Bowl XXXII met de organisatie van de finale van het D1-kampioenschap in het American football, maar ook kadetten (U16)¹⁴⁴.

Net als op andere gebieden kan ook sportbeoefening aanleiding geven tot discriminatie. Naast de kwestie van de prestaties zijn er ook factoren zoals de aanwezigheid in de openbare ruimte, veiligheid, toegankelijkheid van de voorzieningen enz. Er worden daarom initiatieven opgezet om sportbeoefening zodanig vorm te geven dat discriminaties kunnen worden weggewerkt. Zo heeft de Schaarbeekse basketbalclub Canter de eerste Brusselse handibasketploeg opgericht, waarvan de trainingen plaatsvinden in de gemeentelijke sportzaal Van Oost¹⁴⁵. Ook moedigen de activiteiten van het Huis van de Vrouw de beoefening van sport als bron van welzijn en als middel ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte aan, door een buitensportaanbod te organiseren dat specifiek gericht is op het vrouwelijke publiek.

¹⁴³ Ibid. p.63.

¹⁴⁴ "Sport | Schaarbeek". *Schaarbeek 1030 Schaarbeek*, <https://www.1030.be/nl/cultuur-recreatie/sport>. Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

¹⁴⁵ "De 1e Brusselse handibasketploeg". *Schaarbeek 1030 Schaarbeek*, <https://www.1030.be/nl/de-1ste-brusselse-handibasketploeg>. Geraadpleegd op 21 oktober 2020.

I. DE IMPACT VAN COVID-19

De gemeente wilde de actoren op het terrein ontmoeten om de noden, de ervaringen en de verwachtingen van de inwoners van Schaarbeek met betrekking tot de gezondheids crisis aan het licht te brengen.

De tweede golf van de crisis heeft deze bijeenkomsten verhinderd. Dit deel behandelt dus meer in het algemeen de impact van de crisis op de bevolking van Brussel en België, waaruit we conclusies kunnen trekken die in aanmerking moeten worden genomen bij de ontwikkeling van projecten op het grondgebied van Schaarbeek.

In zijn analyse van de impact van de epidemie op de demografische vooruitzichten 2019-2070 voor België somt het Planbureau verschillende getroffen sectoren op. Uiteraard komt de "directe sterfte met betrekking tot COVID-19" aan bod, maar ook de gevolgen die verband houden met de beperking van de bewegingsvrijheid en de sluiting van bepaalde economische sectoren: de beperking van de internationale en interne migratiestromen, het verband tussen de sociaal-economische gevolgen en de evolutie van de vruchtbaarheid in de komende jaren, en ten slotte de indirecte sterfte¹⁴⁶.

Daarnaast werd een interessant onderzoek uitgevoerd door een Belgisch consortium bij 3.000 respondenten, met 1.450 bruikbare antwoorden. Hoewel de burgers melden dat een aantal mechanismen voor sociale bescherming werden geactiveerd¹⁴⁷, waardoor zij konden genieten van een vervangingsinkomen of ad hoc ouderschapsverlof, zijn de respondenten van mening dat "deze periode ons ook heeft gewezen op het kwetsbare en soms verouderde karakter van bepaalde wettelijke bepalingen. De ongelijkheden in de toegang tot de bescherming van sociale rechten zijn duidelijk naar voren gekomen"¹⁴⁸. Dit lijkt in het bijzonder te gelden voor mensen die onder de armoedegrens leven en zich in een precaire situatie bevinden, met name omdat "de voorwaardelijkheid van de toegang tot bepaalde rechten en diensten voor sommige mensen de mogelijkheid om er gebruik van te maken heeft belemmerd (bv. de behoefte aan certificaten afgegeven door bepaalde diensten die onbereikbaar waren)", maar ook voor "atypische" werknemers zoals uitzendkrachten, freelancers en zelfstandigen, categorieën die zwaar zijn getroffen door inkomensverlies en door de moeilijkheid om informatie te verkrijgen over hun rechten en de beschikbare steun¹⁴⁹.

De gegevens van Sciensano bevestigen de economische moeilijkheden die de Belgen ondervinden: in juni 2020 "geeft 17,5% van diegenen met betaald werk aan dat de huidige financiële situatie van hun huishouden slechter is in vergelijking met die van 3 maanden geleden. Bij werklozen (49%) en tijdelijk werklozen (55,5%) ligt dit percentage 3 maal hoger, een significant verschil." Deze economische moeilijkheden hebben zelfs gevolgen voor de meest elementaire behoeften, zoals de aankoop van voedsel. Sciensano meldt: "In totaal had 10% van de Belgische bevolking tijdens de COVID-19-crisis vaak of soms angst voor een tekort aan voedsel alvorens meer te kunnen kopen. [...] Er zijn grote verschillen volgens de samenstelling van het huishouden: de angst voor een tekort aan voedsel was het grootst bij eenoudergezinnen (29%) en alleenstaanden (14%) en het laagst bij koppels zonder

¹⁴⁶ Johan Duyck, Jean-Marc Paul, Marie Vandresse. *Demografische vooruitzichten 2019-2070, Actualisering in het kader van de COVID-19-epidemie*. Federaal Planbureau, Algemene directie statistiek - Statistics Belgium, p.15, https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/bevolking/5.8%20Bevolkingsvooruitzichten/bestanden/2020-C/REP_POP1970Covid19_12154_N.pdf

¹⁴⁷ Voor de cijfers met betrekking tot de Brusselse werknemers: Dries CUYVERS, Charlotte DEWATRIPONT, Mattéo GODIN, Virginie MAGHE en Tine MERLEVEDE. *CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST*. Nr. 33 — speciale Covid-19-editie, BISA - Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, 2020.

¹⁴⁸ De entiteiten die hebben bijgedragen aan het opstellen en verspreiden van de vragenlijst zijn onderzoekers van CESEP, de onderzoeksgroep TED-UCLouvain en USL-B, die werd uitgevoerd in samenwerking met de Federatie van Maatschappelijke Diensten, CEPAG-FGTB, FEC-CSC, actrices en acteurs van Temps Présents, POUR, CIEP-MOC BW, Econosphères, Smart, Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté, Fédération des maisons médicales, Propage-S, Associations 21, Présence et Action Culturelles en CRIMT-Université de Montréal. Ze verduidelijken dat de steekproef niet volledig representatief is omdat ze "uitsluitend is ingevuld door mensen die het internet gebruiken en voldoende leesvaardigheid hebben om deze te begrijpen". Toch hebben we ervoor gekozen om ze in de huidige diagnose op te nemen, omdat ze interessante mogelijkheden biedt om na te denken over de individuele beleving van de lockdown. Bron: Julien CHARLES en Samuel DESGUIN (coord.). *Aux confins – Travail et foyer à l'heure du (dé)confinement*. Juni 2020, <https://uclouvain.be/fr/instituts-recherche/iacchos/cridis/actualites/aux-confins-travail-et-foyer-a-l-heure-du-de-confinement-par-julien-charles-et-samuel-desguin.html>.

¹⁴⁹ Idem.

kinderen (5%). Er kan ook een significant verschil volgens opleidingsniveau worden vastgesteld: personen met een diploma secundair onderwijs of lager vrezen relatief vaker een tekort aan voedsel dan personen met een diploma hoger onderwijs (5% ten opzichte van 13%). [...] In totaal had 5% van de Belgische bevolking tijdens de COVID-19-crisis vaak of soms een tekort aan voedsel en geen geld om tijdig meer te kunnen kopen.¹⁵⁰ Bovendien, benadrukt BISA, "zou de kwetsbaarheid van deze huishoudens nog kunnen worden vergroot door de stijging van de prijzen voor voeding [...] de prijzen in de detailhandel voor levensmiddelen stegen met bijna 2% door de Covid-19-crisis."¹⁵¹

Net als bij de andere onderwerpen die in de huidige diagnose worden behandeld, maakt een genderperspectief het mogelijk om bepaalde segmenten van de bevolking nauwkeuriger te bekijken: de studie toont aan dat de lockdownperiode "het verdwijnen van de grens tussen werk en vrije tijd" heeft aangetoond, en met name dankzij "de aandacht die tijdens de Covid-periode is besteed aan beroepen die te vaak onzichtbaar zijn en die meestal door vrouwen worden uitgeoefend - beroepen met betrekking tot *zorg* in de ruime zin van het woord, in het bijzonder maar niet alleen medische en paramedische zorg." Bovendien geven onder de respondenten "vrouwen vaker aan dat zij moeite hebben om 'werk' (d.w.z. betaald werk) en gezinslast in evenwicht te brengen"¹⁵².

De pandemie moet ook leiden tot reflectie over de openbare ruimte en de stadsplanning. Het BISA benadrukt dat "Covid-19 duidelijk een stedelijk karakter heeft", in die zin dat de verspreiding van het virus gemakkelijker plaatsvindt wanneer de openbare ruimte wordt bezet en collectieve activiteiten zoals restaurants en theater een belangrijke plaats innemen in het leven van de bewoners. Bovendien is Brussel, als regionaal, nationaal en internationaal knooppunt, een gebied waar "openbaar vervoer en connectiviteit in het algemeen als belangrijke elementen worden beschouwd". Het fenomeen van het woon-werkverkeer (van en naar Brussel) is ook belangrijk en de Brusselaars reizen vooral vaker met het openbaar vervoer. In dezelfde studie wordt ook gewezen op de kenmerken die eigen zijn aan het Brussels Gewest, zoals een relatief hoog percentage senioren dat in rusthuizen verblijft, maar ook een duidelijk verband tussen "de sociaal-economische situatie en het risico om Covid-19 op te lopen". Het BISA wijst op "een combinatie van factoren":

- niet van thuis uit kunnen werken, en dus gebruik moeten maken van het openbaar vervoer
- de aanwezigheid van "intergenerationele huishoudens waar de kans op overdracht naar een risicogroep (grootouders) groter is"
- overbevolkte en kleine woningen maken afzondering thuis zeer moeilijk
- de algemene gezondheidstoestand van mensen die in precare omstandigheden leven vaak minder goed¹⁵³

Gezien de samenstelling van de bevolking van Schaarbeek (zie deel C van deze diagnose) is het essentieel om na te denken over de maatregelen die voor de burgers moeten worden genomen. De klassieke indicatoren moeten vergezeld gaan van beschouwingen over de gevolgen van deze situatie voor het psychologisch welzijn van de burgers. In acute crisissituaties, zoals de Covid-19-gezondheids crisis, kan de situatie van mensen in zeer kwetsbare situaties verslechteren en kunnen hele bevolkingsgroepen in zeer korte tijd in een situatie van kansarmoede of zelfs grote kansarmoede belanden. Het gaat om mensen die zich al in een kwetsbare situatie bevonden (ongezonde huisvesting, onzeker of zwart werk, gebrek aan vertrouwen in het systeem enz.), maar ook medewerkers zonder vast contract of zelfstandigen. Het is essentieel om een permanent ondersteuningsnetwerk te onderhouden dat is uitgerust voor alledaagse situaties, maar ook flexibel genoeg is om het hoofd te bieden aan plotse behoeften bij een groter deel van de bevolking.

¹⁵⁰ Rana Charafeddine; Elise Braekman; Stefaan Demarest; Sabine Drieskens; Lydia Gisle; Lize Hermans; Stefanie Vandevijvere. *Derde COVID-19-gezondheidsenquête: eerste resultaten*. Sciensano, <https://www.sciensano.be/en/biblio/derde-covid-19-gezondheidsenquête-eerste-resultaten>. Geraadpleegd op 23 oktober 2020.

¹⁵¹ Dries CUYVERS, Charlotte DEWATRIPONT, Mattéo GODIN, Virginie MAGHE en Tine MERLEVEDE. *CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST*. Nr. 33 — speciale Covid-19-editie, BISA - Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, 2020.

¹⁵² Julien CHARLES en Samuel DESGUIN (coord.). *Aux confins – Travail et foyer à l'heure du (dé)confinement*. Juni 2020, <https://uclouvain.be/fr/instituts-recherche/iacchos/cridis/actualites/aux-confins-travail-et-foyer-a-l-heure-du-de-confinement-par-julien-charles-et-samuel-desguin.html>.

¹⁵³ Xavier Dehaibe, Saskia Hin Et Isaline Wertz. *Waarom heeft Covid-19 het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hard getroffen?* Focus van het BISA nr. 39, BISA - perspective.brussels, <https://perspective.brussels/nl/nieuws/waarom-heeft-covid-19-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest-hard-getroffen>. Geraadpleegd op 23 oktober 2020.

J. CONCLUSIES EN UITDAGINGEN

Deze diagnose is opgesteld met het oog op de volgende programmering van de gewestelijke financiering "Stadsbeleid 2021-2025". Ze is gebaseerd op talrijke bronnen over thema's met betrekking tot de inwoners van de gemeente (en dus hun behoeften en verwachtingen) en hun leefomgeving.

Sommige gegevens hebben rechtstreeks betrekking op Schaarbeek, andere op het hele Brusselse Gewest en weer andere op België. Dit hangt af van het feit dat sommige zaken die in deze diagnose worden genoemd niet altijd onder de bevoegdheid van de lokale autoriteiten vallen. Toch is ervoor gekozen om een breed scala aan informatie in aanmerking te nemen om een zo volledig mogelijk kader te bieden en om ervoor te zorgen dat de denkpijlen voor de uitvoering van projecten voldoen aan de operationele doelstellingen van de ordonnantie stedelijke herwaardering.

Uit de analyse van deze gegevens komen drie bevindingen naar voren.

De eerste en belangrijkste bevinding is dat er een sterke samenhang bestaat tussen de verschillende problemen die in het dagelijks leven van de burgers naast elkaar bestaan. Hoewel sommige projecten zich op een of andere activiteit zouden kunnen richten, moet bij de ontwikkeling van deze projecten rekening worden gehouden met de bredere positieve en negatieve externe gevolgen voor het leven van de begunstigden van de projecten en de burgers in het algemeen.

Tweede bevinding: de belangrijkste **uitdagingen** zijn de volgende:

Kwetsbare en zeer kwetsbare mensen:

- Voor deze groep is het vaak zo dat verschillende problemen naast elkaar bestaan die allemaal verband houden met armoede, maar ook met verslaving en geestelijke of fysieke gezondheidsproblemen. Om niet alleen laagdrempelige hulp te kunnen bieden, maar ook een langetermijntraject te kunnen uitstippelen, is het essentieel om met multidisciplinaire teams te werken en over een netwerk te beschikken dat verankerd is in het gemeentelijke en gewestelijke grondgebied.
- De stereotypen rond (reële of vermeende) nationale herkomst vormen nog steeds een groot obstakel voor de toegang van burgers tot normale activiteiten: een schoon en hygiënisch huis, werk met een fatsoenlijk loon en de mogelijkheid om zich te ontwikkelen. Alle activiteiten moeten, los van het specifieke thema, de sociale cohesie versterken en de dualisering tussen de wijken en de gemeenschappen overstijgen.
- De toegang tot gezonde huisvesting, aangepast aan de behoeften van de bewoners, is vaak een groot obstakel voor mensen die zich in een zeer precaire situatie bevinden.

Jongeren en vrouwen, in het bijzonder wanneer zij een laag inkomen hebben of in moeilijke omstandigheden leven (bv. eenoudergezinnen)

- De moeilijkheden waarmee deze twee groepen geconfronteerd worden, komen tot uiting in de toegang tot de arbeidsmarkt en opleidingen, maar ook in de mogelijkheid om zich te ontplooien en te genieten van vrijetijdsvoorzieningen, gebruik te maken van de openbare ruimte en zich veilig te voelen.

Socioprofessionele (her)inschakeling

- Voor de mensen die het verst verwijderd zijn van de arbeidsmarkt, is het noodzakelijk om opleidingen/activiteiten op te zetten die hen in staat stellen om niet alleen vaardigheden te verwerven die verband houden met een bepaald beroep, maar ook de kennis en knowhow die de persoon helpen om toe te treden tot de arbeidsmarkt, zich comfortabel te voelen bij de codes en zich zekerder te voelen om zijn of haar vaardigheden toe te passen.

Cultuur, sport en stedelijke omgeving

- Erkenning van de rol van cultuur en sport als middel om de sociale banden aan te halen, de levenskwaliteit in de wijken te verbeteren en de gevoelens van onveiligheid en sociale uitsluiting te bestrijden.
- Erkenning van de rol van cultuur als volwaardige sector in het economische en verenigingsleven van de gemeente, wat innovatie, creativiteit en als mogelijke omgeving voor professionele inschakeling betreft.

Mobiliteit

- Wat verkeersveiligheid betreft, in samenhang met de verbetering van de leefomgeving:
 - o Actie ondernemen op het gebied van subjectieve (gevoel van veiligheid) en objectieve (ongevallen) veiligheid;
 - o De meest kwetsbare gebruikers beschermen;
 - o Door het stedelijke weefsel van het Brussels Gewest is het nodig om de band tussen de gewestelijke en gemeentelijke acties op het vlak van mobiliteit te versterken.
- Wat de impact op het milieu betreft:
 - o Acties ter verbetering van de luchtkwaliteit kunnen ten goede komen aan alle burgers van Schaarbeek en in het bijzonder aan degenen die zich al in een kwetsbare situatie bevinden, gezien het verband tussen sociale ongelijkheid en gezondheidsproblemen.

Derde bevinding: het **verband tussen Schaarbeek en de andere Brusselse gemeenten**. Hoewel administratieve grenzen belangrijk zijn om elkaars competenties in kaart te brengen, worden ze veeleer theoretisch als het gaat om de levenskwaliteit van de burgers. De situatie in Schaarbeek is immers onlosmakelijk verbonden met de situatie in het Brussels Gewest, vooral op bepaalde gebieden:

- verontreiniging (lucht en lawaai), evenals de gevolgen van de klimaatopwarming in stedelijke gebieden;
- mobiliteit, met inbegrip van de plaats van zwakke weggebruikers in de openbare ruimte en de luchtkwaliteit;
- toegang tot de arbeidsmarkt en opleiding, in het bijzonder voor de meest kansarme groepen, jongeren en vrouwen;
- steun aan daklozen en de organisatie van laagdrempelige voorzieningen
- het beheer van ontmoetingsplaatsen voor verschillende doelgroepen, zoals het Noordstation.

Op basis van deze bevindingen heeft **de gemeente Schaarbeek ervoor gekozen om 7 projecten voor te stellen (zie tabel op pagina 63)**:

- 1.1 Sociocultureel buurtvoorziening: oprichting van een collectieve wijkvoorziening, Haachtsesteenweg
- 1.2 Sociaal-culturele centrum, Rogierstraat: oprichting van een collectieve wijkvoorziening, Rogierstraat
- 3.1 Ze kunnen het! Bricoladies: praktische workshops die vrouwen in staat stellen om thuis werken te verrichten en meer autonomie te verwerven; Maak plaats voor de Chefs!: collectief project dat gericht is op koken en traditionele kennis.
- 3.2 Latitude Nord: laagdrempelige opvang van mensen in grote armoede
- 3.3 Onverkocht ? Niet verloren! hergebruik en distributie van onverkochte artikelen
- 3.4 ForPISP: opleiding gekoppeld aan tewerkstelling
- 3.5 PolIFORM 1030: opleiding tot fietsmecanici en organisatie van kennismakingsweken voor handenarbeid, gericht op vrouwen

Deze projecten laten toe om de in deze diagnose vastgestelde problemen en uitdagingen te behandelen door middel van een multidisciplinaire en multifactoriële benadering. Het gaat er niet om de kwestie van gender, werkgelegenheid, cultuur, jongeren enz. als afzonderlijk onderwerp te behandelen. De burgers van Schaarbeek ondervinden moeilijkheden die verband houden met een veelheid aan factoren. Discriminaties op het gebied van geslacht en nationaliteit hebben gevolgen voor de toetreding tot de arbeidsmarkt, vrije tijd, cultuur en sport. Door de lage inkomens kunnen mensen niet genieten van een kwaliteitsvolle voeding, en gezondheidsproblemen dragen bij aan armoede voor bepaalde bevolkingsgroepen. Als er geen band bestaat tussen de burgers, kunnen noodsituaties of geestelijke gezondheidsproblemen nog verergeren.

Er moet aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van plaatsen voor sociale cohesie en openbare ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn, waar mensen hun huidige behoeften, maar ook hun wensen voor de toekomst kunnen uiten. Dit biedt een kans om het werk van het verenigingsleven en de gemeentelijke activiteiten te versterken door de gelegenheid bieden om samen te komen voor formele of minder formele activiteiten op plekken "waar niet wordt geoordeeld".

De bij deze diagnose gevoegde projectfiches tonen dan ook aan dat de voorgestelde projecten, dankzij het werk van ervaren teams en de samenwerking met lokale actoren die op het terrein actief zijn, multidisciplinair werk mogelijk maken en tegelijkertijd een maximale impact hebben op de fundamentele aspecten van het dagelijkse leven van de Schaarbeekse bevolking.

Uitdaging	Stadsbeleid door ontwikkeling van de wijken (art. 23)	Acties
Kwetsbare en zeer kwetsbare groepen	§ 3. acties of operaties ter bevordering van de strijd tegen de bestaansonzekerheid in de wijken, de opvang en begeleiding van de meest kwetsbare doelgroepen en de socioprofessionele inschakeling in sectoren waar werkgelegenheid is, in het bijzonder sectoren in samenhang met ruimtelijke ordening en huisvesting, 2. acties of operaties ter financiering en subsidiëring van voorzieningen ter bestrijding van de bestaansonzekerheid; 3. interventies of maatregelen voor een betere opvang van nieuwkomers en van een zwervend publiek, alsook ter bestrijding van dakloosheid;	Het project "Latitude Nord" helpt om: - een veilige, laagdrempelige opvang te creëren voor daklozen en zwervende mensen - het armoedeprobleem aan te pakken vanuit verschillende invalshoeken, zoals geestelijke gezondheid, empowerment, hygiëne, enz. Het project " Onverkocht? Niet verloren!" biedt toegang tot kwaliteitsvoeding tegen een lage prijs, om de levenskwaliteit van mensen in precare situaties te verbeteren.
Jongeren en vrouwen, in het bijzonder wanneer zij een laag inkomen hebben of in moeilijke omstandigheden leven	§ 1: Operaties en acties die de levenskwaliteit van de wijken waarborgen en het leefkader verbeteren via openbare ruimten en via de ontwikkeling van wijkvoorzieningen met het oog op de versterking van cultuur en sport als haard van sociale cohesie [...] 2. acties of operaties voor de financiering en subsidiëring van sport- en culturele wijkinfrastructuren, zo ook in de openbare ruimten, inzonderheid door het verwezenlijken van openbare buitenvoorzieningen	De projecten "sociaal-cultureel centrum" en "sociaal-culturele pijler" maken het mogelijk om sociaal-culturele ruimten te creëren die openstaan voor de buurt en tegemoetkomen aan de behoeften van de bewoners, in het bijzonder de jongeren. Het onderwerp van groepen in moeilijke situaties houdt ook indirect verband met de projecten "Zij kunnen het", "ForPISP" en "PolFORM 1030". Zij trachten de verwerving van formele en informele vaardigheden te stimuleren, met name voor groepen die ver van de arbeidsmarkt of het traditionele schoolsysteem verwijderd zijn.
Socioprofessionele (her)inschakeling	§ 3. Acties of operaties ter bevordering van de strijd tegen de bestaansonzekerheid in de wijken, de opvang en begeleiding van de meest kwetsbare doelgroepen en de socioprofessionele inschakeling in sectoren waar werkgelegenheid is, in het bijzonder sectoren in samenhang met ruimtelijke ordening en	De projecten "Ze kunnen het", "ForPISP" en "PolFORM 1030" hebben tot doel : - de verwerving van formele en informele vaardigheden stimuleren, met name voor degenen die ver van de arbeidsmarkt of van het traditionele schoolsysteem

	huisvesting, 4. acties of operaties voor socioprofessionele inschakeling, in het bijzonder in samenhang met huisvesting en ruimtelijke ordening.	verwijderd zijn - de toegang te bevorderen tot kwalificerende opleidingen bevorderen voor een zeer gevarieerd publiek, waaronder vrouwen en mensen met een handicap - professionals opleiden die actief zijn op het gebied van ruimtelijke ordening en huisvesting, door middel van opleidingsactiviteiten op het gebied van bestrating, tuinieren, binnenhuisrenovatie, enz.
Cultuur, sport en stedelijke omgeving	§ 1: Operaties en acties die de levenskwaliteit van de wijken waarborgen en het leefkader verbeteren via openbare ruimten en via de ontwikkeling van wijkvoorzieningen met het oog op de versterking van cultuur en sport als haard van sociale cohesie [...] 2. acties of operaties voor de financiering en subsidiëring van sport- en culturele wijkinfrastructuren, zo ook in de openbare ruimten, inzonderheid door het verwezenlijken van openbare buitenvoorzieningen	De projecten " sociocultureel buurtvoorziening " en " Sociaal-culturele centrum " maken het mogelijk om - sociaal-culturele ruimten te creëren die openstaan voor de formele en informele beoefening van cultuur en sport - nieuwe wijkvoorzieningen te creëren voor jongeren, vzw's enz.
Mobiliteit (1): verkeersveiligheid	uitdaging die in de ordonnantie niet aan bod komt	//
Mobiliteit (2): impact op het milieu	uitdaging die in de ordonnantie niet aan bod komt	Voor dit gebied bestaat er een indirect verband met de prioriteiten van het programma voor het stadsbeleid. Het project "PolFORM 1030" besteedt bijvoorbeeld aandacht aan de mogelijkheid om nieuwe banen te creëren die tegemoetkomen aan de behoeften van de burgers en aan de noodzaak om werk te garanderen voor de komende jaren.

